

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**MAGISTERSKÉ
KOMBINOVANÉ STUDIUM**

2011 – 2013

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Alena Veselá

**Potřeba religiozity v moderní společnosti - vztah sekt a
nových náboženských hnutí k tradičním církvím**

Praha 2013

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Zdeněk Brynda, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2011 - 2013

DIPLOMA THESIS

Alena Veselá

**Need religiosity in modern society - the relationship of
sects and new religious movements of the traditional
churches**

Prague 2013

The Diploma Thesis Work Supervisor:
Doc. JUDr.Zdeněk Brynda, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 12.3.2013.

Alena Veselá

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu docentu Bryndovi za vstřícný přístup a cenné rady, které mi při psaní této diplomové práce poskytl. Ráda bych rovněž poděkovala všem respondentům, kteří se zúčastnili v rámci průzkumu dotazníkového šetření a věnovali svůj čas vyplnění dotazníku na téma „Potřeba religiozity v moderní společnosti“.

V Hořovicích, 10.3.2013

Alena Veselá

Anotace

Tématem této diplomové práce je zjištění potřeby religiozity u současného spoluobčana v České republice a jeho vztah k různým typům náboženství či obecně jeho potřeby víry v „cosi vyššího“. Cílem práce je prozkoumání aktuálního stavu potřeby religiozity v České republice. Práce nastíní vývoj religiozity na našem území z historického hlediska, seznámí čtenáře se současným rozložením náboženské obce ve světě i v ČR a pokusí se zmapovat vztah společnosti k alternativním náboženským směrům, společnostem a sektám.

Klíčové pojmy

Andragogika, církve, diplomové práce, dotazníková šetření, náboženství, nové náboženské směry, potřeba víry, psychologie, religiozita, sekty, sekularizace, vyhodnocení hypotéz.

Annotation

The topic of this thesis is to determine the needs of contemporary religiosity among fellow citizen of the Czech Republic and its relation to different types of religion in general, or his need for faith in "something higher". The aim is to explore the current state of need of religiosity in the Czech Republic. The work outlines the development of religiosity in our country from the historical point of view, readers familiar with the current distribution of religious communities in the world and in the Czech Republic and attempts to map the relationship of society to alternative religious orientations, companies and sects.

Key words

Andragogy, evaluation of hypotheses, questionnaires, churches, new religious trends, psychology, religion, religiousness, sects, secularization, the diploma thesis, the need for faith.

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST

ÚVOD	8
1 VYMEZENÍ POJMU NÁBOŽENSTVÍ	10
1.1 Náboženství jako pojem	10
1.2 Definice náboženství	11
1.3 Charakteristické znaky víry a pochybností	12
2 SOUČASNÉ ROZLOŽENÍ NÁBOŽENSKÉ SCÉNY VE SVĚTĚ I V ČR	14
2.1 Náboženství východní tradice	15
2.1.1 Hinduismus	15
2.1.2 Buddhismus	17
2.1.3 Taosimus	18
2.1.4 Konfucianismus	19
2.1.5 Šintoismus	20
2.1.6 Buddhismus	20
2.1.7 Sikhismus	20
2.2 Náboženství východní tradice.....	22
2.2.1 Judaismus.....	22
2.2.2 Islám	24
2.2.3 Křesťanství	26
3 VÝVOJ RELIGIOZITY V ČR V HISTORICKÉM PRŮŘEZU	29
3.1 Počátky křesťanství u západních Slovanů	29
3.2 Počátky křesťanství v Čechách	30
3.3 Vývoj křesťanství od 11. stol.	31
3.4 Rozmach církve v českých zemích ve 13. a 14. stol.	33
3.5 Husitská revoluce v Čechách a krize církve v 15. stol	35
3.6 Reformace v Čechách a dovršení náboženského rozvratu	36
3.7 Návrat katolického náboženství do českých zemí	37
3.8 Vývoj církve v českých zemích do r. 1848	38
3.9 Období do rozpadu Rakousko - Uherska.....	39
3.10 Samostatný československý stát a církve	39
3.11 Období 2.světové války v Československu	40
3.12 Období po 2. sv.válce do roku 1989	40
3.13 Církev po roku 1989 v samostatné České republice	43
4 NOVÉ NÁBOŽENSKÉ SMĚRY A Hnutí VE SVĚTĚ I V ČR	46
4.1 Některé netradiční náboženské směry a hnutí	47
4.1.1 Společnosti na pomezí křesťanství.....	48
4.1.1.1 Boží děti (Rodina).....	48
4.1.1.2 Křesťanská věda	49
4.1.1.3 Svědci Jehovovi	50

4.1.1.4 Moonismus neboli Církev (hnutí) sjednocení	51
4.1.2 Západní esoterismus	52
4.1.2.1 Antroposofie	53
4.1.2.2 Hnutí Grálu	54
4.1.2.3 Imanuelité	54
4.1.3 Směry inspirované Orientem	55
4.1.3.1 Baháismus	55
4.1.3.2 Transcendentální meditace	56
4.1.3.3 Hnutí Haré Kršna.....	56
4.1.3.4 Misie Božího světla (Elan Vital)	57
4.1.4 Psychokulty	58
4.1.4.1 Scientologie.....	58
4.1.5 Hnutí New Age	59
5 ORIENTACE V SOUČANÉ NÁBOŽENSKÉ SCÉNĚ	61
5.1 Kritéria pro posouzení případného nebezpečí náboženských organizací	61
5.2 Charakteristika sekt	63
5.3 Cílové skupiny nových náboženských hnutí a sekt a jejich rizikové faktory... 64	
5.4 Postoj okolí k člověku jako členu sekty	65
6 NÁBOŽENSTVÍ VS. ANDRAGOGIKA	67
6.1 Náboženství v zrcadle vědy.....	67
6.2 Psychologie náboženství	68
6.2.1 Náboženství jako psychický fenomén.....	68
6.2.2 Náboženství jako kulturní fenomén.....	69
6.2.3 Náboženský prožitek	69
6.2.4 Náboženské vědomí	69
6.2.5 Náboženské symboly	69
6.3 Vývojová stadia náboženského poznání.....	70
7 POTŘEBA RELIGIOZITY V MODERNÍM SVĚTĚ	71
7.1 Potřeba víry z psychologického pohledu	73
7.2 Spiritualita	73
PRAKTICKÁ ČÁST	
8 CÍLE PRŮZKUMU A METODIKA	74
9 DOTAZNÍK	75
10 SHRNU TÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI	85
ZÁVĚR	88
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	90
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	93
SEZNAM PŘÍLOH	95

ÚVOD

Tématem této práce je zjištění potřeby religiozity v současné společnosti, charakteristika tradičních náboženských směrů i nových náboženských společností, hnutí a sekt. Zcela jistě zde nebude obsažen komplexní pohled na problematiku religiozity, ani zde nechceme uvádět množství statistických dat. Zaměříme se spíše na úlohu náboženství v celospolečenském hodnotovém klimatu, kde je bezesporu jedním z výrazných činitelů ovlivňujícím chování obyvatelstva, se zásadním vlivem na jeho morální a etické normy a postoje. Proto zde bude dán prostor analýze a charakteristice jednotlivých druhů velkých světových náboženství, ale i vybraných nových směrů a hnutí. Současná podoba religiozity v České republice je výsledkem předchozího historického vývoje. Nábožensko-sociální proměny v historii naší země jsou podstatnou částí této práce, ve které si můžeme klást za cíl lepší porozumění našim kořenům, tradicím a mentalitě. Dotazníkem v teoretické části práce jsme se pokusili zjistit, jak se naši respondenti identifikují s některými typy náboženství, jestli hodnotí víru jako pro člověka přínosnou a případně v jakém směru, jaký vztah mají k tradičním církvím a alternativním náboženským směrům.

Z andragogického pohledu lze k náboženství přistupovat jako k jednomu z činitelů, které formují lidskou osobnost. Při utváření pohledu na svět u dospělého jedince bývá zohledňováno daleko více faktorů, než je tomu u dítěte. Zdá se pravděpodobné, že náboženství může významně pomoci při orientaci člověka v kritických uzlech jeho životní dráhy, nebo při problémovém průběhu jeho života. Z tohoto pohledu bychom mohli vnímat religiozitu jako sociální fenomén. Současná západní společnost je ovlivněna svými kulturními historickými kořeny mnohem více, nežli by se na první pohled zdálo; oblast duchovna působí na chování obyvatelstva i jeho normy a hodnoty, ať již přímo, či nepřímo. Současný svět je podle mnohých stejně náboženský, jako byl dříve, v některých oblastech života společnosti a částech světa hraje náboženství ještě větší roli než v minulosti.¹

Vědci, zabývající se ve 20. století religionistikou², přepokládali, že zkoumají poslední zbytky tohoto fenoménu, podle jejich názoru zanikajícího. Většina myslitelů minulého století byla přesvědčena, že zastoupení náboženství v populaci bude

¹Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy*. s.13-15. Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1.

²Religionistika je antropologickou disciplínou, zabývající se studiem náboženství; odhlíží od závaznosti té či oné víry, nezabývá se platností náboženských hodnot; omezuje se na výzkum bez všech subjektivních příměsí a filozofických spekulací. HEJNA, D. *Náboženství a společnost*. s. 12-14. Praha: Grada, 2010. ISBN: 978-80-247-2427-0.

nezadržitelně silou logického procesu klesat. Přibližně od 70. let minulého století ale začalo být stále zřetelnější, že dosud přijímané sekularizační paradigma³ nevyhovuje potřebám nestranné analýzy postavení náboženství v dnešním světě. Lze konstatovat, že pokles religiozity ve 20. století byl historicky největší, ale dnes se zdá, že se v některých regionech tento pokles nejen zastavil, ale změny v religiozitě se pohnuly opačným směrem.⁴

Období první světové války a vzniku samostatné Československé republiky je charakteristické sice pestrou, ale už poněkud oslabenou náboženskou scénou, kde byl zaznamenán mírný pokles nejen praktikování náboženství a členství v církvích, ale i víry v Boha. Období po druhé světové válce a zejména následná vláda komunistického režimu v roce 1948-1989 přináší do naší země tlak ateistické propagandy ve školách i sdělovacích prostředcích, který je tak silný, že zformoval ve většině regionů silnou nenáboženskou a protináboženskou tendenci. Uvolněním tohoto tlaku po listopadu 1989 se pomalu v naší společnosti dostává ke slovu i znovuobjevovaná religiozita. Ve vztahu k náboženství v současné době dochází ke generační změně; postmoderní kulturní posun vytváří prostor pro novou otevřenost i náboženským a duchovním zájmům. Zejména u mladší generace lze vyzorovat zvýšení zájmu o etické a estetické hodnoty a o jistou formu návratu k praktikování tradičních náboženských směrů, ale i různých alternativních forem religiozity.

I když máme v dnešní moderní době k dispozici mnohé publikace, slovníky a informace o jednotlivých sektách či náboženských hnutích lze nalézt na internetu i v některých dalších médiích, přesto nelze předpokládat, že zde budeme moci nalézt všechna reálná nebezpečí, jež jsou v jednotlivých skupinách ukryta. Bylo by jistě vhodné, kdyby se informace o možnosti negativního působení některých náboženských směrů a skupin v dnešní svobodné a demokratické společnosti zařadily k obecnému základu vzdělání na všech stupních. I tomuto tématu je věnována část této diplomové práce.

³ Sekularizace je společenský kulturní proces, charakterizovaný stále intenzivnějším pronikáním světského ducha do všech forem společenského života, tzv. "úpadek náboženství". HEJNA, D. *Náboženství a společnost*. s. 29. Praha: Grada, 2010. ISBN: 978-80-247-2427-0.

⁴ HEJNA, D. *Náboženství a společnost*. s. 27. Praha: Grada, 2010. ISBN: 978-80-247-2427-0

TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ POJMU NÁBOŽENSTVÍ

1.1 Náboženství jako pojem

Náboženství je moderní souhrnný pojem pro rozmanité soustavy jednání, symbolů a představ, jimiž různá společenství vyjadřují svůj vztah k transcendentní (přesažné) zkušenosti. Latinské "*religio*", z něhož pochází označení ve většině evropských jazyků, původně znamenalo úctu k bohům, víru v pověry a mýty. Dnes však znamená spíše pohled na svět a určitou představu o místě člověka ve světě.

Na každé náboženství je třeba pohlížet z různých úhlů a vnímat jeho jednotlivé aspekty. Náboženství charakterizuje nejméně šest různých rozměrů.

Prvním rozměrem je **doktrína**, systém věrouky, který podává vyčerpávající výklad reality. Druhým je **mýtus**, což jsou příběhy o Bohu a božstvech, stvoření, spáse a o událostech historického významu. Dalším rozměrem je **etika**, která představuje zásady a zákony mravnosti. **Obřady a rituály**, které zahrnují bohoslužby, svátky a různá pravidla, týkající se stravování a oblékání, jsou dalším rozměrem náboženství. Pátým rozměrem můžeme označit **náboženskou zkušenost**, vyvolávající u člověka bázeň a pocit uvědomování si nadpřirozenosti, nebo pocit spolupatříčnosti a oddanosti tomu, co je větší než on sám. Neopomenutelný je i **společenský rozměr** jako institucionální organizaci lidí praktikujících své náboženství.⁵

Kterému z těchto rozměrů lidé dávají přednost, závisí na tom, zda za rozhodující považují to, v co věří nebo co činí. U nás se klade především důraz na "víru", ale za "zbožného člověka" je pokládán především ten, kdo praktikuje své náboženství.

Religiozita je projevem skryté otázky po smyslu bytí, která neoddelitelně patří k člověku a jeho dějinám. Nenalezneme v dějinách kulturu, která by nevykazovala znaky náboženskosti (religiozity). Už v pravěku si člověk kladl otázky o vzniku přírody, hledal příčiny přírodních jevů, které si neuměl vysvětlit (střídání dne a noci, ročních období, změn počasí- bouře, vítr, déšť...). Vládu nad přírodou tito naši předci přisuzovali jednomu či více bohům a vytvořili si tak přírodní, primitivní náboženství, které v souboru rituálů a stále se zdokonalujících pravidel uctívali.

⁵ Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy. s. 14.* Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1.

Náboženství je jevem historickým, utváří se a vyvíjí za určitých podmínek, stejně jako lidská kultura. Neúčastnit se náboženského života bylo vyloučeno a zpravidla vedle sebe v jedné zemi nemohla existovat ani různá náboženství, aniž by to vedlo k perzekucím, pronásledování i válkám. I v současné době na světě ještě existují země, kde veškeré zákony vycházejí z náboženství a je zde přísně vyžadováno plnění těchto náboženských kodexů a pravidel; pronásledování jsou ti, kteří mají jiné názory nebo jsou jiného vyznání. V některých státech naopak můžeme sledovat tolerantní postoje – je zde umožněna existence různých náboženství vedle sebe, občanům je ponechána možnost volby vyznání, nebo zůstat zcela bez vyznání.

Náboženské skupiny patří k celkové struktuře společnosti, hrají významnou roli v jejím kulturním, politickém i hospodářském životě. Náboženství reprezentuje určité hodnoty (mravní ideje, láska k bližnímu, spravedlnost), které mohou náboženství dodat větší objektivitu a kulturnost, nežli mají nižšími zájmy vedené nenáboženské ideje.⁶

1.2 Definice náboženství

Náboženství je odpovědí lidských bytostí na jejich životní podmínky. Tváří v tvář těžkostem života na tomto světě se lidé snaží pochopit vesmír a svou existenci, aby jejich život dostal směr, význam a cíl. Většinu náboženství můžeme chápat jako vztah k osobnímu Bohu nebo božstvům, na nichž člověk závisí a k nimž se obrací s prosbou o ochranu a díkem. Každé náboženství má společné rituály, bohoslužby a vyžaduje po svých příslušnících určitou morálku a dodržování daných pravidel.

Můžeme konstatovat, že různých definic a názorů na náboženství je tolik, kolik je badatelů zabývajících se tímto fenoménem. Není známá žádná z definic, na které by se odborná společnost shodla. Jako ukázkou pestrosti a různorodosti definic náboženství, které se odvíjejí od založení a názorů autorů, lze uvést některé:

Émile Durkheim: „*Náboženství je jednotný systém víry a praktik vztahujících se k posvátným věcem, to jest k věcem odtažitým a zakázaným; systém víry a praktik, které sjednocují všechny své přívržence v jediném morálním společenství nazývaném církev*“.

Gottlieb Fichte: „*Náboženství je poznání; objasňuje člověka sobě samému, odpovídá na nejvyšší otázky, které vůbec mohou být vzneseny, a přináší tak člověku dokonalou jednotu se sebou samým a skutečné posvěcené mysli*“.

⁶ Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy*. s. 13-15. Bratislava: Slovart. 1993, ISBN 80-75-145-011-1.

Sigmund Freud: „Náboženství je kolektivní neurozá, respektive funkce individuální psychiky, jež produkuje bohy, kteří mají za úkol těšit a uspokojovat dětinské touhy dospělého“.

Clifford Geertz: „Náboženství je systém symbolů, které v lidech ustavují silné, pronikavé a dlouhotrvající nálady a motivace tím, že formulují pojmy obecného řádu bytí a obdařují tyto pojmy takovým nádechem skutečnosti, že se tyto nálady a motivace zdají jedinečně realistické“.

Karel Marx: „Náboženská bída je výrazem jednak skutečné bídy, jednak protestem proti skutečné bídě. Náboženství je povzdech utlačovaného tvora, cit bezcitraého světa, duch bezduchých poměrů. Náboženství je opium lidu“.

Rudolf Otto: „Jádro všech náboženství tvoří posvátno, které je vlastní každému náboženství. Náboženství je pak vztah člověka k posvátnému“.

Alfred North Whitehead: „Náboženství je lojalita ke světu“.

Ivan Odilo Štampach: „Náboženství je reálný, životní, osobní vztah člověka k transcendentní zkušenosti“.⁷

Z tohoto výčtu definic je patrný rozdíl v nahlížení na tento problém z různých úhlů a ze subjektivního vnímání každého z myslitelů. Lze ale u všech těchto přístupů vysledovat podobnou linku, a to je nepopiratelné důležité místo religiozity v lidské kultuře.

1.3 Charakteristické znaky víry a pochybností

K otázce boží existence odnepaměti zaujímají lidé různé postoje.

Ateisté popírají, že Bůh existuje. Tvrdí, že boží existenci nepotvrzují žádné racionální důkazy.

Agnostikové se domnívají, že není dostatek důkazů pro potvrzení boží existence, ale ani pro názor, že Bůh neexistuje. V latině výraz *agnosco* znamená- já nevím.

Fideisté tvrdí, že náboženské vyznání nemůže být založeno na rozumu, ale pouze na víře. Podle nich nemůže síla lidského rozumu dosáhnout tak daleko, aby Boha dokázala.

⁷ Definice náboženství. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1bo%C5%BEenstv%C3%AD>

Panteisté věří, že Vesmír je Bůh a Bůh je Vesmír. Není tedy mezi nimi žádný rozdíl - Bůh je všude a ve všem.

Deisté věří, že Bůh stvořil svět a také jej uvedl do chodu. Nyní je však Bůh světu vzdálen a nemá na něm žádnou aktivní účast. Deisté nevěří v modlitbu, ani osobní vztah k Bohu.

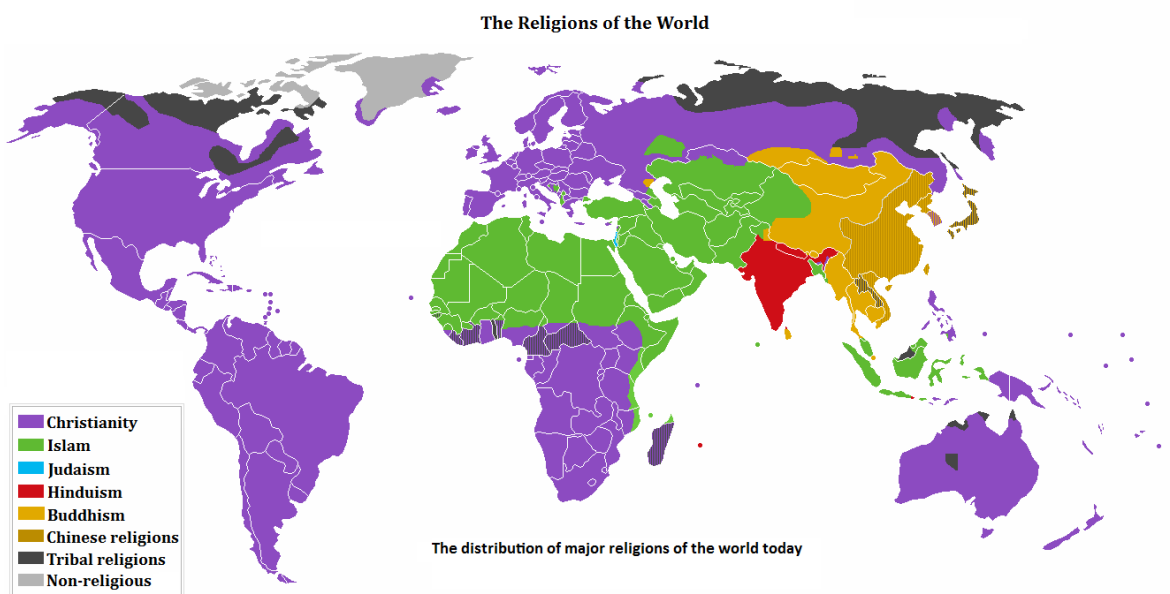
Další se soustřeďují na **zjevení**: poznání Boha nepřichází prostřednictvím rozumu, ale skrze zjevení. Tito lidé tvrdí, že se filozofové mýlí, když se spoléhají na rozum, a že se Bůh musí sám zjevit. Toto zjevení se k nim dostává prostřednictvím četby určitých textů, např. Bible, nebo zvláštních zážitků.⁸

⁸ RAPER, W a SMITHOVÁ, L. *Úvod do světa idejí*. s. 42. Praha: Vyšehrad. 1994. ISBN 80-7021-082-6

2 SOUČASNÉ ROZLOŽENÍ HLAVNÍCH NÁBOŽENSKÝCH SMĚRŮ VE SVĚTĚ I V ČESKÉ REPUBLICCE

Světová náboženství se dají hodnotit a rozdělovat podle různých kritérií, my jsme se je zde pokusili rozdělit podle vztahu k profánní (světské) společnosti do dvou odlišných skupin: Na západní "prorockou" tradici a na východní "spasitelskou" nebo "mystickou" tradici. Východní tradice vychází z indické rodiny, zahrnuje buddhismus, hinduismus a jejich odnože. Tato mystická tradice zdůrazňuje, že lidstvo nachází Boha uvnitř svého ducha. Naproti tomu západní tradice vychází ze semitské rodiny, patří do ní křesťanské náboženství, judaismus, islám a jejich odnože. Tradice proroků zdůrazňuje, že zjevení Boha lidem mají svůj původ mimo lidského ducha.

Obrázek 1: Rozložení náboženství v současném světě

Zdroj: Rozložení náboženství v současném světě. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2008. vyd. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Religion_distribution.png

2.1 Náboženství východní tradice

Mystická náboženství vedou své stoupence od hmoty, těla, přírody a dějin ke skutečnosti duchovní. Uznávají absolutní duchovní povahu reality a pokouší se osvobodit duši z věčného koloběhu znovuzrození a převtělování, jemuž se podrobuje na tomto světě. Svět, na kterém žijeme a který bezprostředně zakoušíme, není pravý. Je buď klamem, nebo je skutečný, ale špatný a nenapravitelný. Proto nemá smysl podle těchto náboženství pokoušet se něco v tomto světě zlepšovat.⁹

2.1.1 Hinduismus

Tento termín označuje celou indickou civilizaci, jejíž součástí jsou náboženství, která čerpají z posvátných spisů (véd). Indická náboženství se postupně formovala od příchodu Árijců na indický subkontinent ve 2. tisíciletí před n. l. Zanechala významnou literaturu- především **vědy** (obsahující hlavně chvalozpěvy), dále **upšanišady** (filozoficko-náboženské úvahy) a **komentáře** předchozího. Nejznámějším spisem je dnes pravděpodobně epos Mahábhárata (s jádrem přibližně ze 4. stol. před n. l.), do kterého byl později vložen Zpěv vznešeného- Bhagavadgíta. Předmětem úcty jsou na indickém kontinentu stovky bohů, do popředí však vystupují Brahma, Višnu a Šiva. Pro boha Višnu je charakteristické vstupovat do jiných božských i lidských bytostí - avatarů, z nichž nejvyšší je Kršna (Krišna).¹⁰

Pro všechna indická náboženství je charakteristická **myšlenka převtělování**, tedy víra, že po smrti přechází duše vždy do dalšího těla, dokud se jí nepodaří z tohoto koloběhu znovuzrození se vysvobodit a dojít ke spasení. Hinduismus nabízí tři cesty k vysvobození z koloběhu znovuzrození: filosofie a poznání, dodržování náboženských rituálů a zbožnost. Tak zde vedle sebe nacházíme nejhlubší filosofické zdůvodnění omezené reality, nejtrpělivější kázeň a soustředění při meditaci a náboženských obřadech i hlubokou víru a oddanost k bezpočetným lidovým božstvům.¹¹

Hinduismus je způsob života. Základní jednotkou společnosti je rodina, a také proto je život jedince v každém období poznamenán rodinným obřadem. Narození, úvod do dospělosti, sňatek i smrt- vše má svůj rituál stejně jako každodenní uctívání bohů a nerůznější druhy svátků: chrámové svátky s vynesemím chrámové sochy, která je pak nesena v čele slavnostního průvodu, svátek holí začátkem jara, dašahra-deset

⁹ HEJNA, D. *Náboženství a společnost*, s.57. Praha:Grada, 2010. ISBN: 978-80-247-2427-0

¹⁰ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 12. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

¹¹ Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy*, s. 21. Bratislava: Slovart. 1993, ISBN 80-75-145-011-1.

dní trvajícím svátek na počest bohyně Durgy nebo čtyři dny trvajícím svátek na oslavu Nového roku Diválí.

Hinduistů je na světě odhadem cca 900 milionů¹². Žijí především v Indii, ale v jiných částech Asie, Afriky, Latinské Ameriky a v poslední době v určité míře i v Evropě a Spojených státech. Ani na Západě většinou necítí vyznavači náboženských směrů, inspirovaných indickými posvátnými texty, potřebu vytvářet pevné organizace. Činní bývají především formou přednášek, meditačních kurzů a kroužků.

I v České republice se ale několika výrazným osobnostem (guruům- duchovním učitelům podařilo vytvořit okruh svých žáků a zorganizovat skupiny, často pozoruhodné i v mezinárodním měřítku, u nás např. Mezinárodní společnost pro vědomí Krišny (Hare Kršna), Mise Čitanji nebo Sathya Sai Baba.¹³

Obrázek 2: Hinduistický svátek

Zdroj: RAJ, Paul. Hinduistický svátek. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2006. vyd. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Avatara_oorvalam.jpg

¹² Adherents.com. [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html

¹³ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 12. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

2.1.2 Buddhismus

Buddhismus je světovým náboženstvím, pocházející z Indie a rozšířeným po celé východní Asii. Zakladatelem tohoto náboženského směru byl Siddhártha Gautama (asi 563 - 483 před n. l.), nazývaný později čestným titulem Buddha = probuzený.

S indickými náboženstvími má buddhismus společnou víru v koloběh životů, cestu z něj ale nespatřuje ani v náboženských obřadech, ani v asketickém způsobu života. Buddha se soustředil spíše na praktické záležitosti než na náboženské problémy.

Pro buddhismus je charakteristické, jak se vyrovnává s otázkou utrpení. Střední cesta buddhismu, postavená na vlastním úsilí člověka, nevyžaduje pomoc žádných bohů. Buddhistický pohled na vlastní "já" je velmi důležitý. "Já" se skládá z pěti složek (skandha)- těmi jsou tělo, pocítování, vnímání, instinkty a vědomí. Tyto složky se neustále mění a přeskupují. Není to nesmrtelná duše, co by spojovalo minulé a budoucí existence člověka. Tuto úlohu plní lidské skutky (**karma**), což je neúprosný zákon příčiny a následku. Cílem lidské existence je **nirvána**, stav blaženosti, který se dostaví, když pomine touha a karma se vyčerpá.

Buddhistické učení je obsaženo ve sbírce posvátných textů Tripitaka (tři koše) a v posvátných textech různých buddhistických škol. Tripitaka (Vinája pitaka) se zabývá pravidly mnišského života, Súra (Dharma) pitaka obsahuje výklad učení spolu s vyprávěním o Buddhově životě. Abhidharma pitaka je zaměřená na vyšší učení a filozofii. Dharmapada (Stezka zákona) je jeden z nejstarších buddhistických textů, vysvětlujících Čtyři vznešené pravdy (pravda o utrpení a pravdy o původu, zániku a cestě k zániku utrpení), Osmidílnou stezku, skládající se ze tří částí (mravnost, moudrost a meditace) a mnoha učení praktické mravnosti a sebedisciplíny.

Pro všechny buddhisty je přísně zakázáno zabíjet a způsobovat utrpení jakýmkoliv bytostem, lhát, užívat všechny typy drog včetně alkoholu, brát si, co není dáno, dopouštět se sexuální nemorálnosti (sexuální vztahy mimo manželství).

V současnosti existují v zásadě dvě odlišná pojetí buddhismu- **théraváda** a **mahájána**. Théraváda je ranější forma, jejíž učení je založeno na zásadách, které nabízejí spásu především mnichovi samotnému. K výraznému formování druhé větve, mahájány, dochází kolem počátku křesťanské éry, kdy se cesta ke spáse otvírá všem. Velká většina vyznavačů dnes náleží k mahájánovému směru; patří sem obyvatelé Tibetu, Nepálu, Číny, Koreje a Japonska. Druhá větev převažuje v zemích jihovýchodní Asie- Srí Lance, Barmě, Thajsku, Laosu a Kambodži. V Indii, ve své rodné zemi, je buddhismus náboženstvím menšinovým, ale prochází novou renesancí. Naproti tomu

na Západě se těší stále vzrůstající pozornosti. Odhady rozšíření buddhismu se pohybují okolo 380milionů obyvatel Země.^{14 15}

V České republice jsou nyní již zastoupeny všechny významné směry buddhismu. Théravádový (jižní) buddhismus je pěstován např. ve společnostech Přátelé Dharmy v Praze a Pardubicích, s další cestou je možné se setkat v centru Karma Dubgji Ling Praha, založeném lamou Ole Nydahlem, který je duchovním vůdcem Společnosti Diamantové cesty. Centra tibetského buddhismu jsou v Brně (Přátelé tibetského buddhismu) a další jsou Ostravě a Jablonci nad Nisou. Zenový buddhismus se praktikuje např. ve společnosti Kwan Um nebo ve Středoevropské zenové asociaci.¹⁶

Obrázek 3: Buddhističtí mniši při modlitbě

Zdroj: Blogandelu.bloggerka.cz. *Bloggerka.cz* [online]. 2013 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://blogandelu.bloggerka.cz/Vira/Buddhismus>

2.1.3 Taoismus

Slovo "tao" znamená knižně stezka nebo stezka. Zdůrazňuje způsob učení, na rozdíl od konfucianismu, který zdůrazňuje způsob konání. Původní učení taoismu se nachází v nejvýznamnější čínské filozofické knize Tao Te Ťing. Kniha je připisována učenci jménem Lao-c' (nar. 604 před Kristem), ale dnes se má spíše za to, že se jedná o soubor kratších prací datovaných přibližně do 4. stol. před Kristem.

Vyznávat tao znamená kráčet cestou přírody a přirozenosti jako "teče voda". Tao má blízko k mystice a hlubokého klidu: utišením sebe sama, smyslů a chutí, může dosáhnout vnitřního pochopení taa, jednoty a věčnosti, harmonie s podstatou, spojující

¹⁴ Adherents.com. [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html

¹⁵ Kol. autorů. *Víry a vyznání-. Náboženství, sekty, paranormální jevy*, .s. 29. Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1.

¹⁶ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 13. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

a pronikající celý svět. Dosahuje jakéhosi osvícení, ne nepodobného cíli buddhistického mnicha.

Základní pojmy taoismu:

Tao (cesta) má trojí význam: nejvyšší realita, zákon, který ovládá vesmír a způsob harmonického soužití s vesmírem.

Te(moc, síla), psychický magnetismus lidské osobnosti; stoupenci taoismu se snaží využít této síly prostřednictvím magie a rituálu.

Wu wei (nečinnost, pasivita)- základem taoistické etiky je splynutí s přirozeným během přírody.

Vláda "laissez-fair"- vládnutí nezasahováním. Pasivita v politické oblasti, přenechání vlády vládci.

Jin a jang: Pradávné formy činnosti a pasivity. Jang označuje aktivní mužskou energii a jin pasivní ženskou. Nebesa jsou aktivní, zem pasivní, povahu jin má i taoismus.

Taoismus je vyznáván především v Číně, kde tvoří jednu ze tří cest tamního náboženství. Dalšími dvěma cestami jsou buddhismus (zejména zen-buddhismus) a konfucianismus. Během historického vývoje se všechny tyto cesty postupně prolínaly a splyvaly s lidovými náboženstvími, zaměřenými především na domov a zemědělské práce.¹⁷

2.1.4 Konfucianismus

Zakladatel tohoto směru Kchung-Fu-'c, neboli Konfucius, jak jej nazývali křesťanští misionáři, se narodil kolem roku 551 před Kristem v severní Číně. Konfucius zdůrazňoval význam **Li** - správného chování a disciplíny. Postupně se vytvořil konfuciánský ideál "správného člověka"- spolehlivého v osobním chování, uctivého k nadřízeným, spravedlivého a vlídného k lidem. Jeho povinností je pečovat o rodiče a uctívat předky.

Mnoho konfucianistů považuje své učení spíše za životní postoj a morální a společenský kodex, než za náboženství. Proto nemusí věřit v žádného Boha. Mohou vyznávat učení svého Mistra a současně vyznávat jiné náboženství.¹⁸

¹⁷ Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy*, s.33..Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1.

¹⁸ Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy.*, s.34. Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1.

2.1.5 Šintoismus

Šintó je více než 2000 let staré původní japonské náboženství. Slovo "šintó" přitom není japonského původu, je to složenina čínských slov šen (bohové) a tao (cesta). Podle šintoistické mytologie začala éra **kami** (božstva) v době, když z chaosu vznikl vesmír. Označení „kami“ pro božstvo je velice univerzální. Může označovat stejně tak zvláštní či významné zvíře, rostlinu nebo kámen, přírodní živel, ale i ducha předků. Vyjadřuje někdy i pocit bázně, ale většinou spíše posvátnou úctu a obdiv.¹⁹

2.1.6 Džinismus

Džinismus je náboženstvím asi čtyř milionů lidí, převážně žijících v Indii, i přesto se stal poměrně vlivným náboženstvím. V moderním světě se jeho působnost nejvíce rozšířila prostřednictvím Mahátmá Gándího, který se stal propagátorem jeho zásadní myšlenky- nenásilí vůči všemu živému. Džinisté věří, že je vesmír věčný, bez počátku i konce. Lidská bytost se podle džinistů skládá z duše, úzce připoutané k hmotě. Ke spáse lze dojít pouze osvobozením duše od hmoty, aby mohla dosáhnout vševědoucí a blažené naplněnosti- nirvány. Duše je jasná a vševědoucí, ale může být zastřena karmickou hmotou, důsledkem veškerého konání. Sobecké, nedbalé a kruté činy duši znečišťují, přičemž největším zločinem je vzít život živé bytosti. Džinisté jsou tedy zásadně vegetariány a mají přísně omezený okruh činností, jež se musí vyvarovat: zabíjení, krádeží, lhaní, sexuální aktivity a jakéhokoliv majetku.²⁰

2.1.7 Sikhismus

Sikhy lze nalézt v každém koutě světa. Největší část Sikhů (cca 10milionů) žije ale opět v Indii. Jsou proslaveni pokrokovým zemědělstvím, úlohou v branných silách, dopravě, ve výrobní sféře, obchodě a svobodných povoláních. Sikhové jsou poměrně mladým náboženstvím. Spojují svůj původ s guruem Nánakem, který se narodil roku 1469 n. l. Jako hinduistický světec oblékl šafránové roucho, ale zároveň si také nasadil turban a vzal růženec jako muslim. Přispěl k syntéze těchto proudů, tradici sant v severní indii. Tato tradice v sobě sloučila prvky osobního zasvěcení a lidového

¹⁹ Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy.*, s.35. Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1.

²⁰ Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy.*, s. 36. Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1

hinduismu s meditačními praktikami mystického islámu a formálními obřady tibetského tantrismu.

Zbožní Sikhové vyznávají tedy víru třemi způsoby: každodenním odříkáváním úryvků z posvátných textů, každodenními rodinnými modlitbami a pravidelnou návštěvou chrámu. V chrámech nejsou obrazy a sochy, ale Adi Granth- sbírka hymnů, která obsahuje učení guruů, která je uložena na čestném místě na polštáři pod baldachýnem.²¹ Vyznavačů sikhismu je dnes po celém světě odhadem asi 23 milionů.²²

Obrázek 4: Skupina duchovních – Sikhů na dvoře chrámu v Dillí

Zdroj: VOLESKÝ, J. Sikhové v Dillí. [www.volny.cz: indie](http://www.volny.cz/indie) [online]. 2012 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://www.volny.cz/j.volesky/indie/010.jpg>

²¹ Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy.*, s. 40. Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1.

²² Adherents.com. [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html

2.2 Náboženství západní tradice

Prorocká náboženství začínají u duchovní a božské skutečnosti a to, co v kontaktu s ní načerpají, přenášejí do životních praktických situací. Uznávají za výchozí základní vlastnost dobrotu a usiluje o vykoupení nebo proměnu tohoto "hříšného" světa. Chtějí napravovat vztahy mezi lidmi, sociální struktury, případně vztah k mimolidskému světu.²³

2.2.1 Judaismus

Židovské monoteistické náboženství se konstituovalo ve 2. tisíciletí před n. l. Základní náboženskou zkušeností bylo vyvedení (exodus) tvořícího se židovského národa z egyptského zajetí Bohem (Hospodinem) a přijetí jeho **Zákona** s jeho nejvýznamnější částí- **Desaterem**. Příběh Židů, raná historie tohoto národa, je přiblížen v hebrejské části Bible, především v části známé jako **Pět knih Mojžíšových** (Pentateuch) nebo Tóra (Zákon). Na Starý zákon navazuje **Talmud**, který obsahuje Mišlu (opakování, studium, výuka) a Gemaru (dokončení, komentář k Mišně).

Podle židovského pohledu na lidskou společnost jsou všichni lidé stvořeni k obrazu božímu, všichni lidé jsou si sobě rovni a všichni jsou stejně důstojní. Proto Zákon přikazuje úctu vůči každému, přikazuje také poskytování obzvláštní péče ubohým - nemocným, vdovám, sirotkům, chudým, postiženým. Židovský názor na lidskou přirozenost tvrdí, že všichni byli stvořeni svobodní, schopní sami si zvolit mezi dobrem a zlem, aniž by zdědil břemeno hříchu. Svět byl Bohem stvořen pro blaho člověka a ten se proto má radovat z boží dobroty a užívat jeho darů pro své blaho a pro službu boží. Na rozdíl od indických náboženství má judaismus vztah ke světu kladný. Cílem je dosáhnout spásy na tomto světě. I přesto, že Židé věří na zmrtvýchvstání a nesmrtnost duše, věnují mnohem více pozornosti životu na tomto světě než tomu, který přijde po něm.

Židé kladou velký důraz na rodinu a vztahy uvnitř ní, proto je mnoho židovských svátků především svátky rodinnými. Nejvýznamnějším svátkem je **sabat**, který se koná každý týden v sobotu - znamená odpočinek a představuje den oddechu od práce. Další z významných svátků je **Pesah** (Velká noc), jarní svátek, který trvá osm dní a představuje vzpomínku na vysvobození Izraelitů z egyptského otroctví. Svátek světél **Chanuka** je zimní svátek na památku znovuvysvěcení Druhého chrámu Judou Makabejským kolem roku 165 před Kristem po tom, kdy ho okupovali a zneuctili řečtí

²³ Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy.*, s. 42. Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1

dobyvatelé. Nový rok (Roš Hašana) se svítí začátkem podzimu a začíná jím církevní kalendář. Desátý den nového roku se slaví den smíření (Jom Kippur), což je nejdůležitější svátek, který provází čtyřadvacetihodinový půst na znamení pokání před Bohem za hříchy jednotlivce i celého společenství.²⁴

Ve světě žije dnes kolem čtrnácti milionů nositelů judaistického náboženství, příslušníků židovského národa. Z toho cca polovina žije v USA, 2mil. v Izraeli a zbytek je rozptýlen po celém světě.²⁵

Během celé své historie byli Židé krutě pronásledováni. Během genocidy za druhé světové války bylo v koncentračních táborech nacistického Německa v rámci Hitlerovy snahy o "očistění rasy" zavražděno šest milionů Židů. Jako důsledek války se v roce 1948 vytvořil malý stát Izrael, který byl vytvořen pro zajištění stálé a bezpečné vlasti pro občany židovské národnosti.

V Čechách a na Moravě žilo na konci 19. století cca 140 tisíc Židů, v současnosti má deset náboženských obcí, sdružených ve federaci židovských obcí v České republice přibližně tři tisíce členů.²⁶

Obrázek 5: Symboly judaismu

Zdroj: PLESINGER, Tomáš. *Židovské hřbitovy* [online]. 2009 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: http://zidovskehrbitovy.cz/index.php?id_cat=127

²⁴ Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy.*, s. 49. Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1.

²⁵ Adherents.com. [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html

²⁶ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 11. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

2.2.2 Islám

Islám je nejmladší z velkých monoteistických náboženství. Založil ho Muhammad /Mohamed (asi 570-632), který na základě svého zjevení zformoval učení, čerpající z judaismu a křesťanství. Z těchto zjevení postupně vznikla základní náboženská kniha islámu - korán. Pro muslimy je charakteristická víra v jednoho Boha- Alláha a víra v Muhammeda jako jeho proroka.

Arabské slovo Islám je odvozeno od dvou základů - závazek a oddanost. Jeho vyznavači- muslimové - jsou těmi, kteří se oddali vůli boží (Alláhově).

Během prvního a druhého století existence islámu vypracovali jeho teologové a právníci zákon zvaný **Šarí'a**, který spočíval na čtyřech základech: **Koránu**, **Sunně prorokově**, **Analogii (kijás)** vyvozující nový zákon z předcházejících dvou, a konečně na shodě názorů (**idžma**). Tak byl vytvořen pevný kodex chování, který je dosud závazný pro všechny muslimy. Šarí'a zachycuje každý detail lidského života s takovou podrobností, jako žádný jiný zákon na světě. Rozděluje veškeré konání na to, co je povinné nebo nařízené, co je doporučeno či chvályhodné, co je dovoleno nebo co je krajně nevhodné, odporné či přímo zakázané.

Korán stejně jako Bible obsahuje učení o Bohu, konstatuje existenci Boha a nepře se o ní. Bůh je jediný a není nikoho, kdo by s ním snesl porovnání. Bůh je všemocný a dobrý a jeho zákon je stavěn nade vše, ale odpovědnost je ukládána i člověku. Korán obsahuje pravidla pro život muslimského společenství. Týkají se náboženských a společenských činností a jevů, jako jsou modlitby, poskytování milodarů, pusty, poutě, sňatek, rozvod a cizoložství, dědictví, jídlo a pití, lichvářství a otroctví.

Islám se opírá o pět pilířů: Prvním z nich je **náboženské vyznání (šaháda)**: "*Není jiného boha kromě Boha a Mohamed je boží prorok.*" Samotné odříkávání tohoto vyznání stačí k tomu, aby se člověk mohl stát muslimem. Druhým pilířem jsou **modlitby (salát)**; muslimové se modlí pětkrát denně- za svítání, v poledne, odpoledne, v podvečer po západu slunce a na počátku noci. Každý se modlí sám nebo společně v mešitě. Pro dospělé muže je důležitá společná modlitba v pátek v poledne, při které bývá obyčejně kázání. Třetím z pilířů je **půst (saum)**. V měsíci ramadána nesmí muslimové jíst, pít, kouřit, ani se pohlavně stýkat od úsvitu do západu slunce. Dalším pilířem je **dobročinnost (zakát)**- muslimové musí odevzdávat 2,5 procenta svého příjmu a část svého majetku na dobročinné účely. Posledním pilířem islámu je **pout' do posvátné Mekky**, kterou každý muslim musí aspoň jednou za život vykonat.

Pro muslima je islám celým životem. Znamená především podřízenost Alláhovi.

Rovněž je pro něj charakteristická misijní snaha o uvedení v podřízenost Alláhovi ty, kteří dosud nevěří Tato snaha se historicky nezastavila ani před šířením mečem - vojenskými výboji v 8. a 9. století se islám šířil podél pobřeží Středozemního moře, podél pobřeží Atlantského oceánu v Africe, na východě po řece Indus, na západě až do Španělska. Ve 13. a 14. století se s růstem turecké říše islám šířil dále do Indie a Číny, po pádu Konstantinopole v roce 1453 se dostal do Evropy. V současnosti je na světě kolem 1,5 miliardy muslimů.^{27 28}

V České republice je v současnosti aktivních několik muslimských organizací, z nichž zde můžeme uvést Nadaci pro zřízení a provoz islámského centra v Praze a Brně, nebo Ústředí muslimských náboženských obcí. Počet muslimů v ČR se v současnosti odhaduje na 20tisíc, přičemž z toho neméně 400 má být české národnosti.²⁹

Obrázek 6: Modlitba v mešitě v Mekce

Zdroj: MELINA, Antonio. Modlitba v mešitě v Mekce. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2003. vyd. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor: Mosque.jpg>

²⁷ Adherents.com. [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html

²⁸ Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy.*, s. 61-63. Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1.

²⁹ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 11. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

2.2.3 Křesťanství

Křesťanství, vzniklé na počátku našeho letopočtu, je největším ze současných monoteistických náboženství. Navazuje na judaismus, především na tu část, kde se očekává příchod Mesiáše. Křesťané za tohoto Mesiáše (*Mesiáš*-hebrejsky Pomazaný, řecky *christos*, odtud Kristus) považují Ježíše za Nazaretu (narozen mezi r. 3-7 před n. l., popraven asi v r. 29-30 n. l. Křesťané věří, že Ježíš je zároveň **syn Boha i člověka**, zcela lidský i zcela božský, neposkvrněný hříchem. Jemu vzdávají stejnou úctu jako **Hospodinu (Bohu Otci) a svatému Duchu**. Ježíš na sebe vzal lidskou nedokonalost, ale i odpovědnost za lidské hříchy. Svou mučednickou smrtí dosáhl vykoupení, ale opět povstal k novému životu (vzkříšení). Stoupenci křesťanské víry věří, že budou nejen osvobozeni od vlastních hříchů, ale čeká je zmrtvýchvstání k novému životu, až Ježíš znovu přijde. Do té doby jsou na své pozemské cestě posilováni a vedeni Duchem božím. Základním spisem křesťanství je **Bible**, sestávající ze **Starého a Nového zákona**. Starý zákon má křesťanství společný s Judaismem, Nový zákon hovoří především o Ježíši z Nazaretu. Jeho nejvýznamnější částí jsou čtyři evangelia-navzájem se doplňující zprávy o Ježíšově působení.

Křesťanská církev slaví jako svátky hlavní události z Ježíšova života. **Advent** je čtyřtýdenní příprava na příchod Krista (Mesiáše). Na advent navazují **Vánoce**, které oslavují zrození Ježíše Krista. Půst je období duchovní disciplíny, na které navazují **Velikonoce**, které jsou jarními svátky oslavujícími Ježíšovu smrt a znovuvzkříšení. Čtyřicet dní po Velikonocích se slaví **Nanebevstoupení** a padesátý den po Velikonocích se slaví **Svatodušní svátky**, označující příchod Ducha svatého.

Křesťané uctívají Boha společně, nejčastěji v kostelích. Kostely, budované po staletí, patří k nejkrásnějším architektonickým a uměleckým dominantám vesnic, městeček i velkých měst v Evropě, Americe i Austrálii. Křesťané se vždy setkávají proto, aby společně uctívali Boha, společně se učili a uctívali svou víru. K tomu slouží pravidelně sloužené obřady - **mše**, s kterými jsou spjaty pojmy **eucharistie** (svátost oltářní), sváté přijímání či večeře Páně. Svátost je vnějším a viditelným znakem vnitřní a duchovní ctnosti. Katolíci a křesťané uznávají sedm svátostí: křest, biřmování (konfirmaci), svátost oltářní, pokání, poslední pomazání, kněžský stav, manželství. Pro křesťanské náboženské skupiny se užívá názvu církve (z řec. *kyriaké ekklésia*=shromáždění Páně).

V křesťanském společenství došlo během staletí k rozkolům, které zapříčinily rozvětvení křesťanství na pět odnoží. První z těchto větví je **katolická církev**, která se považuje za legitimní dědičku tradice, převzaté přímo od apoštolů. Shromažďuje sedm

různých obřadů: křest, eucharistii (svátost oltářní), biřmování, svaté přijímání, svatbu, vysvěcení a poslední pomazání. Současná katolická církev uznává v osobě papeže následovníka apoštola Petra, pověřeného nejvyšší autoritou. V katolické církvi během let došlo k rozdělení na dvě hlavní větve: římskokatolickou církev latinského obřadu a na východní církve připojené k Římu.

Další velkou křesťanskou odnoží jsou **pravoslavné církve**, které jsou tvořeny shodou všech církví byzantské tradice, spojených stejnými svátostmi a učením. Vyznávají dogmata formulovaná při sedmi prvních ekumenických koncilech. Rozchod s latinskou církvi byl spjat s hierarchickými důvody. Třetí z odnoží křesťanské církve je **protestantství**, shromažďující všechny církve vzešlé z reformace v 16. století. Jejich společným znakem je hlásání nezbytnosti neustálé reformy církví. K protestantům se řadí luteráni, presbyteriáni a anglikáni.

Další větví křesťanství jsou **řeckokatolické církve**, které přijímají katolická dogmata i autoritu papeže, ale ponechávají si své zvláštní obřady. Na sbližování oddělených církví si předsevzalo působit Ekumenické hnutí.³⁰

Třebaže je dnes křesťanství v Evropě a Severní Americe poněkud na ústupu, rychle si získává nové stoupence v Africe, Jižní Americe i některých částech Asie. Po celém světě se k němu dnes hlásí asi 2,1 miliardy věřících.^{31 32}

V České republice je největší církví římskokatolická církev, k níž se podle sčítání lidu v r. 2011 hlásí více než jeden milion obyvatel.³³ Podle druhu bohoslužebného obřadu se katolická církev u nás dělí na církev římskokatolickou (s pěti diecézemi v čele s biskupy v Čechách a tři na Moravě) a řeckokatolickou (k ní patří pouze jedna diecéze v celé ČR a cca 10tisíc věřících). V rámci katolické církve existuje celá řada řeholních společenství (dominikáni, karmelitáni, klarisky aj.). Na úsilí o reformaci církve v 16. stol. navazují Protestantké církve, u nás nevýznamnější Českobratrská církev evangelická, Jednota bratrská nebo Církev bratrská. Ve 20. stol. pronikla na naše území hnutí baptistů a metodistů a vytvořila samostatné církve: Bratrskou jednotu baptistů a Evangelickou církev metodistickou. Adventistické hnutí zase zformovalo Církev adventistů sedmého dne, z dalších proudů vznikly např. Novoapoštolská církev, Starokatolická církev nebo Církev československá husitská. Roztříštěnost křesťanských tradic se pokouší překonat ekumenické hnutí, sílící v posledních

³⁰ REEBER, M. *Velká světová náboženství*, s.28-35. Praha: Levné knihy. 2006. ISBN 80-7309-355-3

³¹ Adherents.com. [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html

³² Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy*, s. 58-60. Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1.

³³ Český statistický úřad. [online]. [cit.2013-08-03]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu>

desetiletích. Výrazem této snahy o sblížení církví v ČR je práce Ekumenické rady církví, která je spolu s Českou biskupskou konferencí (vrcholným orgánem římskokatolické církve) považována za důvěryhodnou reprezentantku křesťanství u nás.³⁴

Obrázek 7: Anglikánské procesí ve Walsinghamu

Zdroj: Anglikánské procesí ve Walsinghamu. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2003. vyd. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Walsinghamprocession.jpg>

³⁴ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 9. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

3 VÝVOJ RELIGIOZITY V ČR V HISTORICKÉM PRŮŘEZU

Současná podoba religiozity na území České republiky vychází z velké míry z předchozího historického vývoje. Pokud tedy chceme lépe pochopit současný stav a možná i predikovat možný budoucí vývoj religiozity v ČR, je nezbytné odkrýt podstatu sociálně - náboženských proměn v české společnosti už od středověku a pokusit se tak lépe porozumět našim kořenům, tradicím i mentalitě.

3.1 Počátky křesťanství u západních Slovanů

Jako ostatní evropské národy se dostává i český národ do jasnějšího světla světových dějin až tehdy, když přijal křesťanskou víru a s ní vyšší kulturu. Co bylo předtím, je z větší části zahaleno rouškou pověstí a bájí a málokdy se dá opřít o nějaký spolehlivý pramen. Ani o náboženských představách slovanských kmenů, které se usadily v Čechách, na Moravě a okolním území, toho mnoho nevíme, ale patrně se příliš nelišily od náboženství ostatních slovanských kmenů, které bylo na úrovni tzv. animismu. Animistický názor se vyznačuje vědomím o duchovní podstatě lidského života, nejasnou vírou v posmrtný život, ale hlavně přesvědčením o přírodních nadpřirozených bytostech, jejichž přízeň je nutné si zachovat a chránit se před jejich nepřízní. Tento polyteismus (víra ve více bohů) vyznávali naši předkové do příchodu prvních zvěstí o křesťanském Bohu, tj. až do sklonku 8. století n. l., kdy postupným přechodem ke křesťanství toto úzké náboženské spojení s přírodou pozvolna zaniká.

Po příchodu prvních misionářů a hlasatelů evangelia, kterými byli kněží z Bavorska, byly založeny první misie. Kněží v těchto misiích hlásali v jazyce pohanského lidu evangelium, ve kterém je představen Bůh jako bytost, jíž se lze přiblížit zejména po smrti skrze spásu lidské duše. Křesťanskou liturgii na počátku středověku našem území šířily dvě misie- východní (byzantská) a západní (latinská). V roce 863 byli vysláni na Velkou Moravu byzantským císařem Michalem III. dva věrozvěstové - bratři Konstantin (Cyril) a Metoděj. Nežli tito učenci nastoupili na cestu, vykonali důkladné přípravy. Předpokladem úspěšného působení mezi Slovany bylo vytvoření slovanského písma, protože do té doby Slované žádný písemný projev nepoužívali, nebo se snažili psát slovanskou řeč řeckými nebo římskými písmeny. Konstantin sestavil slovanskou abecedu a začal s překladem textů potřebných pro svou misionářskou práci z řečtiny do slovanštiny. Po příchodu na Velkou Moravu sepsal Konstantin civilní zákoník *Zakon sudnyj ljudem*, který představoval výpomocný kodex k doplnění již existujícího právního řádu. Dalším významným krokem těchto

bratří byl překlad Písma svatého do slovanského jazyka a zavedení východního (byzantského) křesťanského ritu.

Z Francké říše naproti tomu do Českých zemí čím dál více pronikala prostřednictvím západních misí liturgie latinská. Staroslovanská liturgie byla lidem jazykově bližší, přesto však latinská liturgie časem zvítězila, hlavně díky silnému mocenskému vlivu Východofrancké říše a násilnému zániku Velkomoravské říše v roce 906, kdy došlo k zákazu slovanské liturgie, vyhnání Metodějových žáků a z velké části ke zničení slibného Konstantinova a Metodějova díla.³⁵

3.2 Počátky křesťanství v Čechách

Český stát vznikl po odtržení z Velkomoravské říše několik let před jejím úplným zánikem. Vyrostl z tříště drobných slovanských knížectví díky koncentračnímu úsilí kmene Čechů, ovládaného přemyslovskou dynastií. Kníže Bořivoj, sám pokřtěný, se snažil uvést křesťanství do Čech, na čemž se podílela i jeho manželka Ludmila. Po jeho smrti byl u vlády jeho syn Spytihněv, který byl považován za prvního křesťanského knížete, a posléze jeho další syn Vratislav.

Kníže Vratislav měl se svou manželkou Drahomírou sedm dětí, z nichž dějinám nejnámějším byl kníže Václav. Václavova babička kněžna Ludmila se stala jeho první vychovatelkou, poté se mu dostalo hlubšího vzdělání ve „vyšší škole“ na Budči při kostele sv. Petra. Mladý Václav se zde naučil latině, která byla tehdy mezinárodní řečí učenců; příklad jeho zbožné babičky a literární vzdělání mu daly předpoklad, aby pochopil křesťanské ideály a se vši rozhodností se je později jako vladař snažil uvádět do života. Po mučednické smrti kněžny Ludmily, která byla zavražděna ve svém sídle na Tetíně na příkaz své snachy Drahomíry, vznikla legenda oslavující Svatou Ludmilu jako *„ženu všelikých plodů dobrotivosti plnou, v almužnách štědrou, v bdění neúnavnou, v modlitbě nábožnou, v lásce dokonalou, matku sirotků, vdov těšitelku a ve všech dobrých skutcích dokonalou...“* Tento kult světice rostl a rozvíjel se ještě v době gotické a vlastně sahá až do novodobé historie (stavby několika kostelů ke cti sv. Ludmily). Po dobu Václavovy vlády byly postaveny různé církevní stavby, z nichž je nejvýznačnější chrám sv. Víta na pražském hradě a také pražský knížecí palác. Mladému a vzdělanému knížeti bylo dopřáno řídit osudy českého státu pouhých osm let. Pro jeho ctižádostivého a vládychtivého bratra Boleslava nebylo zatěžko vyvolat spiknutí proti Václavovi, a tak i on zahynul mučednickou smrtí, stejně jako jeho babička, kněžna Ludmila. K vraždě došlo ve Staré Boleslavi v roce 929 (dle některých

³⁵ KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin*, s. 9-34. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-004-4

pramenů v roce 935), Václav byl zavražděn nejen jako oběť bratrovy ctižádosti, ale i jako uskutečňovatel české křesťanské tradice, k níž položila základ činnost sv. Metoděje. Mimoděk tak Václavovi vrazi dali národu dalšího pravého mučedníka a dali vzniknout další křesťanské tradici, trvajícím dodnes. Sv. Václav se stává ochráncem českého národa, státu a hranic, nabývá významu dárce míru a stává se národním světce a českým patronem. V roce 973 vzniklo v Praze biskupství, což mělo pro Čechy význam hlavně z hlediska nezávislosti a rozvoje vzdělanosti. Prvním z biskupů byl zvolen Dětmar, druhým pražským biskupem byl Vojtěch, jenž zemřel rovněž mučednickou smrtí na misiích v Prusku a později se stal rovněž jedním z patronů České země.³⁶

3.3 Vývoj křesťanství od 11. století

V 11. století existoval v českých zemích systém vlastnických kostelů. Zakládané zděné nebo dřevěné kostely byly soukromým majetkem toho, na čí půdě byly postaveny. Majitel pozemku, tedy i kostela na něm se nacházejícího, mohl se stavbou volně nakládat, spravoval ji a také získával do vlastnictví všechny dary, které byly kostelu poskytovány. Biskup se souhlasem majitele kostela ustanovoval kněze, ale jinak byla duchovní správa soukromým podnikem. Podle rozsahu panské půdy byly vymezeny okrsky jednotlivých kostelů a poddaní byli zavázáni tomu kostelu, kterému příslušeli - jinde se jim nedostalo ani křtu, ani pohřbu. Příjem duchovního byl vymezen podle pozemku a desátku, ze zbytku výnosů byla část věnována na udržování kostela a větší část připadla pánovi, kostely byly značným zdrojem jeho příjmů.

K prohloubení křesťanství v Českém národě přispěl i rozvoj a budování nových klášterů, které byly určeny nejen pro život řádového spolenectví a místem náboženského života, ale stávaly se postupně i středisky vzdělanosti a kulturním centrem oblasti. Kláštery podléhaly duchovní jurisdikci biskupů v diecézi, ve které se nacházely. Největší finanční příjmy získávaly kláštery z darů věřících, mnohé dary přicházely s přijímanými mnichy a chovanci z bohatých rodin. V té době byl založen např. klášter sv. Jiří na Hradčanech, Břevnovský klášter, klášter na Ostrově a Sázavský klášter.

Společenská struktura této doby byla značně členitá. V čele společnosti stál kníže, neomezeně vládoucí - rozhodoval o válce a míru, povolával do zbraně, byl nejvyšším soudcem v zemi, ukládal poddaným robotu a vymáhal od nich daně. K výkonu této

³⁶ KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin*, s. 35-57. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-004-4

moci mu sloužili správci knížecích hradů, kasteláni a jeho vojenská družina. Z vůle vládnoucího knížete mohly být pozvedány do šlechtického stavu různé osoby i celé rody, ale jejich statky jim mohly být při panovníkově nepřízni opět odebrány. Proti šlechtické vrstvě stálo obyvatelstvo nešlechtické, ve kterém byla opět několik skupin rozdílného společenského postavení i právních poměrů: dědici (heredes), otroci (servi) a hosté (hospites). Dědici hospodařili na vlastní půdě, platili daně knížeti a byli povinni konat zemské roboty, tj. stavět a opravovat hrady, upravovat mosty, cesty, rybníky, starat se o potraviny pro vojska, táhnoucí do bojů, ale také živit knížecí družinu jedoucí jejich krajem apod. Tyto povinnosti byly dost obtížné, a proto se část selského lidu odevzdala k ochraně duchovním ústavům a pak se stávala podanými sedláky, držícími si svůj statek. Další sedláci (hosté) hospodařili na knížecí, šlechtické nebo půdě patřící duchovním ústavům a byli vlastníku zavázáni platy a službami. Tímto způsobem se do konce 12. století většina někdejšího svobodného obyvatelstva stala zcela závislou na vrchnosti, ať ve věcech světských, nebo duchovních. Opačný vývoj nastal u třetí skupiny, u otroků. Do otroctví se lidé dostávali především zajetím ve válce a automaticky se otroky potom stávaly i jejich děti. Otroci byli předmětem obchodu, jejich páni je užívali jako osobní sluhy, řemeslníky a dělníky ve dvorech. Otroci byli zprvu zcela bezprávní a nemajetní, teprve koncem 12. stol. se jejich postavení postupně zlepšovalo ke svobodnějšímu, i když pořád závislému. Od ostatního obyvatelstva se jako zvláštní kasta od počátku odlišovalo duchovenstvo.

Na počátku 12. století se postupně zvyšovala vzdělanostní úroveň kléru, lid přestal křesťanskou víru vnímat jako cizí a panskou a postupně ji začal přijímat do svého života. Posvěcení nových kostelů se konalo za velké účasti lidu, pravidelnými se stávaly pouti, zejména 28. září k uctění památky sv. Václava, kdy věřící vykonávali pouť do Prahy. Zavedeny byly neděle svěcené bohoslužbami a pracovním klidem, což znamenalo i zlepšení pracovních podmínek poddaného obyvatelstva, protože dříve se pracovalo nepřetržitě. Lid si zvykal na křest, na zpověď, přijímání oltářní svátosti (pod obojí), na posvěcování sňatků knězem a na účast při bohoslužbách, na přijímání Desatera. Mezi nejvýznamnější kulturní představitele této doby patří pražský děkan Kosmas, který napsal nejstarší českou kroniku. V průběhu 12. stol. však vzniklo mnoho dalších literárních děl (Vincencova kronika, letopisy hradištsko-opatovické) a ke zvyšující se kulturnosti národa jistě přispěl i rozvoj školství a umění, v jehož popředí stálo stavitelství.³⁷

³⁷ KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin*, s. 59-133. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-004-4

3.4 Rozmach církve v českých zemích ve 13. a 14. století

Začátek 13. století přinesl vzájemné vyjasňování pozic a vztahů mezi církví a panovníkem - králem Přemyslem Otakarem I. Biskup Ondřej poukazoval na nerovnoměrné dělení církevních daní (desátku), přičemž tři čtvrtiny vybraných peněz šly do rukou vlastníků kostelů a pouhou čtvrtinu pak dostávalo biskupství. Cílem protestu biskupa Ondřeje bylo získání celého desátku pro církev s tím, že vybrané peníze budou sloužit předepsaným účelům - biskup by si podržel čtvrtinu a zbytek by rovným dílem rozdělil mezi kostel, kněze v něm působícího a chudé. Postupně došlo na jednání o dalších církevních záležitostech, při kterých byl dosažen kompromis a církev se tak mohla stát méně závislou na panovníkovi. Při volbě nového biskupa měl sice hlavní slovo stále ještě král, ale volbu formálně prováděly katedrální kapituly. Ve 13. a 14. století přešla velká část kostelů z rukou světských do vlastnictví duchovenstva, hlavním zdrojem příjmů biskupa a kapituly se stal pozemkový majetek. Církev získala velké množství majetku od panovníků, šlechty i jiných dárců a mohla tak uspokojovat nejen duchovní záležitosti, ale stále více se projevovala na poli kulturním a vzdělávacím, ale také sociálním. Mezi nejznámější postavy této doby na poli sociálním, zejména v péči o chudé, přestárlé a nemocné, patří další významná postava Anežka Česká, která v roce 1232 založila v Praze špitál sv. Františka, nebo Zdislava z Lemberka. Ve srovnání s dobou předcházející došlo ve 13. století ke značným společenským změnám. Poměry venkovského lidu se zlepšovaly, stíraly se rozdíly mezi selským lidem, který splynul v jedinou vrstvu úročních poddaných, platící vrchnosti úrok z pronajímaných statků. Silně se rozmohla královská města, kde svobodní měšťané, řemeslníci a obchodníci zbohatli a domohli se význačných postavení, kupovali svobodné statky a stávali se zemany. Města se stala středisky obchodu, průmyslu, vzdělanosti a církevního života.

Školství, které bylo v rukou církve, bylo triviální - ve školách se učilo číst, psát a počítat. Vyšší vzdělání pak dávalo quadrilium, kde se vyučovala aritmetika, geometrie, muzika a astronomie. Také v náboženském životě došlo k určitým změnám, zejména v podávání oltářní svátosti. Do 13. stol. se svátost podávala pod obojí způsobou³⁸, nyní však hlavně z praktických důvodů bylo zaváděno přijímání pouze pod jednou způsobou. Velkého rozsahu nabylo udílení odpustků, kterými se rozumí prominutí

³⁸ Pod obojí způsobou- latinsky *sub utraque species*, označuje přijímání eucharistie jak v podobě hostie (těla Kristova), tak i v podobě mešního vína z kalicha (krve Kristovy). KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin*. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-004-4

trestů za hříchy, které byly předtím zahlazeny lítostí a zpovědí. Výnosy z odpustků sloužily k charitativním účelům a k budování nových církevních staveb.

Doba 13. a 14. století se vyznačovala vzestupem církevní moci, ale i vzestupem úrovně samotné církve, která byla ve středu zájmu. Vzrůstala zbožnost lidu, prostý člověk se zapojoval do církevního života. Jednotlivé akce liturgického roku určovaly pořádání kulturních a společenských akcí (poutě, hody, procesí, svátky). Řehole, které byly v té době na vzestupu, jsou zejména benediktini, kteří sídlili v opatovickém a břevnovském klášteře a v proboštví ve Slaném a Měříně na Moravě. I pro cisterciáky bylo 13. stol. obdobím zvláštního rozvoje, ke klášterům osazenými touto řeholí patří např. Zbraslav, Velehrad, Oslavany, Vyšší Brod, Žďár a další. Premonstrátům přibyl klášter v Zábřovicích u Brna a také v Nové Říši nebo v hradisku u Olomouce. Jedním z dalších řádů byly Kartuziáni, jimž Jan Lucemburský založil kartouzu Mariánskou zahradu v Praze, nebo Karmelitáni, obývající nově založený klášter v Novém Městě pražském. Také rytířské řády byli ve stálém rozkvětu, za zmínku stojí johanité, kteří dostali k obývání strakonický hrad, také kostel a špitál v Mladé Boleslavi a další statky. O rozvoj náboženského života v rostoucích městech se zasloužily také žebrařské řády minoritů a dominikánů, a také řád augustiánských eremitů. Všechny tyto řády odmítaly společný majetek a měli přísný postoj k otázce chudoby. Působili především na kazatelně a ve zpovědnici a u lidu se těšili velké obliby.

Po Janu Lucemburském nastoupil na trůn českého krále jeho syn Karel IV., který byl nejen nevšedně vzdělaný, inteligentní, politicky obratný a prozíravý, ale také neobyčejně zbožný. Doba vlády toho panovníka se dá považovat nejen za rozkvět české země, ale i náboženského života. Došlo za ní k dovršení církevní organizace českých zemí- zřídila se samostatná česká církevní provincie, pražské biskupství bylo povýšeno na arcibiskupství. Karel IV. vešel do dějin naší historie mnohými význačnými stavbami, jako je např. Svatovítská katedrála, hrad Karlštejn a Karlův most přes řeku Vltavu, ale hlavně založením první University v Praze v roce 1348. Univerzita měla čtyři fakulty, jednou z nich byla i bohoslovecká (theologická) fakulta, na které studium trvalo 12let a bylo velmi náročné. Karel IV. byl velkým humanistou a osvíceným člověkem. Jeho předním činem bylo i odstranění tzv. Božích soudů (ordálií) z českého soudnictví.³⁹ Zapověděl také surové tresty jako vylupování očí, uřezávání nosu a utínání nohy nebo ruky; zde se uplatnil i vliv arcibiskupa Arnošta z Pardubic.

³⁹ Ordálie byly prostředky, jichž se používalo k rozsuzování některých rozepří – zkouška ohněm nebo vodou dokazovala vinu či nevinu sporných stran. ³⁹ KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin*, s. 194-195. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-004-4

Církev se postupně stala nezávislou organizací, s jejím rozkvětem však postupně docházelo k prvním projevům vnitřní krize. V církevním vlastnictví byla v té době více než třetina půdy a majetku, toto bohatství lákalo do řad církve i stále více různých prospěchářů a lidí, které lákala hlavně vidina dobrého živobytí. I přesto, že se čeští biskupové snažili této krizi čelit a usilovali o nápravu mravů, situace na přelomu 14. a 15. století se stále zhoršovala. Začali se objevovat první kritici a reformátoři, z nichž neznámějším byl Jan Milíč z Kroměříže. Tito reformátoři dali události týkající se poměrů v české církvi do pohybu, který vyvrcholil za vlády Václava IV. počátkem 15. století.⁴⁰

3.5 Husitská revoluce v Čechách a krize církve v 15. století

Kritizováním nešvarů v církvi, zejména kupčením s odpustky a snahou o církevní reformy se počátkem 15. století zabývalo stále více kněží. Do popředí těchto reformátorů se staví kazatel Jan Hus, který se svou agitací proti papežské odpustkové bulle dostává do otevřeného konfliktu s papežskou stolicí. Spor s papežem pro Jana Husa končí jeho vyloučením z řad církve a po zinscenovaném koncilu v Kostnici jeho upálením jako zatvrzelého kacíře.

Ve 20. letech 15. stol. došlo k radikalizaci stoupenců Husova učení, které daly vzniknout husitským válkám. Ústředním mottem těchto stoupenců byly Husovy požadavky: aby mohlo být svobodně hlásáno Slovo Boží, aby svátost oltářní mohla být podávána pod obojí způsobou, aby přestalo světské panování kněžstva a aby byly veřejné hříchy stavěny a trestány.

Husitské války znamenaly pro české země pohromu. Během válečných let byly přerušeny obchodní styky se zahraničím, poklesla domácí produkce a hospodářství upadlo do katastrofálního stavu, protože prioritou bylo uživení stálých vojsk. Citelně se válka dotkla i církve, která přišla ve velké míře nejen o půdu, kostely, kláštery a jiné stavby, které byly vypáleny a zpusťošeny, ale bylo nenávratně zničeno mnoho uměleckých děl a literárních skvostů v podobě ručně psaných knih. V roce 1436 byla dojednána Basilejská kompaktáta, mj. umožňující přijímání pod obojí. Přesto se ale církev od této doby prakticky rozdělila na katolíky (přijímání pod obojí) a ultrakvisty (přijímání pod jednou) a mezi těmito skupinami nikdy nedošlo k jednoznačnému sblížení. Patnácté století se neslo ve znamení válek i dále, protože roku 1466 uvalil papež Pavel II. na českého krále Jiřího z Poděbrad klatbu a zbavil ho trůnu, což byl

⁴⁰ KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin*, s. 137-217. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-004-4

začátek česko-uherské války trávající až do r. 1476. Teprve poté došlo k postupné stabilizaci poměrů a fungování církve v oblasti duchovní, sociální, vzdělávací a kulturní se vracelo ke starým modelům. Na konci 15. stol. se vytvořila radikální odnož husitství, Jednota bratrská, jejímž duchovním otcem byl Petr Chelčický. Tato původně sekta se později významněji zapsala do náboženského dění v českých zemích; k jejím zásluhám lze přičíst vznik prvních tiskáren a zanechání četných literárních děl a spisů.⁴¹

3.6 Reformace v Čechách a dovršení náboženského rozvratu

Po nástupu krále Ludvíka propukla v Německu a Švýcarsku hluboká náboženská krize, která se posléze začala šířit i do většiny evropských zemí. Počátkem 16. století se i do Čech začalo šířit luteránství, které našlo podporu u Jednoty bratrské a u českých utrakvistů. Došlo k vzniku silných náboženských skupin a sekt, jakými byly Malá stránka, Mikulášenci, Novokřtělci, Jednota habrovanská a další. Země byla nábožensky rozdělena, docházelo v ní k rozbrojům. I když byly navenek hlášeny náboženské svobody, ve skutečnosti byla uznávána doktrína „koho vlada, toho náboženství“- lidé vyznávali víru svého pána. Král Ferdinand I. Habsburský, který nastoupil na český trůn v roce 1526, se sice pokoušel sblížit s českými utrakvisty, ale většina z nich se začala orientovat na učení Martina Luthera. Tento německý reformátor (1483-1546) se zaměřil na otázku, zda a jak lze dosáhnout jistoty věčné spásy. Zdálo se mu nemožné, aby tuto spásu člověk dosáhl dobrými skutky, almužnou a zachováváním přikázání. Hlásal, že Boží milost je dar, který není možné si nijak zasloužit nebo si ji koupit, člověka že ospravedlňuje pouze jeho víra, ne dobré skutky a povýšil autoritu Písma nad autoritu církve. Celá církevní minulost byla s Lutherovým přesvědčením v příkrém rozporu, což se stalo hlavní náplní reformátorů z řad utrakvistů. Za Ferdinandovy vlády přišli do českých zemí Jezuité, kteří se snažili nejen o sjednocení a nápravu církve, ale i obnovu vzdělání. To se projevilo zlepšením úrovně Karlovy univerzity a vystavěním pražského Klementina. Tato instituce sloužila nejprve jako kolej, jejíž součástí byla škola, která byla později povýšena na universitu. Reformace církve byla stále na postupu.

V roce 1568 císař Maxmilián II. V reakci na prosbu české protestantské šlechty vypustil kompaktáta ze zemských svobod. Kompaktáta totiž zaručovala ochranu pouze příslušníkům strany podjednou a starověrným utrakvistům. Po tomto úkonu vznikla

⁴¹ KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin*, s. 243-286. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-004-4

propast mezi protestantskými stavy a jejich husitskými předky, kteří byli reprezentováni ultrakvisty. Na nátlak českých stavů byl v r. 1575 podepsán dokument Česká konfese, který uznal jejich náboženské požadavky. Tento dokument potvrdil a další náboženské záležitosti upravil v r. 1609 Rudolf II. svým Majestátem, který vydal jako odměnu českým stavům za jejich podporu. Zároveň s Majestátem se ale někteří evangeličtí a katoličtí kněží usnesli na tzv. "Porovnání", jež v některých článcích umožnilo jiné výklady a odporovalo Majestátu. Vystavění dvou protestantských kostelů v Broumově a Hrobech, uvěznění broumovských měšťanů a další události nastartovaly nepokoje a rozepře, které vyvrcholily Stavovským povstáním proti králi Ferdinandovi II., bitvou na Bílé Hoře v r. 1620 a celou Třicetiletou válkou.⁴²

3.7 Návrat katolického náboženství do českých zemí

V r. 1620 zrušil Ferdinand II. Štýrský platnost Rudolfova Majestátu a v českých zemích se začala provádět rekatolizace. Proti nekatolickému duchovenstvu směřovaly první protireformační dekrety, byli vypovězeni českobratrští a kalvínské duchovní. Na venkov začali proudit misionáři, kteří měli za úkol přesvědčit a dovést prostý lid ke katolické víře. V českých zemích se ukázala síla katolické příslušnosti, která se mj. projevila i při obraně českých a moravských měst vůči protestantským švédským vojskům v období třicetileté války. Po ukončení třicetileté války panovník Ferdinand III. Habsburský začal uplatňovat proti nekatolíkům represivní metody, čímž docílil toho, že se katolická církev za jeho vlády stala církví nejsilnější a dominantní. Pro prostý lid nastala po válce těžká situace, historicky zvaná jako doba temna. Po dlouhé válce totiž došlo k utužení poddanství a také díky příchodu cizích šlecht do země a kvůli značným ztrátám na životech české populace docházelo k postupné germanizaci. Proti tomuto jevu se postavili již v této době někteří národní buditelé, mezi nimiž můžeme jmenovat jezuitu Bohuslava Balbína, který se postavil na obranu českého jazyka.

Období 17. století je stinnou stránkou náboženských dějin také z důvodu proběhlých vykonstruovaných čarodějnických procesů, které si vyžádaly mnoho desítek nevinných obětí. Na druhé straně můžeme konstatovat, že postupně docházelo nejen k obnově a rozvoji náboženského života, ale také sociální oblasti, kultury a postupnému zvyšování vzdělanosti, což je přímým důsledkem vyšší kvalifikace kněží a duchovenstva.⁴³

⁴² KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin II*, s. 9-28. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-003-6

⁴³ KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin II*, s. 71-135. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-003-6

3.8 Vývoj církve v českých zemích do r. 1848

Počátkem 18. století se situace v českých zemích stabilizovala, ale začaly se objevovat nepříznivé důsledky germanizace a vlivu cizí šlechty, což se nejvíce projevovalo na vytlačování českého jazyka. Náboženský život se prohluboval a neodmyslitelně se stal součástí běžného života; uctíval se mariánský kult, konaly se svaté poutě. Velkým povzbuzením pro víru a národní uvědomění bylo svatořečení Jana Nepomuckého roku 1729. Po nástupu Marie Terezie na císařský trůn došlo k tzv. "racionalizaci", která se týkala i církve. Byly omezeny některé záležitosti církve a stát zasahoval do církevních věcí, což bylo do té doby neobvyklé.

Došlo ke školským reformám, kdy při každé faře vznikaly triviální školy, v nichž se žáci učili číst, psát a počítat. Situaci na gymnáziích a vysokých školách ovlivnilo k horšímu to, že jezuité, kteří dosud na těchto školách vyučovali, byli jako řád zrušeni. Němčina byla oficiální vyučovací řečí na středních a vysokých školách a byla tendence zavádět ji i na úroveň základního školství. Čeština se tak udržela zejména na venkově, kde byla většina kněží českého původu a vyučovala česky.

V roce 1781 vydal císař Josef II. Toleranční patent, umožňující svobodu náboženského vyznání. Měly být zrušeny všechny kláštery, které se nezabývaly vyučováním, vědou nebo péčí o nemocné. Při rušení těchto klášterů došlo k mnohým nenapravitelným škodám na uměleckém a vědeckém bohatství, z klášterních budov vznikaly kasárna, nemocnice i továrny. V rámci politiky „josefinismu“ došlo k reorganizaci církevní správy. Stavěly se nové kostely a farnosti, přičemž farní systém měl sloužit nejen pro potřeby církve, ale i pro potřeby státu. Z kněží se prakticky stali státní úředníci, kteří lidu oznamovali úřední vyhlášky a nařízení, museli vést matriky, oznamovali krajským úřadům násilí, bděli nad zdravotním stavem obcí atd. Byly zrušeny tzv. desátky a farářům jejich plat zajišťoval stát v existenčním minimu. Byly zakázány betlémy, mariánské pobožnosti a poutě, které byly předtím téměř jediným projevem českého kulturního života.

Na konci 18. století nastal v českých zemích proces národního obrození, v němž hrála církev nezastupitelnou úlohu. Do čela tohoto hnutí se postavila rada kněží, např. Josef Dobrovský. Kněží působící jako učitelé na českém venkově se nejenže starali o vyučování v českém jazyce, ale rozšiřovali a půjčovali českou literaturu, psali básně a prózy, zakládali knihovny, čtenářské a divadelní spolky a starali se o pronikání české kultury a českého jazyka mezi prostý lid. Po ukončení napoleonských válek začátkem 19. století se v církvi poněkud zmírnilo působení „josefinismu“. Byly odvolány některé zákazy a příkazy, byla opět povolena činnost jezuitů. Přesto byla církev ve službách

státu a kněží byli vychovávaní k tomu, aby byli prostředníky mezi státní správou a lidem, nikoliv mezi Bohem a lidmi.⁴⁴

3.9 Období do rozpadu Rakouska- Uherska

V roce 1848 došlo k revolučním událostem, výrazně ovlivňujících chod dějin tohoto národa. Představitelé církve přišli s reformními návrhy o změnách v církvi zejména ke vztahu státu, které vyvrcholily likvidací „josefinismu“. Církev byla uvolněna z „rakouské státní služby“ a stala se opět součástí světové církve. Nicméně, roku 1874 vyšly v platnost zákony, díky jimž se stát i nadále mohl do církevních záležitostí vměšovat a ve správě svého jmění byla církev na státu dále závislá. V roce 1868 byla zrušena závislost školství na církvi a na stát byly převáděny i další záležitosti, např. manželské právo státní (místo dříve platného kanonického práva). Církev se snažila o podporu a národní povzbuzení; začala se také soustředit na nově vzniklou a stále početnější dělnickou třídu. Katolická církev prosadila několik zákonů na ochranu dělnické práce, jako je např. zákaz dětské práce, zákaz noční práce žen a mladistvých, nedělní a sváteční klid. Pokračovala také ve své angažovanosti v charitativních a sociálních záležitostech, provozovala sirotčince, dětské opatrovny, útulky, chudobince, starobince, nemocnice, ústavy pro duševně choré i mravně narušenou mládež a další. Katolíci se začali projevovat také politicky, v roce 1895 byla založena organizace křesťansko - sociální strany, která hájila zájmy zejména dělnictva, a o rok později byla založena víceméně konzervativní Strana katolickónárodní.⁴⁵

3.10 Samostatný Československý stát a církev

Několik desetiletí proticírkevní agitace mladočeských a realistických kruhů přineslo ovoce v podobě odporu české veřejnosti vůči církvi. V té době nacházela odezvu hesla: „*Pryč od Vídně, pryč od Říma!*“ a „*Řím musí být souzen a odsouzen!*“ a útoky na církev nabyly takové síly, že se dokonce pražský arcibiskup Pavel Hyun uchýlit do Říma. Vedení církve se de facto ujala Jednota katolického duchovenstva v čele s Jindřichem Šimonem Baarem a Xaverem Dvořákem. Ta se posléze rozštěpila a část nespokojených kněží založila Církev československou. Proticírkevní politiku samostatného státu podporoval i první československý prezident T. G. Masaryk. Odluku církve od státu se ale prosadit nepodařilo, zejména díky silnému postavení

⁴⁴ KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin II*, s. 149-183. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-003-6

⁴⁵ KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin II*, s. 193-200. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-003-6

katolické církve na Slovensku. V roce 1927 bylo dosaženo dohody mezi státem a církví „Modus vivendi“, která přiznávala stejné postavení církve jako před rokem 1918, avšak i větší nezávislost na státu. V roce 1928 byly obnoveny styky Československa s Vatikánem a stát převzal i patronaci nad oslavami Svatováclavského milénia.

V tomto období (sčítání lidu v roce 1921) se dle sčítání hlasů přihlásilo k různým církvím 90% obyvatelstva (78% katolická církev, 4% evangelická, 6% československá, 2% ostatní náboženské společnosti) a pouze necelých 10% občanů uvedlo, že je bez vyznání.⁴⁶ Církevní život byl po poválečném útlumu obnoven, vznikaly různé církevní spolky (Orel, Česká katolická charita) a církev se dále angažovala v dalších oblastech veřejného života, v sociální oblasti, vědě a kultuře.

3.11 Období 2. světové války v Československu

Druhá světová válka byla dalším významným zlomem v dějinách moderního českého národa. Je třeba konstatovat, že církev se v tomto nelehkém období našich dějin chovala pronárodně. I po obsazení Čech a Moravy nacistickým Německem se konaly poutě na významná poutní místa, které se svým způsobem staly demonstracemi, vyjadřujícími nesouhlas s nacistickou okupací. Mnozí čeští duchovní byli perzekuováni a vězněni, odvečeni do koncentračních táborů a popraveni. Kostely přišly o stovky zvonů, které byly zabavovány pro válečné účely.

3.12 Období po 2. světové válce do roku 1989

Po ukončení 2. světové války pro církev nenastaly lepší časy, naopak se církev stala pro stát v rukou komunistů jedním z jeho úhlavních nepřátel. Komunistickému režimu v čele s nově zvoleným dělnickým prezidentem Klementem Gottwaldem začalo být zřejmé, že církev, především církev katolická, se mohou stát vážnou překážkou v definitivním ovládnutí společnosti. Konečné vyrovnání s církvemi se začalo připravovat brzy po únoru 1948 a velmi brzy tato opatření začala být implementována především proti katolické církvi, kterou nový režim považoval za největší hrozbu. Církvi byl odebrán a znárodněn veškerý majetek a také církevní správa se včetně jejího dalšího financování dostala pod přímý vliv státu. Věřící byli přesvědčováni k vystoupení z církve, lidé, kteří se účastnili bohoslužeb a náboženských aktivit byli pod stálým sledováním StB, byly jim kladeny překážky ve studiu, zaměstnání a vlastně ve všech oblastech jejich života. Byly zakázány všechny organizace včetně mládežnických, jako

⁴⁶ VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s.82. Praha: Grada. 2010. ISBN 978-80-247-2468-3

byl např. Skaut a Junák, byly zakázány velké poutě, veřejná církevní shromáždění, byl zakázán tisk náboženské literatury a periodik. Dějiny, o kterých se učilo ve škole, vykreslovalo církev jako jednoznačně negativní hybnou sílu a o kladných stránkách církevní historie se vyučovat nesmělo.

Přes veškerý útlak církev dále žila, mnohde byly zakládány ilegální spolky a ze svobodného světa byla pašována literatura, kterou si lidé potají půjčovali. Komunistický režim činil všechny kroky pro to, aby se společnost postupně stávala ateistickou. Ve svém protináboženském tažení spoléhal komunistický režim na českou antipatii vůči náboženským institucím a nízkou účast na náboženském životě, proto byly pro něj velkým a nemilým překvapením výsledky ze sčítání lidu z roku 1950. Podle údajů z tohoto censu mírně klesl počet katolíků, ale naopak stoupl počet příslušníků jiných denominací, především Českobratrské církve evangelické a Církve československé. Především ale znatelně poklesl počet těch, kteří se označovali za „bez vyznání“ z více než 7% v roce 1930 na 4,3% v roce 1950. Ve skutečnosti byl ale pokles ještě větší, neboť v roce 1930 se k této možnosti přihlásilo 10,2% obyvatel české národnosti, ale jen 2,7% Němců, kteří byli silně věřící a jejichž odsun se měl dle všech předpokladů silně projevit na těchto číslech.⁴⁷

Novou státní ideologií se měl stát **marxisticko-leninský ateismus**, který odhaloval náboženství jako důsledek falešného, odcizeného vědomí. Tato interpretace byla podle českého religionisty Břetislava Horyny založena na **pěti základních předpokladech**:

- 1/ Falešná představa náboženství byla definitivně odhalena jako převrácená, fantastická reflexe vnějšího světa a přírodních elementů v myslích lidí.
- 2/ Jakákoli jiná interpretace náboženství je antimarxistická a jejím cílem je podporovat náboženství.
- 3/ Jediným správným způsobem, jak studovat náboženství, je ho kritizovat, což nezbytně vede k boji proti náboženství.
- 4/ Každé studium náboženství musí vést k reedukaci lidstva ve smyslu třídního obsahu svobody vědomí.
- 5/ Odmítnutí náboženství skrze vědecký ateismus je veskrze pozitivní, protože osvobozuje lidstvo od duchovního útlaku nevědeckých a falešných konceptů, a to i v případech, že s sebou přináší nátlak.⁴⁸

⁴⁷ VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s.106. Praha: Grada. 2010. ISBN 978-80-247-2468-3

⁴⁸ HORYNA, B. in: VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s.110. Praha: Grada. 2010. ISBN 978-80-247-2468-3

V druhé polovině 60. let se tento ideologický, ale i mocenský tlak zmírnil, což bylo dáno celkovým uvolňováním politické situace; nezmizel ale úplně. O této době hovoří mnozí religionisté jako o období konsolidace různých náboženských skupin. V té době stát uvolnil restrikce týkající se teologických fakult a povolil vznik 2. Teologické fakulty v Olomouci, což vedlo k nárůstu počtu studentů bohosloví a tím i zvýšení počtu budoucích kněží. Orgány se začali kladněji stavět k žádostem o registraci nových náboženských skupin a o obnovu zrušených církevních organizací.

Všechny tyto změny a liberalizace kulturních a politických poměrů vedly na konci 60. let k nárůstu deklarované religiozity obyvatel. Na příkladu výzkumu provedeného Ústavem pro výzkum veřejného mínění v roce 1969 si můžeme uvést, že při otázce světového názoru občanů celých 44 % dotázaných odpovědělo, že se považuje za křesťany, ale pouze 10 % se označilo za marxisty.⁴⁹

Jisté liberalizaci v politickém a kulturním vývoji s ČSSR učinila přítrž okupace sovětskými a spojeneckým vojsky v srpnu roku 1968 a následná normalizace. Velká část vstřícných kroků ve směru chápání náboženství byla zrušena a to se stalo opět jednou z hlavních překážek ke konečnému vítězství komunismu. V době vrcholící normalizace v roce 1972 byl založen Ústav vědeckého ateismu, který byl součástí ČSAV. Pracovníci této instituce vytvářeli odborné posudky a expertizy, na jejich základě se určovala ideologická přípustnost textů připravovaných k publikaci, ale také hodnocení činnosti jednotlivých duchovních, které bylo často používáno při odebírání tzv. státního souhlasu.⁵⁰

V roce 1970 padlo politické rozhodnutí ÚV KSČ podpořit vznik „nové mírové organizace“ katolického duchovenstva *Pacem in terris*, jehož cílem bylo bránit upevňování pozic tradiční církevní hierarchie. Tato organizace se stala sdružením kněží kolaborujících s komunistickým režimem a v jejím čele stály osobnosti s velmi pochybným morálním kreditem. Na zintenzivnění útlaku reagovala katolická církev různými způsoby. Část kněží začala s režimem otevřeně či skrytě spolupracovat, část se pokoušela držet od režimu odstup a v klidu vykonávat kněžskou službu, část se pokusila vytvořit skrytou, alternativní, církev.

Pro velkou část našich obyvatel v této době tradiční církevní religiozita, která byla vlastně díky politickým poměrům u nás jedinou formou náboženství, přestala být definitivně přitažlivou. Neznamená to ovšem, že by zvítězil ateistický směr normalizačního režimu. Podle průzkumu uskutečněného v roce 1979 Ústavem pro

⁴⁹ BEČVÁŘ, J.: *Ústav pro výzkum veřejného mínění ČSAV 1967-1972*. Praha, ÚSD AV ČR 1996, s.113.

⁵⁰ VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s.116. Praha: Grada. 2010. ISBN 978-80-247-2468-3

výzkum veřejného mínění souhlasilo s ateizační politikou pouze 15% dotázaných. Celých 67 % dotázaných však zastávalo vůči náboženství indiferentní postoj a do průzkumu uvedlo, že je nejlepší náboženství si vůbec nevšímat. Nebylo pro ně zásadním problémem, spíše znamenalo možnou komplikaci, jíž je lepší se vyhnout. Vzhledem k tomu, že komunistický režim důsledně kontroloval „pohyb náboženských myšlenek“, měla většina populace omezené možnosti k hledání alternativ, které bývají v odborné literatuře označovány jako neinstitutionalizovaná religiozita nebo spiritualita. Tento fenomén se v 70. a v 80. letech objevoval ve velmi omezené míře mezi malým okruhem obyvatel větších měst a byl režimem stále sledován a jako „sektářství“ považován za nebezpečí. Zřejmě i to byl jeden z důvodů, proč v těchto letech došlo k tak výraznému nárůstu lhostejného postoje vůči náboženství.⁵¹

3.13 Církev po roku 1989 a v samostatné České republice

„Sametová revoluce“ nastartovala v listopadu 1989 celou řadu společenských, ekonomických a politických změn, jejichž součástí bylo hledání nového místa náboženství v nově vznikající pluralitní společnosti. Za největší prohřešky starého režimu byly považovány morální devastace a pokřivení mezilidských vztahů; náboženství bylo v tomto kontextu považováno za důležitého pomocníka při mravní obnově. Jednou z nejpopulárnějších osobností listopadových událostí byl kněz Václav Malý, který mj. moderoval masové protestní akce proti komunistickému režimu na Letenské pláni. Po listopadové revoluci nabyly církve opět větší nezávislosti na státu, aniž by však došlo k odluce církve od státu. Významnou pozici a prestiž si náboženské instituce, zejména katolické církve, zachovávaly i v prvních letech existence demokratického státu. O vzrůstající prestiži a významu katolické církve svědčí i návštěva papeže Jana Pavla II v roce 1990, jejíž průběh sledovalo 75% české populace.

Po rozdělení Československa v roce 1990 došlo k úpravě církevních struktur. Oddělením české a slovenské části katolické církve zanikla Československá biskupská konference a církve na našem území začala reprezentovat Česká biskupská konference. Docházelo k postupnému obnovování církevních struktur a s ní spojených organizací, jako jsou řády, řehole, církevní nemocnice, sociální zařízení, školy a charity. Církvím byla navracena část majetku, která slouží bohoslužebným a charitativním účelům. Díky církevním restitucím, které byly schváleny až v současnosti,

⁵¹ VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s.123. Praha: Grada. 2010. ISBN 978-80-247-2468-3

se pravděpodobně do jejího držení vrátí většina jejího majetku, což je v tomto okamžiku velice ožehavé a aktuální téma, jež jde však nad rámec této práce.

Po prvotní euforii českého obyvatelstva počátkem 90. let, kdy byla církev vnímána částečně i jako symbol odporu proti totalitnímu komunistickému režimu, dochází k postupnému útlumu. V roce 1990 důvěřovalo církvím 51% občanů, nedůvěru k nim chovalo 27% a 22% se nedokázalo vyjádřit. V následujících letech důvěra v církve začala znovu klesat a po roce 1993 vzrostla nedůvěra vůči nim nad 50% a na přibližně stejné úrovni se drží dosud.⁵²

Podle výsledků posledního sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 je současné složení obyvatelstva z hlediska náboženského vyznání poměrně překvapivé. Z celkového počtu 10 562 214 obyvatel se za věřící, hlásící se k některé náboženské společnosti, prohlásilo 1 467 438 občanů. Jako věřící bez příslušnosti k církvi nebo náboženské společnosti se pak označilo dalších 707 649 občanů. Bez náboženské víry je dle tohoto censu 3 612 804 osob, a 4 774 323 lidí své náboženské vyznání neuvvedlo.⁵³

Tabulka 1: Obyvatelstvo dle náboženské víry v ČR dle sčítání lidu 2011

Území		Česká republika
Obyvatelstvo celkem		10 562 214
Věřící, hlásící se k církvi, náboženské společnosti		1 467 438
z toho: registrované církve a náboženské společnosti	Apoštolská církev	4 934
	Bratrská jednota baptistů	3 208
	Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kagjü	3 487
	Církev adventistů sedmého dne	7 394
	Církev bratrská	10 872
	Církev československá husitská	39 276
	Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v České republice	926
	Církev Křesťanská společenství	9 387
	Církev Nová naděje	430
	Církev řeckokatolická	9 927
	Církev římskokatolická	1 083 899
	Církev Slovo života	857
	Církev živého Boha	371
	Česká hinduistická náboženská společnost	427
	Českobratrská církev evangelická	51 936
Evangelická církev augsburského vyznání v České	6 645	

⁵² VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*, s.131. Praha: Grada. 2010. ISBN 978-80-247-2468-3

⁵³ Český statistický úřad. [online]. [cit.2013-08-03]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!stranka=podle-tematu&tu=30562&th>

	republice	
	Evangelická církev metodistická	1 952
	Federace židovských obcí v České republice	1 132
	Jednota bratrská	2 156
	Křesťanské sbory	3 458
	Luterská evangelická církev a. v. v České republice	2 591
	Mezinárodní společnosti pro vědomí Krišny, Hnutí Hare Krišna	675
	Náboženská společnost českých unitářů	155
	Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	13 097
	Novoapoštolská církev v ČR	98
	Obec křesťanů v České republice	884
	Pravoslavná církev v českých zemích	20 628
	Ruská pravoslavná církev, podvorje patriarchy moskevského a celé Rusi v České republice	5 844
	Slezská církev evangelická augsburského vyznání	8 162
	Starokatolická církev v ČR	1 736
	Ústředí muslimských obcí	1 442
	Višva Nirmala Dharma	1 100
neregistrované církve a hnutí	Anglikánská církev	115
	Církev sjednocení (moonisté)	65
	Hnutí Grálu	232
	Jedi	15 070
	Scientologická církev	374
náboženství a náboženské směry - obecné zápisy	buddhismus	2 632
	hinduismus	210
	islám	1 943
	judaismus	345
	katolická víra (katolík)	71 138
	křesťanství	13 034
	Pohanství	863
	protestantská/evangelická víra (protestant, evangelík)	8 211
Věřící - nehlásící se k žádné církvi ani nábož. společnosti		707 649
Bez náboženské víry		3 612 804
Neuvedeno		4 774 323

Zdroj: www.czso.cz [online]. *Sčítání lidu, domů a bytů 2011*. Český statistický úřad, 2009-2011 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/slodb2011/redakce.nsf/i/home>

4 NOVÉ NÁBOŽENSKÉ SMĚRY A Hnutí VE SVĚTĚ I V ČESKÉ REPUBLICE

Nová náboženství v moderním světě většinou pocházejí ze směsi náboženských tradic a mnohá z nich se objevila v rámci již dříve existujícího náboženského kontextu. Z něho převzala své základní koncepty a získala z něj počáteční sílu. Menšina nových náboženství se potom vyvinula na základě inovačních myšlenek jednotlivých lidí, většinou výrazných vůdčích osobností, přinášejících nové duchovní vize.

Žádné z druhů náboženství nemůžeme nazvat statickou entitou, neboť tak, jak se předávají dalším generacím, stále procházejí mnoha transformacemi. V naší západní rychle se měnící kultuře není překvapivé, že se na okrajích starších náboženských útvarů rodí nová náboženství. Ta se někdy pokoušejí zadržet změny a zachovat starší způsob života (např. některé formy fundamentalismu), oživují staré nauky, v něž lidé kdysi věřili a postupně na ně zapomínali, nebo vnášejí do staré tradice nová učení. Jinými slovy, většina nových náboženství představuje stará náboženství v nové situaci a novému publiku.

Nová náboženství jsou mezi nejvíce viditelnými produkty změn, s nimiž moderní západní společnost vstoupila do 21. století. Jsou v mnoha případech v procesu zrodu, experimentují s novými formami náboženské organizace, nabízejí odlišná mravní hlediska a zkoumají různé možnosti spasení a osvícení. Nová náboženství rozšiřují možnosti, které jsou dostupné každému, kdo usiluje o "řešení duchovní krize". Lidé mají nyní velký výběr toho, které náboženské učení dává jejich životu největší smysl. V rámci velkého množství náboženských skupin, které vyjadřují některé z mnoha různých metafyzických popisů lidské existence, si mohou vybrat nejen své náboženství, ale i úroveň, na níže ho chtějí praktikovat - od úplného nasazení až po příležitostnou účast na náboženské aktivitě.

Náboženské skupiny nelze hodnotit z hlediska kvality, je totiž téměř vyloučené stanovit v tomto směru objektivní kritéria. Kvalita víry ve smyslu její opravdovosti, upřímnosti či stupně nasazení vypovídají spíše o kvalitách příslušníka té či oné náboženské skupiny, ale ne o skupině samotné. Můžeme pouze hodnotit, jak se která náboženská skupina chová ke svým jednotlivým příslušníkům. Pokud jsou příslušníci těchto skupin manipulováni, citově vydírání, vedeni k nekritické poslušnosti a k závislosti, která v extrémních případech může znamenat až ohrožení zdraví či jejich života, považuje se za společensky nutné označit takové náboženské skupiny za málo

kvalitní a varovat před nimi. Skupiny, které jsou kvůli svému jednání vůči jednotlivcům viděny jako škodlivé, nebezpečné či zneužívající své příslušníky, označujeme jako "sekty".⁵⁴

V následujících kapitolách pokládáme za vhodné seznámit čtenáře s několika formami nových náboženských směrů, hnutí i sekt, z nichž jsou některé známé i z jejich působení v České republice.

V České republice působí kolem osmdesáti až sta nových náboženských hnutí. Přesnější údaje nejsou známy, jelikož dle současné platné právní úpravy zákona (300/91) nepotřebují náboženské společnosti ke své činnosti žádnou státní registraci, a proto také neexistuje žádný oficiální seznam náboženských skupin působících na našem území. Určité privilegované postavení náboženské skupiny mohou získat registrací poskytovanou Ministerstvem kultury ČR. Tuto registraci prozatím vlastní Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny, Hnutí Haré Kršna – ISKCON, Česká hinduistická náboženská společnost a celá řada křesťanských církví.⁵⁵

4.1 Některé netradiční náboženské směry a sekty

Nová náboženská hnutí jsou fenoménem, provázejícím dějiny lidstva od nepaměti. Snaha o náboženskou reformu se objevovala v historickém průřezu pravidelně v obdobích určité destabilizace kulturně-společenských tradic. Jako nová náboženská hnutí vznikla i všechna dnes obecně přijímaná velká světová náboženství. Na základě změn ve společnosti vznikají stále nová hnutí, z nichž některá velmi brzy zanikají, ale jiná se transformují na velké a stabilně zakotvené náboženské systémy.

Výčet skupin uvedených v následujících odstavcích byl vybrán na základě zájmu o informace o těchto skupinách, proto nemusí být nejpočetnějšími ani nejvýznamnějšími a zdaleka nejde o vyčíslení všech nových náboženských směrů. V této práci není prostor na detailní ani všeobsažné seznámení se všemi typy těchto nových směrů, proto zde nastíníme alespoň některé. Podle několika kritérií je můžeme dělit do několika podskupin, které se opírají o původ těchto náboženství.

⁵⁴ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 19. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

⁵⁵ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 20. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

4.1.1 Společnosti na pomezí křesťanství

Těmito skupinami máme na mysli náboženské organizace, které zachovávají určité prvky křesťanství a jejich členové se za křesťany sami pokládají. Od křesťanství v jeho tradiční podobě, ať katolické, tak pravoslavné nebo protestantské, se však natolik liší, že je pokládáme za samostatnou skupinu. Křesťanské církve totiž přes všechny rozdíly vykazují shodu o základních člancích víry, především o Bohu a Ježíši Kristu podobně chápou používání bible, modliteb, křtu atd., ale společnosti na pomezí křesťanství se i v těchto základních otázkách odlišují.⁵⁶

4.1.1.1 Boží děti (Rodina)

Toto hnutí založil v roce 1968 David Brandt Berg v USA. Její členové věří, že jsou jediní skuteční následovníci Boha, jehož novodobým prorokem je Mojžíš David (Mo), jak si nechává říkat jejich vůdce. Ve své podstatě není žádný skutek "zlý", všechno závisí na postoji. Podle Božích dětí dojde na západě ke komunistickému převratu a bude následovat pronásledování křesťanů. Na tuto situaci se připravují životem v koloniích, obehnaných vysokým plotem s tabulkami "Vstup zakázán". Při vstupu do hnutí každý musí podepsat prohlášení ve znění: "Slibuji, že odevzdám veškerý svůj majetek i všechny svoje příjmy a souhlasím s otvíráním dopisů. Budu dodržovat pravidla a poslouchat představené". Členové většinou přijímají biblická jména, aby nepodlehli pokušení Satana. Nemají téměř žádný volný čas, nebo trochu soukromí. Jejich hlavní povinností je prodávat po ulicích literaturu. Nesmí navazovat kontakty s lidmi mimo komunu, ani se svou rodinou.⁵⁷

Revoluce proti systému probíhala i v sexuální oblasti: sex se stal postupně součástí misijního působení Bergových komunit, při kterém byly příslušnice komunity nuceny nabízet svá těla k prostituci, aby pomocí jí zvěstovaly "Ježíšovu lásku"; tuto oběť Berg přirovnával k Ježíšově oběti na kříži. Pokud některá upřímně věřící žena prostituci přece jen odmítla, měla těžké výčitky svědomí a pocity viny. Zvláště znepokojivé v takových komunitách je postavení dětí, které žijí v provizorních podmínkách, často nenavštěvují žádnou školu, jsou frustrováni nepřirozenými vztahy dospělých v komunitě a navíc vystavováni sexuálním experimentům. Ze strachu před příbuznými svých následovníků i policií se David Berg uchýlil do ilegality a až do své smrti v r. 1994 komunikoval se svými příznivci pouze prostřednictvím dopisů (Mo-

⁵⁶ ŠTAMPACH, I. O. *Sekty a nová náboženská hnutí- naděje a rizika*, s.6. Praha: Oliva. 1994. ISBN 80-901634-6-7

⁵⁷ Kol. autorů. *Víry a vyznání-. Náboženství, sekty, paranormální jevy* s. 78-79. Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1.

latters). Jeho komunity jsou v různých státech často zakazovány, či omezovány státními orgány. Komunity zvolily jiné jméno- Rodina lásky - a od 90. let se nazývají pouze Rodina. Jsou nyní v ilegalitě, hlavní komunita, kterou nyní vede Bergova nástupkyně, nechávající si říkat Marie, sídlí pravděpodobně ve Švýcarsku. Počet příznivců tohoto hnutí se odhaduje na 10tisíc. V České republice je pouze jedna komunita v Týnci nad Sázavou, jejichž příznivci občas rozdávají mladým lidem na ulici letáky s kontaktní vídeňskou adresou.^{58 59 60}

4.1.1.2 Křesťanská věda

Kořeny Křesťanské vědy vedou k Američance Mary Bakerové- Edyové (1821-1910). V úvodním prohlášení této Kristovy církve stálo: "*Naším cílem je připomínat práce a slovo našeho učitele, a tak obnovit křesťanství a jeho ztracenou součást- léčení*". První polovinu Maryina života poznamenalo její chatrné zdraví a osobní neštěstí. Následující roky strávila v dlouhém a soustavném hledání klidu a léčení. V duchu se často zabývala otázkou spasení, trestu a věčného života, studovala Bibli, ale přitom se zabývala homeopatií (léčebná metoda spočívající v dlouhodobém podávání nepatrného množství léku) a dalšími léčebnými metodami. V roce 1866, když se zotavovala z následků těžkého úrazu a četla Bibli, nastal v jejím zdravotním stavu zásadní obrat k lepšímu- tento zážitek ji přesvědčil, že uzdravení lze dosáhnout modlitbami. Toto přesvědčení ji dovedlo k založení Křesťanské vědy, vydání několika učebnic (např. *Věda a zdraví s klíčem k Písmu*) a o několik let později k založení církve. Církev i samotná její zakladatelka se staly předmětem ostré kritiky pro svou neortodoxnost a také kvůli léčitelství. Křesťanští vědci věří, že Bůh je ve všem a chápou jej spíše jako Božský Princip, trojici v jednotě. Nevěří, že zlo je objektivně skutečné. I když se křesťanská věda zabývá hlavně léčením nemocí, je to jen jedna stránka jejího náboženského působení. *Věda a zdraví* poukazuje na její současnou úlohu při léčení i na úlohu, jakou sehrála při raném křesťanství-jako důkaz Kristovy síly a jeho misie, jež měla zbavit svět hříchu.

Počet kostelů Křesťanské vědy v Americe i v Evropě však přesto velmi rychle vzrůstal. Nejvíce členů měla Křesťanská věda v roce 1940, potom počet jejích členů

⁵⁸VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 56-58. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

⁵⁹ Kol. autorů. *Encyklopedie nových náboženství*, s. 86-88. Praha: Lion Publishing. 2006. ISBN 80-242-1605-1,

⁶⁰ Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy*. s.78-79. Bratislava: Slovart. 1993, ISBN 80-75-145-011-1.

klesl; v současné době má po celém světě v celkem osmdesáti zemích asi 2000 místních církví, které sdružují cca 350-450 tisíc členů.^{61 62}

4.1.1.3 Svědci Jehovovi

Hnutí Svědci Jehovovi založil "pastor" Charles Taze Russel v r. 1870 v Americe, zprvu jako skupinku Badatelů bible, která se postupně rozrůstala. Svoji interpretaci výkladů bible tato skupina publikovala v časopise Sionská Strážná věž. Russel, který se v mládí vzbouřil proti svému přísnému kalvínskému zázemí a stavěl se na odpor kongregační církvi, se na základě kázání o druhém příchodu vrátil k víře v Krista. Pro jeho odmítání nebe a pekla s ním však žádná církev nesouhlasila. Stejně, jako předtím jiné náboženské skupiny, z nichž toto učení vycházelo (adventisté, campbelité a další), i on předpokládal datum Kristova návratu. Po avizovaných datech, ve kterých se měl tento návrat uskutečnit a po nevyhnutelně následujícím zklamání Russell začal učit, že tento návrat se již uskutečnil, ale neviditelně. Předpověděl rovněž, že roku 1914 nastane konec světa a vyvolení (stoupenci jeho učení) budou zachráněni. Naprosté přesvědčení jeho příznivců o pravosti tohoto data, jeho několikeré posunutí a nakonec i Russellova smrt v r. 1916 způsobily téměř konec tohoto hnutí. Do jeho čela se však dostal ctižádostivý J. F. Rutherford, který znovu vybudoval pevnou organizační strukturu, účinně fungující až do současnosti. V čele Svědků Jehovových stojí vedoucí sbor sestávající z 11 mužů a prezidenta. Vedoucí sbor dohlíží na všechny tiskové aktivity, včetně knih, traktátů a Strážné věže. Publikace vydané zakladatelem hnutí Russellem byly a jsou dosud chápány jako závazné a mají pro svědky platnost Božích příkazů. Jakákoli pochybnost nad instrukcemi v těchto publikacích, nebo i jen četba neschválené literatury, jsou trestány vyloučením, což je členy vnímáno jako nejkrutější trest vůbec, nesoucí s sebou nezřídka psychické i sociální problémy. Tato absolutní oddanost autoritě nám může pomoci pochopit, proč jsou Svědkové Jehovovi na pokyn Strážné věže ochotni obětovat dokonce svůj život nebo život svých dětí, jak je tomu třeba v případě zákazu transfuze krve, což je asi nejznámější a nejkontroverznější obecně přijímaná zásada hnutí. Méně znám je jejich důraz na rodinný život a na kázeň. Nenosí zbraně, stojí stranou politického života a neúčastní se voleb. Neslaví narozeniny, Vánoce ani Velikonoce, ale ani takové svátky, jako je Nový rok, První máj nebo Den matek, a to kvůli možnému spojení těchto svátků s "pohanskými bohy".

⁶¹ Kol. autorů. *Víry a vyznání-. Náboženství, sekty, paranormální jevy*. s.80-81. Bratislava: Slovart. 1993. ISBN 80-75-145-011-1.

⁶² Kol. autorů. *Encyklopedie nových náboženství*, s. 39-40. Praha: Lion Publishing. 2006. ISBN 80-242-1605-1.

Cílem Svědků Jehovových je strávit co nejvíce času v misiích dům od domu, při nichž se snaží distribuovat časopisy Strážná věž a Probudte se a sdílet svou víru s cílem nábory nových členů.^{63 64}

V současnosti se odhaduje počet členů tohoto hnutí ve světě na 5,8milionu. V České republice se k tomuto hnutí hlásí 16 tisíc členů, hnutí je zde známé pod názvem náboženská společnost Svědkové Jehovovi, ústředí v ČR je v Praze 9.⁶⁵

4.1.1.4 Moonismus neboli Církev (hnutí) sjednocení

Toto hnutí tvoří množství formálně nezávislých a samostatných organizací, ve skutečnosti však spjatých se silnou osobností zakladatele tohoto hnutí, Korejce Sun Myung Moona. Moonovo vidění, jež se stalo základem této víry, se údajně odehrálo v roce 1936 a Moon při něm hovořil i s Mohamedem, Ježíšem a Buddhou. Svůj náboženský názor shrnuje Moon v roce 1957 v knize Božský princip, ve kterém je Bůh neotřesitelnou autoritou a je představen jako ten, kdo touží po naplnění ideálu pravé rodiny. Na cestě za tímto ideálem je ale zklamán, nejprve Adamem a Evou, poté i Ježíšem a poté musel Bůh hledat dva tisíce let, než našel právě Moona, který se prohlásil Mesiášem, Třetím Adamem a se svou druhou manželkou Hak Ja Han jsou považováni svými stoupenci za Pravé rodiče. Cílem tohoto hnutí, jež musí nezbytně zachovávat hlavní části věrouky, je podnitit věřící různých náboženství, aby se společně setkali a hledali soulad mezi svými vyznáními.

Cesta do Moonovy Církve sjednocení nevede přímo přes znalost Moonova poselství, ale oklikou přes tzv. Studijní centra, ve kterých mnohdy adept ani netuší, že mají cokoli společného s jakoukoli vírou. "Studium" sestává z přednášek a seminářů, jež mohou být pro některé z účastníků zajímavé, až fascinující. Na pozadí tohoto množství překvapujících informací, jež (jak se zdá) logicky vysvětlují všechny bídy a nepravosti tohoto světa, skrytě probíhá druhý proces, tzv. "bombardování láskou".

Posлуhač je obklopen pozorností a zájmem o jeho názory do té míry, že začne toužit do této idealizované "studijní skupiny" plně patřit. Je postupně připravován na okamžik, kdy se dozví o mesiáši Moonovi a Pravých rodičích. Jeho biologičtí rodiče pak patří k "satanskému systému" a je nutné se od nich oddělit. Jako vstupní rituál do Sjednocení slouží svatby s partnerem, který byl vybrán "nadpřirozeným způsobem" samotným

⁶³ NOVOTNÝ, T. *Přicházejí*, s. 39-50. Praha: Oliva. 1994. ISBN 80-901634-0-8

⁶⁴ Kol. autorů. *Encyklopedie nových náboženství*, s. 40-42. Praha: Lion Publishing. 2006. ISBN 80-242-1605-1

⁶⁵ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 71-73. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X.

mesiášem. Páry jsou seznámeny až těsně před hromadným obřadem a jsou často jiné národnosti i rasy, žijí po nějakou dobu odděleně. Po tu dobu je zkoušena jejich oddanost a odhodlanost sloužit Moonovi při získávání peněz pod nejrůznějšími záminkami nebo podomním prodejem předraženého zboží, ale i bezplatnou prací v některé z Moonových továren, nebo nábořem dalších členů.

Organizační činnost patří v tomto hnutí k nejdůležitějším. Moonisté vytvářejí stovky zdánlivě nezávislých organizací, na první pohled nemajících s jejich vírou nic společného a pod hesly o míru, ideálech pokroku, sjednocení a vědy pořádají množství konferencí. Mezi těmito organizacemi najdeme i výrobní podniky (strojírenské, zbrojní, potravinářské továrny), politická, vědecká i náboženská fóra, kulturní soubory i média. Není bez zajímavosti, že toto hnutí vlastní vydavatelství, které vydává i takové významné deníky, jako je The Washington Times nebo New York City Tribune, či americký časopis Insight. Všechny tyto projekty mají bezesporu ten účel, že moonistům pomáhají vstupovat do kontaktů s lidmi pod nejrůznějšími jmény svých organizací a blížít se tak svému cíli- vytvoření jedné velké celosvětové (moonistické) rodiny.⁶⁶

Po celém světě má toto hnutí statisíce členů, v České republice se odhaduje počet členů Hnutí sjednocení se ústředím v Praze na několik set.⁶⁷

do celého světa. Tyto nákladné akce jsou financovány z darů oddaných jedinců praktikujících vědění a z práce dobrovolníků.^{68 69}

4.1.2 Západní esoterismus

U některých náboženství se uvádí, že vedle úrovně přístupné pro všechny své stoupence mají ještě nauky, obřady a praktiky pro vybrané, do kterých se člověk dostává svým zasvěcením. Této elitní rovině se říká esoterismus. Západní esoterismus se orientuje na náboženství západní části lidstva, přičemž čerpá esoterní prvky z judaismu (kabaly a chasidského hnutí), křesťanství (mystika grálu), ale také z antických náboženství.⁷⁰

⁶⁶ NOVOTNÝ, T. *Přícházejí*, s. 7-16. Praha: Oliva. 1994. ISBN 80-901634-0-8

⁶⁷ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 43-45. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

⁶⁸ Kol. autorů. *Víry a vyznání- .Náboženství, sekty, paranormální jevy*. s.82-85. Bratislava: Slovart. 1993.ISBN 80-75-145-011-1.

⁶⁹ Kol. autorů. *Encyklopedie nových náboženství*, s. 201-202. Praha: Lion Publishing. 2006. ISBN 80-242-1605-1.

⁷⁰ ŠTAMPACH, I. O. *Sekty a nová náboženská hnutí- naděje a rizika*, s.8-9. Praha: Oliva. 1994. ISBN 80-901634-6-7

4.1.2.1 Antroposofie

Antroposofické hnutí navazuje na učení rakouského filosofa Rudolfa Steinera (1861-1925) a zahrnuje v sobě celou řadu organizací a aktivit. Steiner v sobě objevil a rozvíjel jasnovidné schopnosti a pokoušel se o komunikaci s duchovním světem. V následujících letech mnoho přednášel a vydal řadu knih, např. Theosofie, úvod do nadsmyslového poznání světa a člověka, O poznávání vyšších světů atd. V roce 1913 vytvořil Antroposofickou společnost, která usiluje o poznání duchovního světa meditativní cestou. Po meditativní "stezce" lze dospět k paměti lidstva, kronice Akáša. Na základě tohoto poznání rozlišuje Steiner sedm součástí člověka: fyzické, éterické a astrální tělo a Já, které se může rozvinout do dalších tří stupňů svého jsoucna. Lidským údělem je evoluce Já prostřednictvím stále nových inkarnací, nese si svou karmu- pozitivní i negativní zážitky minulého života.

Steinerovi se podařilo ovlivnit řadu oborů lidské činnosti, od vzdělávání (praktickou aplikací antroposofie je např. Waldorfské školství), umění (spolu se svou manželkou Steiner vytvořil nový umělecký žánr- eurytmii- pohybové umění na pomezí tance, pantomimy a gymnastiky, která se dosud používá nejen jako umění, ale i jako výchovný prostředek i léčebná metoda) nebo specifická architektura vyjadřující svými křivkami spontánnost a tvořivost ducha. Svůj pohled na svět aplikoval i na medicínu a farmakologii, jež rozšiřoval o duchovní poznání; dosud používanou léčebnou metodou je i např. logopedická metoda chirofonetika, při které se kombinuje léčba řečových poruch s prvky masáže nebo péče o mentálně postižené děti s pomocí arteterapie. Steiner také inspiroval systémy biodynamického zemědělství svými pokusy o zkvalitnění zemědělství pomocí esoterního chápání přírody.

Steiner ani jeho následovníci nepovažují antroposofii za náboženství a naopak v náboženském smyslu chtějí být nezávislí. V praxi to ale mnohdy možné není, antroposofie účinkuje jako náboženský světový názor, byť žitý bez obřadů. Antroposofové jsou organizováni v jednotlivých národních společnostech, základními spisy jsou Steinerova díla (cca 300 publikací a 6000 přednášek), za ústředí je považováno Geotheanum v Dornachu u Basileje ve Švýcarsku. V České republice existuje Česká antroposofická společnost, která vydává časopis Antroposofické rozhledy. Steinerovy pedagogické metody a zásady jsou i u nás uplatňovány v síti Waldorfských škol, antroposofií je v ČR inspirována i náboženská společnost Obec křesťanů sídlící v Praze.⁷¹

⁷¹ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 35-37. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

4.1.2.2 Hnutí Grálu

Hnutí Grálu vychází z učení Němce Oskara Bernsta Bernhardta (1875-1941), více známého pod jménem Abd-ru-shin, kolem něž se zformovalo početné hnutí. Abd-ru-shin se prohlásil za mesiáše, Syna člověka, který bude soudit lidstvo a který nastolí Tisíceletou říši. Ve svém učení vychází z esoterních tradic a z různých úrovní hmotnosti; od nejnižší "hrubohmotnosti", kde se jako lidé nacházíme a svým poznáním a dobrou morálkou máme v průběhu duchovních životů vystoupat až do duchovní úrovně. Na hranici duchovní a božské úrovně stojí hrad Grál, jež dává učení jméno, v něm je také obřadní miska- grál- do níž byla zachycena krev Kristova. Podle Abd-ru-shina již Ježíš přišel zvěstovat myšlenky o duchovní cestě vzhůru, ale lidstvo tyto myšlenky nepochopilo a zavraždilo jej. Církev Ježíšovo učení nikdy nepochopila a v bibli je naprosto překroutila; musel tedy až nový mesiáš Abd-ru-shin přijít, aby vyvedl lidstvo z bludu "rozumářství" a dal mu poslední možnost začít žít podle daných zákonů.

I když ani po půlstoletí od smrti Abd-ru-shina nedošlo k avizovanému konci světa, přesto si toto náboženství našlo cestu k desítkám tisíců lidí na všech kontinentech. Ústředí má hnutí v Rakousku, ve Vomperbergu, základní knihou je *Ve světle pravdy (Poselství grálu)*. U nás je více než tisíc členů, ústředí zastupuje nadace Hnutí grálu v Brně.⁷²

4.1.2.3 Imanuelité

Z učení Hnutí Grálu vychází i jiné hnutí, v ČR známé jako Imanuelité, což je sekta, radící se u nás mezi nejnebezpečnější. Její zakladatel Jan Dietrich Dvorský se prohlásil za pokračovatele Abd-ru-rashina a se svou družkou Lucií Dvorskou založil toto hnutí. V komunitách kolem něho žilo několik desítek přesvědčených lidí, dobrovolně postupujících izolaci, půst a očišťovací kůry, členové přerušili styky s rodinami a jejich děti nechodily do školy. V komunitě dostali nová jména, neměli možnost styku s okolním prostředím. Jan Dietrich Dvorský si nechával říkat Parsifal Imanuel, jeho družka Labutí panna.

Jejich stoupenci byli později jeden po druhém z komunit vylučováni, neboť jejich aura podle jasnovidce neodpovídala nárokům Tisícileté říše. Tito fyzicky i psychicky zubožení a zlomení jedinci potom sami vyhledávali smrt ve snaze dostat se k nové inkarnaci, většina jich prošla psychiatrickými léčebnami. Nakonec byli vyloučeni téměř všichni a komunita se nezadržitelně rozpadala. Vzhledem k tomu, že byl sám Parsifal

⁷² VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 50-51. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

Immanuel a jeho družka policií stíhání pro podezření z ohrožování mravní výchovy mládeže, uchýlili se i s rodinou do zahraničí, kde jsou pravděpodobně dosud.⁷³

4.1.3 Směry inspirované Orientem

Společnosti navazující na orientální inspirace jsou logickým vyústěním dialogu kultur, při kterém dochází k infiltraci indických, čínských, tibetských a jiných duchovních směrů do Evropy. Za tyto směry zde můžeme jmenovat alespoň některé.

4.1.3.1 Bahá'ismus

Po smrti proroka zakladatele islámu proroka Muhammada se jeho nástupci neshodli na Prorokově nástupci jednoznačně. Dodnes přetrvává rozdělení na sunnity (sunna=tradice) a šíity, kteří trvali na to, že pro převzetí chalífy (nejvyššího náboženského úřadu) je nutné příbuzenství Muhammada. Z šíitského směru pochází i Bahá'ulláh (1817-1892), který ve svém učení ustoupil dále od islámu a založil nové náboženství bahá'ismus. Jeho základem je víra v jednotu všech náboženství, které si vzájemně neodporují, ale pouze rozdílně odpovídají na potřeby jednotlivých dějinných epoch. Do každé této epochy poslal Bůh jednoho svého Proroka (manifestaci), jako byl např. Abraham, Mojžíš, Kršna, Buddha, Zarathuštra, Ježíš a Mohammed. Za jednu z těchto "manifestací" je ve víře bahá'í považován Bahá'ulláh.

Jeho učení je obsaženo v mnoha spisech a každé jeho slovo je považováno za svaté. Hlavním cílem této víry je sjednocení lidstva v jednu společnou rodinu, odmítá národnostní, rasové, náboženské předsudky a jejich odstranění je základní podmínkou pro vytvoření světové jednoty a míru. Komunity bahá'í jsou ovlivňovány osobními zákony, kladoucí takové požadavky, jako jsou každodenní modlitba, půst, studium svatých písem, dobrovolné peněžní příspěvky do Bahá'í fondů a pouť do Svatého centra v Bahá'í. Kalendář bahá'í má devatenáct měsíců, přičemž každý z měsíců má 19 dní. 19. den v měsíci se slaví Slavnost 19. dne, která se stává ze tří volně uspořádaných částí: náboženské části se čtením spisů a modliteb, administrativní části s moderovanou diskusí celé komunity o důležitých otázkách, které se jí týkají, a společenské části, zahrnující přátelství a občerstvení. Slavnosti se odehrávají v domovech členů, nebo v pronajmutých Bahá'í centrech. Celé akce se nesou v demokratickém duchu. Stoupenci této víry vyznávají vysoké morální hodnoty. Nehrají

⁷³ VOJTÍŠEK, Z. Netradiční náboženství u nás, s. 52-53. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

hazardní hry, neužívají drogy ani nepijí alkohol, manželství pokládají za celoživotní duchovní a fyzické spojení. Kladou důraz na ideje míru, emancipace, jednoty, rovnosti a spravedlnosti. Věří, že úkolem člověka je na sobě pracovat, aby se z tohoto světa zrodil do vyššího, duchovního světa.

V současné době počet členů tohoto náboženství odhadován na 5-6 milionů v mnoha desítkách zemí světa. V ČR vzniklo první společenství bahá'ístů už v roce 1907 v Žatci, dnes je u nás několik desítek členů pod vedením Regionální duchovní rady.⁷⁴

4.1.3.2 Transcendentální meditace

Neznámý indický guru Marashi Mahesh Yogi se proslavil doslova ze dne na den, když za ním v roce 1967 přijeli členové skupiny Beatles. Ve Walesu a poté i v Indii se u tohoto gurma členové Beatles a po nich i další známé osobnosti (hudebníci ze skupiny Rolling Stones nebo Beach Boys, herečka Mia Farrow a další) učili praktikám transcendentální meditace. Tyto populární osobnosti vynesly Mareshiho na výsluní slávy. Učil, že lidská duše přirozeně hledá štěstí, ale pravý mír je možné dosáhnout jen tehdy, když mysl přesáhne (transcenduje) tři běžně prožívané stavy vědomí - spánek, snění a bdělost, a dosáhne čtvrtého stavu blaženosti a čistého vědomí, ve kterém se uvolní jeho tvořivá inteligence. Transcendentální meditace spočívá v opakování manter (slova či slabiky užívané jako pomůcka meditace) v mysli dvakrát denně po dobu 15 – 20 minut. Tato meditace nemá deklarovaný náboženský cíl, adeptům se tvrdí, že smyslem praktik je rozšířené vědomí, zlepšení zdraví, rozvoj tvůrčích schopností a vyšší výkonnost. Každému je přitom ponecháno jeho vyznání, náboženství. Ve skutečnosti tyto obřady sekty zasvěcují adepta božskému guruovi a pokračovatelům jeho linie. Tento neseriózní přístup omezuje možnost dialogu s touto společností, vede adepta k závislosti na vůdcích společnosti a nezřídka k psychickým problémům.⁷⁵

4.1.3.3 Hnutí Haré Kršna

Tento směr, jež uctívá indického boha Višnu, vidí v jednom z jeho avatárů (převtělení) v Kršnu jako nejvyšší osobnost božství, přičemž úcta ke Kršnovi postupně převýšila úctu k bohu Višnuovi. Zakladatel tohoto směru je bengálský brahmán Čaitanja Maháprabhu, který hlásal, že k božství je možné dojít jedině cestou oddanosti

⁷⁴ Kol. autorů. *Encyklopedie nových náboženství*, s. 133-134. Praha: Lion Publishing. 2006. ISBN 80-242-1605-1.

VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 76-77. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X
Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy*, s. 117-119. Bratislava: Slovart. 1993, ISBN 80-75-145-011-1.

⁷⁵ Kol. autorů. *Encyklopedie nových náboženství*, s. 182-184. Praha: Lion Publishing. 2006. ISBN 80-242-1605-1.

a nejlepší metodou je zpěv mahámantry "Haré Kršna, Haré Kršna, Kršna Kršna, Haré Haré, Haré Ráma, Haré Ráma, Ráma Ráma, Haré Haré", ve které je oslavován nejen bůh Kršna, ale i jeho syn, princ Ráma.

Hnutí Haré Kršna je provázáno jednoduchým, až asketickým životem, který je doplněn prací, pravidelnými obřady a modlitbami a zpěvy mahámantry. Oddaný příznivec tohoto směru věří, že jeho duchovní učitel ho povede k probuzení božského vědomí a duchovní podstatě, a skrze lásku ke kršnovi bude vysvobozen z věčného koloběhu životů. Prostředky pro činnost toto hnutí získává hlavně z darů příznivců a podomního prodeje Prabhupádových (jeden z Maháprabhuových pokračovatelů) knih, ale také z výnosů svých vegetariánských restaurací. Základní věroučnou literaturou jsou indické náboženské spisy, tzv. védská literatura.⁷⁶

Počet členů tohoto hnutí po celém světě se v současnosti odhaduje na několik desítek tisíc. Ústředí hnutí je v Los Angeles v Kalifornii, USA. U nás v České republice je asi dvě stě přívrženců tohoto hnutí, ústředí s názvem Centrum pro védská studia sídlí v Praze.⁷⁷

4.1.3.4 Misie Božího světla (Elan Vital)

Elan Vital je souhrnný název pro řadu nezávislých organizací z celého světa, které propagují učení gurua řečeného Maharádží. Tento Guru se proslavil, když jako třináctiletý poprvé navštívil Evropu a Spojené státy. Pověst o jeho osobním kouzlu a jeho poselství se rychle rozšířila a na počátku 70. let 20. stol. byla Misie božího světla, složená z jeho stoupenců, nejrychleji rostoucí náboženskou skupinou v Británii a v Severní Americe. V osmdesátých letech byla Misie božího světla rozpuštěna a byla založena organizace Elan Vital, aby bez vazeb na jakoukoliv kulturu nebo konkrétní náboženství efektivněji propagovala Maharádžeho nauku. Od začátku 80. let až do současnosti se Maharádží neustále setkává po celém světě se zájemci o jeho učení a inspiruje je k jeho propagování. Nejde přitom o žádnou novou nauku, ale naopak o starodávné učení takových osobností, jako byl již výše zmíněný guru Nának (zakladatel sikhismu), Kabír (severoindický vědec z 15. stol.) a dalších mistrů, které jsou neustále aktualizovány učením nového gurua.

V centru Maharádžeho učení stojí zvěst o tom, že lidská touha po celistvosti může být naplněna obrácením se dovnitř, kde lze nalézt zdroj spokojenosti a radosti. K

⁷⁶ NOVOTNÝ, T. *Přicházejí*, s. 31-38. Praha: Oliva. 1994. ISBN 80-901634-0-8

⁷⁷ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 47-49. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X
Kol. autorů. *Encyklopedie nových náboženství*, s. 187-189. Praha: Lion Publishing. 2006. ISBN 80-242-1605-1.

tomuto cíli vedou čtyři techniky, souhrnně známé jako Vědění. Dle vlastních slov guru nepropaguje žádné náboženství a jeho učení může být praktikováno kýmkoliv.

Organizace Elan Vital nemá žádné zvláštní obřady, svátky, poutě ani posvátná místa, dogmata, zákazy týkající se odívání, stravovacích návyků apod. Její členové pocházejí z různých náboženských prostředí, ale spojuje je různý stupeň oddanosti k Vědění a láska a úcta ke svému guruovi. Tato organizace sponzoruje a podporuje propagační akce Mahárádžího, který vlastnoručně pilotovaným tryskovým letadlem létá na tyto akce v různých oblastech světa. Tato vystoupení jsou filmována, vycházejí na videokazetách a DVD a díky moderním technologiím mohou být přenášena zájemcům na mnoha místech celého světa.⁷⁸

4.1.4 Psychokulty

Náboženská rétorika se někdy zcela vypouští v profesionálních nebo diletantských psychotherapeutických metodách, napodobující meditace a obřady orientálních náboženství nebo západní esoteriky. Přijímají z nich některé nauky, přičemž bývá samotný cíl těchto náboženství často popřen.⁷⁹

4.1.4.1 Scientologie

Scientologická církev, založená v padesátých letech minulého století, je jedním z nerozporupnějších současných světových náboženství. Jeho hlavním cílem je rozvinutí intelektuálních a sebepoznávacích schopností člověka. Její zakladatel Lafayette Ron Hubbard tvrdil, že svá zranění utrpěná za druhé světové války a oslepnutí vyléčil díky principům dianetiky, na které pak založil scientologické učení. V roce 1950 vydal knihu s názvem *Dianetika, moderní věda o duševním zdraví*, jakousi příručku "uzdrav se sám", která se vzápětí stala bestsellerem a během krátké doby bylo prodáno více než milion výtisků po celém světě. Dianetika je základem a nezbytným předpokladem pro studium scientologie. Nabízí analýzu lidského já, které Hubbard nazýval thétan; je prý skutečným, nesmrtelným, božským já, odlišným jak od těla, tak od mysli. Tento thétan vstupuje do těla při početí a nese si sebou paměťové stopy získané za miliony let. Cílem všech scientologů je dosáhnout čistoty (clear). Ti,

⁷⁸ Kol. autorů. *Encyklopedie nových náboženství*, s. 201-202. Praha: Lion Publishing. 2006. ISBN 80-242-1605-1.

⁷⁹ ŠTAMPACH, I. O. *Sekty a nová náboženská hnutí- naděje a rizika*, s.11. Praha: Oliva. 1994. ISBN 80-901634-6-7

kteří této čistoty dosáhnou, získají tvůrčí schopnosti, mimořádnou paměť, schopnost dosáhnout hluboké relaxace a IQ vyšší než 135. K čistotě je vede sedm stupňů, k nimž je možno dospět pomocí progresivních kursů (auditing), které jsou nabízeny auditory vycvičenými ve Scientologické církvi, která za tyto služby požaduje finanční úhradu. Cílem těchto sezení je překonání citlivých zón ve vlastním nitru. Auditovaný má v ruce E-metr (ve skutečnosti jde o detektor lži) a zpravidla v lehké hypnóze v sobě objevuje negativní zážitek, který je s auditorem rozebírán a rozkrývá. Na tyto auditingy může být časem i vypěstován návyk - vyhledávání stále nových problémů a "pseudoprotblémů" je doprovázeno strachem ze zhoršení psychického stavu, který by údajně nastal při přerušení auditingu. Auditovaní se časem dostávají do sociální izolace, protože při auditech postupně zjišťují, jak "negativní vliv" na ně mělo jejich okolí; jejich přáteli se stávají opět jen a pouze členové scientologické církve a kruh se uzavírá.

O scientologii, která je v USA oficiálně uznána jako církev a tudíž je chráněná ústavou, se často zajímali a zajímají novináři i policie. Je jí vytýkána nejen její snaha o expanzi, ale hlavně to, že způsobuje odcizení členů rodin a její autoritářské praktiky a zásady jsou potenciálním nebezpečím pro osobnost, duševní a tělesné zdraví jejich členů. Není pochyb o tom, že její členové utratí za kurzy a literaturu spoustu peněz, ale podle jejich slov jim to "stojí za to". Ačkoliv scientologická církev vystupuje jako náboženství a nabízí své projekty a produkty jako nejmodernější vědecké objevy, ve skutečnosti jde spíše o prosperující výnosný byznys.

Po celém světě je přibližně 5,6 milionu praktikujících scientologů. V České republice je tato společnost zaregistrována pod názvem Pražská misie Scientologické církve a působí zde několik set scientologů a několik tisíc klientů scientologických firem.⁸⁰

4.1.5 Hnutí New Age

Toto hnutí je po celé oblasti západní civilizace nejvýraznějším představitelem nových, většinou nenáboženských alternativních spiritualit. Nejde o centralizovanou, autoritativně vedenou organizaci-samo hnutí se charakterizuje jako síť středisek pro meditace, léčení, psychoterapii a další aktivity. Zdrojem hnutí New Age je západní

⁸⁰ Kol. autorů. *Encyklopedie nových náboženství*, s. 385-386. Praha: Lion Publishing. 2006. ISBN 80-242-1605-1.

VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 66-68. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

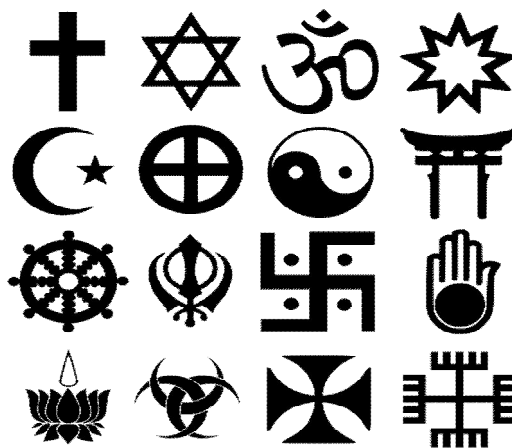
Kol. autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy*, s. 110-113. Bratislava: Slovart. 1993

esoterismus a orientální nauky. Navazuje na astrologii, podle níž nastává nová éra jako Věk Vodnáře. V něm má být dosaženo jednoty rozumu a intuice, věda má být prohloubena, náboženství se má ponořit do svých mystických a ezoterních rovin a přátelsky se setkat, popř. sjednotit. Má se obnovit harmonie člověka s okolím.⁸¹

V posledních třech desetiletích stále více lidí v západní kultuře vnímá změnu, týkající se jejich životního pocitu i ducha doby. Ta je pociťována tak zásadně, že lidé mluví o nové epoše, kvalitativně zcela jiné než je ta předcházející.

Mezi příčinami vzniku tohoto hnutí bychom našli obavy z budoucnosti a upínání se k nové naději. Západní civilizace se stává ekologickou hrozbou celé planety, vyčerpává své nerostné bohatství i ekonomické možnosti. Východisko z této pociťované krize hledá člověk Nového věku ve změně vědomí, která ho i celou společnost může dovést v kvalitativně vyšší vývojové epoše. V novém vnímání postavení člověka v přírodě, v posilování sebeuvědomění, odpovědnosti a budování mezilidských vztahů spatřuje tento člověk jedinou naději pro lepší budoucnost. Rovněž může být v pozadí frustrace z nesplněných nadějí, vkládaných do vědy a do oblasti lidského rozumu vůbec. Věda, medicína a stejně tak i konzumní a materialistický způsob života dosáhly svých limitů. V myslích ještě nedávných materialistů začíná být rehabilitováno náboženský pohled na svět a vzrůstá přesvědčení o potřebě náboženské součásti lidské osobnosti.⁸²

Obrázek 8: Různé náboženské symboly

Zdroj: Náboženské symboly. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 1990. vyd. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:ReligijneSymbole.svg>

⁸¹ ŠTAMPACH, I. O. *Sekty a nová náboženská hnutí- naděje a rizika*, s.12. Praha: Oliva. 1994. ISBN 80-901634-6-7

⁸² VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 80-85. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

5 ORIENTACE V SOUČASNÉ ČESKÉ NÁBOŽENSKÉ SCÉNĚ

V současné době se můžeme v naší vlasti setkat s několika desítkami různých náboženských skupin. Za tradiční se považují křesťanské církve a židovské náboženské obce. Kromě těchto náboženství se u nás můžeme setkat i s mimoevropskými náboženskými systémy- s islámem, buddhismem i hinduismem. Další netradiční náboženství jsou k nám uváděna především prostřednictvím tzv. hnutí nového věku (new age). Na půdě tradičních náboženství vznikají různé alternativní proudy a sílí zde ekumenické hnutí, které usiluje o sblížení křesťanských církví.

Pokud chceme respektovat individuální svobodu názoru ve společnosti a přitom neskrývat nebezpečí, jež se může objevit v renomovaných církvích, náboženských společnostech, hnutích i sektách, musíme se naučit rozlišovat mezi těmito jednotlivými společnostmi a zohledňovat nejen obsahovou stránku jejich přesvědčení, ale také chování a jednání, jímž se projevují navenek. Ochrana proti případnému zneužívání ze strany těchto společností spočívá v posilování samostatného a kritického uvažování a výchově v sebevědomé a dospělé jedince, kteří jsou schopni sami se rozhodovat a nést důsledky za svá rozhodnutí.

Schopnost takového rozlišování se můžeme pokusit rozvinout, když umožníme poznání alespoň základů nejvýznamnějších náboženských systémů (křesťanství, judaismus, buddhismus, islám, nebo i esoterismus a New age) a tím podpořit v člověku smysl pro uvažování, tvorbu vlastního názoru a rozvinout diskusi na toto téma.⁸³

5.1 Kritéria pro posouzení případného nebezpečí náboženských organizací

Podle českého religionisty Zdeňka Vojtíška ze Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů mohou kritéria pro posouzení přínosu, či případného nebezpečí vycházet z "lidských práv" v této oblasti, která se zde pokusíme nastínit.

1/ **Právo na informace** o skupině, s níž přicházíme do styku. Především bychom měli mít právo vědět, že jde o náboženskou skupinu a vyžádat si pravidla a řády společnosti a její vyznání, čím se odlišuje od podobných společností. Měli bychom mít právo dozvědět se vše o zakladateli, organizační struktuře a financování organizace.

⁸³ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 118. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

Všechny tyto otázky jsou oprávněné, i když v nás mohou vzbuzovat pocity viny za podezřívavost či zvědavost. Čestně smýšlející organizaci by však odpovědi na tyto otázky neměly činit potíže. Přicházející člověk má právo dozvědět se hned na začátku, co ho v konkrétní náboženské organizaci čeká, a nedostávat informace dávkovaně, až k nim "dozraje"- to se často může stát eufemismem pro psychickou manipulaci.

2/ Právo na individuální poznání. Mnoho náboženských skupin používá často technologie, kterými se svým posluchačům snaží vštípit své informace a zbavit je kritického filtru. Tento filtr může být odstraněn např. únavou při dlouhotrvajících seminářích s množstvím informací, drilem (systém otázek s připravenými odpověďmi, slovníkové definice), umělou láskou, strachem, exaktickými stavy apod.

3/ Právo na individuální víru, na diskusi i právo na pochybnosti. V sektách se s tímto právem setkáme jen velmi zřídka, pochybnosti nejsou uznávány, neřízená diskuse není možná, neboť svědčí o nedostatečné oddanosti či malé víře. Nedostatek svobody víry se projeví v neschopnosti nadhledu, např. neadekvátní reakce na humor, který by se týkal jeho náboženství nebo jeho příslušníků.

4/ Právo na rozum je dalším právem svobodného náboženství. S opouštěním "zdravého rozumu" souvisí i meditace nebo monotónní citace manter a další rituály, které mají vést k vyprázdnění mysli člověka. Ačkoliv v buddhismu a hinduismu pomocí těchto technik dochází k získání náboženského zážitku už několik tisíciletí, v západní civilizaci se spíše stávají nástrojem, jak dostat člověka do nekritické závislosti vůči autoritě vůdce.

5/ Právo na prožívání svých citů, které v mnoha skupinách také není samozřejmostí. Není možné přiznat, že člověk prožívá některé osobní problémy; tyto problémy jsou často bagatelizovány s poukazem na to, že na tomto stupni víry má takový problém každý a že s pokročením na vyšší úroveň víry a větší oddaností skupině problémy zmizí. Tím se však problémy pouze odsouvají a přinášejí pocity viny. Jinde se můžeme setkat s nedostatkem upřímnosti a pravdy, která je dovolena "upravovat" ve snaze získat nové členy apod. Tímto omezením pravdivosti slov i citů se zvyšuje propast mezi náboženskou skupinou a okolním světem, kdy se šťastný život zdá být pouze uvnitř skupiny a z okolního světa je vnímáno jen nebezpečí a temnota.

6/ **Právo na přirozené prostředí.** Náboženská skupina, která bezohledně přeruší jakékoli vztahy s okolním světem a především s nejbližší rodinou a nahrazuje tyto vztahy pouze příslušníky své společnosti, avizuje velké potenciální nebezpečí. Často bývá nepřímo vysloveno pohrdání těmi, kdo nejsou členy skupiny. Mezi rodinou, přáteli a člověkem uvnitř náboženské společnosti se vytváří komunikační bariéra, dochází k ochladnutí citů, odcizení. Je zdůrazňována protikladnost a nesmiřitelnost obou světů, uvnitř i vně společnosti. Čerpání podnětů z okolí se nedoporučuje, ke čtení je doporučena jen schválená "posvátná" literatura. Příslušník takové skupiny do sebe velmi rychle vstřebává všechno, co ke skupině patří, osvojuje si její slovník i argumenty.

7/ Posledním právem je **právo na důstojný odchod** ze skupiny, jež nebývá takovou samozřejmostí, jak by se mohlo zdát. Některé skupiny odchod svých příslušníků dramaturgizují a ti se pak mohou stát až jejich bojovnými odpůrci, což není v pořádku pro jednu ani druhou stranu.⁸⁴

5.2 Charakteristika sekt

Nové skupiny, jimž přísluší název "sekty", mají často specifické rysy. V jejich čele stojí většinou velmi silná, charismatická osobnost, která má mimořádné schopnosti a sílu osobnosti. V sektě se vyžaduje absolutní poslušnost vůči vůdci a jeho učení, která může dojít tak daleko, že je člověk schopen opustit domov, práci, rodinu i majetek. Sekty mají vysoce organizovaný a věrohodný systém, do kterého je možno se zapojit, což je vítáno s velkým nadšením a zájmem o nové členy. Členové sekty jsou většinou upřímně přesvědčení lidé, kteří mají pocit, že objevili cosi velmi důležitého a přínosného i pro ostatní. Někteří však zjistili příliš pozdě, že to, do čeho se sami zapojili, má skryté podtóny, s kterými si sami neporadí a z nichž nejsou právě šťastní. Nachází se pod tlakem velmi dobře organizované a úzce propojené skupiny, z které není snadné se vlastními silami vymanit.

⁸⁴ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 119-123. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

5.3 Cílová skupina nových náboženských hnutí a sekt a její rizikové faktory

Mezi potenciálními oběťmi sektářského chování se můžeme setkat s dvěma skupinami lidí, a to těmi, kteří neumí mezi jednotlivými výše uvedenými skutečnostmi odhalovat souvislosti, a těmi, kteří je řešit a rozlišovat mezi nimi ani sami nechtějí.

Je paradoxem, že mezi oběťmi řadícími se do první kategorie jsou často lidé velmi kladně hodnocení svým okolím, často pocházející z dobrých a úplných rodin, kde se jim dostalo citového zázemí. Bývají inteligentní, vzdělaní, citliví, často umělecky založení, se smyslem pro spravedlnost a s touhou prospět dobru tohoto světa. Před vstupem do sekty bývají nábožensky nerozhodnutí, avšak s neurčitým pocitem, že přece "někde něco musí být".

K těmto charakteristikám je třeba připočíst některé rizikové faktory, jako je např. autoritativní rodinná výchova, kdy se odchod do sekty může stát demonstrací svobody a nezávislosti na rodičích. V rodině se také vždy nemusí podařit zbavit dítě jisté naivity a důvěřivosti vůči důvěryhodně působícím zástupcům náboženských společností, a tento nedostatek kritičnosti se může projevit v celém odevzdání se prvnímu ideálu nebo zdánlivě důvěryhodnému "náboráři".

Dalším rizikovým faktorem jsou období v lidském životě, provázené hledáním "smyslu života" a odpovědí na existencionální otázky. Tato potřeba může člověka přivést ke spokojení se s jakoukoliv odpovědí, která mu pomůže uspokojivě ukončit jeho hledání. Tato období jsou dána jednak biologicky (začátek i konec produktivního věku), ale i nemocí, rozvodem, u mládeže osamostatněním od rodičů, životem na internátě nebo koleji, ztrátou zaměstnání, ztrátou blízkého člověka nebo jeho těžkou nemocí atd. Výrazným rizikovým faktorem je právě neinformovanost a neorientovanost v náboženských otázkách. Zejména takové rodinné nebo školní ateistické prostředí, v němž jsou tabuizována všechna témata, týkající se náboženství, se zdá být zvláště nebezpečné. Možnost dozvědět se odpovědi na tyto otázky svobodně, s rozvahou a dozvědět se k nim co největší množství informací zabrání tomu, aby se tato vytlačená témata probírala skrytě a v soukromí. Nejvíce ohroženi škodlivými náboženskými společnostmi jsou lidé, kteří nemají možnost, nebo nejsou zvyklí promluvit si o svých pocitech, zážitcích a výsledcích svého hledání. Sekta jim tento deficit velmi snadno nahradí svou "umělou láskou" a pozorností. Takový člověk se často stává obětí manipulace ze strany sekty, protože nemá nikoho, kdo by mu pomohl vidět chování sekty s větším nadhledem, s kým by mohl své zážitky diskutovat a kdo by mu mohl

pomoci korigovat své pocity. Lehčeji podlehne skupině se sektářskými rysy člověk, který o sobě pochybuje a má úctu k názorům a postojům druhých lidí.

5.4. Postoj okolí ke člověku jako členu sekty

Rozhodnutí připojit se ke společnosti sektářského typu nebývá založeno na rozumovém zkoumání pravosti dané věrouky atd., ale má téměř vždy psychické a sociální příčiny. Tyto příčiny mohou vlivem okolí oslabit, a tím napomoci člověku sektu opustit, nebo naopak prohloubit a tím příslušnost k sektě ještě posílit. Toto posílení nastává v případě, kdy nejbližší okolí člena sekty reaguje vůči němu vysloveně nepřátelsky. Zákazy, přemlouvání a citové vydírání ze strany rodičů, manželů a dalších blízkých osob se zdá být neúčinné a v konečném důsledku naprosto kontraproduktivní. K rozhodnutí opustit sektu si člověk musí dojít sám, žádná rozumová argumentace ze strany okolí, zesměšňování jejích praktik nebo jejího vůdce a snášení různých důkazů o nebezpečí sekty nejsou dostatečnou autoritou, která by dokázala jedince přesvědčit k vystoupení ze sekty. Zažene ho pouze do kouta a utvrdí ho v přesvědčení, že nejbezpečněji je mu pouze uvnitř "své" společnosti, a že ostatní se mu snaží uškodit a ukřivdit. Stav ohrožení, pocit pronásledování a neporozumění jen sektu utvrzuje v tom, že její poslání má „světodějný“ význam a že stojí za to, přinášet za ní oběti.

Účinnou obranou proti sektě se zdá zaujímat právě opačný postoj, kdy se příbuzní a přátelé člena sekty soustředí spíše na obnovení a budování vzájemných vztahů, mají snahu pochopit motivy a příčiny, které blízkého člověka dovedly právě do sekty. Člověku by měl být dán pocit, že bude stejně přijímán a milován i jako člen sekty, že i přesto stále zůstává členem rodiny, manželem, přítelem a že tyto vztahy jsou přednější a trvalejší než jeho členství v sektě. Tento postoj vylučuje přesvědčování a argumentaci vůči sektě, ale přesto neznamená, že okolí orientaci na sektu u svého blízkého schvaluje, ani předstírá, že okolí se sektou souhlasí. Negativní postou vůči sektě by měl být jasně vymezen, ale přesto by měl být člověk, na kterém jeho okolí záleží, ujištěn, že jako dospělému člověku mu je dopřána svoboda v jeho rozhodování a tudíž je jeho názor sice neschvalován, ale respektován. Takový přístup může u člena sekty probudit pocit odpovědnosti za vlastní život a udělat krok z totalitního systému sekty. Návrat člena sekty do jeho původního společenského prostředí je možný jedině z jeho vlastního rozhodnutí. Bude pro bývalého člena sekty jistě velmi traumatizujícím zážitkem, které s sebou přináší nejen pocity viny a zrady na svých bývalých přátelích a blízkých. Dolehne na něj samota, přijde pocit zklamání ze ztraceného smyslu života, návaly lítosti nad ztracenými možnostmi, ale i pochybnosti nad tím, zda udělal svým

rozhodnutím, odejít ze sekty, správnou věc. Odpadlík může mít problémy s orientací ve volném prostoru mimo jasně ohraničené území sekty, s rozhodováním, ztráta duševních jistot a opor může vyvolat i psychické problémy. Je nutné, aby takový člověk měl vybudovanou síť vztahů mimo sektu, aby znovu obnovil aktivní a odpovědný přístup k životu.⁸⁵

⁸⁵ VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*, s. 124-127. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X
ŠTAMPACH, I. O. *Sekty a nová náboženská hnutí- naděje a rizika*, s.13-14. Praha: Oliva. 1994. ISBN 80-901634-6-7

6 NÁBOŽENSTVÍ VS. ANDRAGOGIKA

Andragogika je aplikovanou vědou, vzniklou na pomezí psychologie, sociologie a pedagogiky, jejíž poznatky slouží v oblasti společenských vztahů, rozvíjených na základě společenských a sociálních potřeb. Nelze jednoznačně konstatovat, že by byla pouhou vědou o výchově a vzdělávání dospělé populace. Podle pojetí sociální andragogiky Švýcara Heinricha Hanselmana musíme výchovu dospělého chápat ne pouze jako cílevědomé formování osobnosti, ale jako proces, který má kořeny v konkrétní společnosti, pro kterou zajišťuje kontinuitu (nepřetržitost) společenských a kulturních hodnot. Ve svém důsledku to znamená, že jde o jev, zasahující průřezově celou společnost, jev s důsledky pro ekonomiku i umění, pro vědu i náboženství, o jedinci nemluvě.⁸⁶

Náboženství lze v tomto kontextu začlenit jako sociální fenomén, neboť v rámci něj si člověk osvojuje základní kulturní návyky a etické normy, ale i jazyk a jeho užívání. V socializačním procesu má pro jedince rozhodující vědomí k příslušnosti k nějaké sociální skupině. Socializací do pospolitosti můžeme označit uvědomění si určité role ve společenských rituálech, pochopení významu rituálů a symbolů, kde hraje náboženství významnou roli jako sociální činitel lidské psychiky.⁸⁷

6.1 Náboženství v zrcadle vědy

Náboženství, ve své specifčnosti zkoumaná ve svých vzájemných vztazích, tvoří složitý svět. Při studiu náboženských směrů a hnutí se využívá několik základních přístupů, jejichž stručnou charakteristiku zde můžeme zmínit:

1/ Teologický (konfesní) přístup

Teologie, zrozená z konfrontací mezi řeckými filozofickými proudy a křesťanským učením, vypracovává systematickou úvahu o náboženských znalostech. Opírá se o dogmata a tradici a o posvátné texty.⁸⁸

V tomto přístupu nejde v první řadě o uchopení, popis a výklad náboženského faktu, ale o jeho etické zhodnocení. Zde často dochází k polemikám většinového náboženství a nových náboženských hnutí, které jsou zde vnímána jako destruktivní,

⁸⁶ Beneš, M.: *Úvod do andragogiky*. Praha 1997. ISBN 8071845426

⁸⁷ Nakonečný, M. *Sociální psychologie*, s. 321. Praha: Academia. 2002 ISBN 978-80-200-1679-9

⁸⁸ REEBER, M. *Velká světová náboženství.*, s.10-11. Praha: Levné knihy. 2006. ISBN 80-7309-355-3

manipulující. Informace o nových náboženských hnutích věřící i teolog (každý ze své strany) vnímá a hodnotí z pozice vlastního vyznání a náboženství.

2/ Sociologický přístup

Nová náboženská hnutí jsou pomocí tohoto přístupu chápána jako sociální skupiny, přičemž se sociologickými metodami pokouší o objektivní uchopení faktické zkušenosti.

3/ Religionistický přístup

Přístup sociologie náboženství lze vnímat jako součást religionistického přístupu, který se snaží k náboženství přistupovat nehodnotícím způsobem.

4/ Psychologický přístup

Tento přístup zkoumá vliv nových náboženských hnutí na jedince. Nová náboženská hnutí a zejména sekty jsou odborníky na psychiatrii a psychologii často vnímána jako destruktivní prostředí na lidskou psychiku. Většinou jde však o jednostranný pohled, významně ovlivněný např. výpověďmi bývalých členů sekt. Jistě existují i ti, jimž naopak prostředí některého z nových náboženských hnutí pomohlo při překonání jejich psychických problémů, ale ti se většinou do psychologických poraden neuchylují.⁸⁹

6.2 Psychologie náboženství

Psychologie náboženství popisuje zejména způsoby chování a spojené s náboženskými prožitky a zkušenostmi. Předmětem jejího zkoumání je výsledek náboženského zážitku, který formuje citový život a mravní vědomí. Má dvě základní roviny- první rovinou je potřeba hledání smyslu vlastního života, druhá rovina je kulturotvorná. Nejvýznamnějšími osobnostmi, o něž se psychologie náboženství opírá, je kromě Sigmunda Freuda (1856-1939) o Carl Gustav Jung (1875-1961).

Moderní psychologie náboženství vznikla v opozici proti teologii, ve snaze osvobodit poznání lidské duše od matoucích prekonceptů, postavit je na společný základ s přírodními vědami. Jeden ze stěžejních úkolů psychologie náboženství je možné vidět v tom, že psychologii jako oboru usnadní sebepoznání a oproštění od jejích skrytých náboženských rysů a nároků.⁹⁰

⁸⁹ ZBÍRAL, D. *Stručný úvod do problematiky nových náboženských hnutí*. [online]. [cit. 2013-01-03]. Dostupné z: <http://www.david-zbiral.cz/NNHuvod.htm#ftn1>

⁹⁰ ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál. 2007. ISBN 80-7367-312-6.

6.2.1 Náboženství jako psychický fenomén

Náboženství rozhoduje o jednání jedince a v mnoha případech může být mnohem silnější, než pud sebezachování, nebo sexuální pud. Náboženství jako psychický fenomén přináší řadu hodnot, z níž nejvýznamnější vidíme v nalézání smyslu života.⁹¹

6.2.2. Náboženství jako kulturní fenomén

Náboženství můžeme označit jako lidský faktor, formující kulturní hodnoty jedince i společnosti. Kultura jako celek je soubor výsledků psychického socializačního procesu, majícího výrazně náboženskou dimenzi.⁹²

6.2.3 Náboženský prožitek

Náboženský prožitek je kvalitativně odlišný od zážitků fyziologických a biologických. Je specifický svou intimitou a komplikovaností. Takovým zážitkem je např. zážitek modlitby, exaktický zážitek nebo zakoušení božského či posvátného. Vyžaduje od vnímajícího určitou schopnost či úroveň vědomí. V psychologii se tato schopnost vědomí nazývá „nastavení“.⁹³

6.2.4 Náboženské vědomí

Pro psychologii náboženství je podle C. G. Junga stejně důležité vědomí jako kolektivní nevědomí. Kolektivní nevědomí se projevuje tzv. archetypy. Obrazy boha či mýtických postav vyjadřují hluboké obsahy kolektivního nevědomí. Primitivní kmenová učení pojednávají o archetypech v určitých obměnách, předávají je tradicemi nebo formou tajných učení. Obsahy nevědomí jsou tedy tvořeny v tradicích jako archetypy, ale nejsou už znovu vytvářeny, nýbrž tradicí nesený.⁹⁴

6.2.5 Náboženské symboly

Náboženské symboly jsou zvláštním typem psychické tvorby. Jsou to předměty, za nimiž nacházíme způsob vnímání toho, kdo tyto symboly tvoří. Mají za cíl přitahovat, přesvědčovat, fascinovat a uchvacovat. Jsou především manifestacemi psychických projevů.⁹⁵

⁹¹ NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, s. 178. Praha: Academia. 2002 ISBN 978-80-200-1679-9

⁹² NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, s. 178. Praha: Academia. 2002 ISBN 978-80-200-1679-9

⁹³ HOLM, N. G. *Úvod do psychologie náboženství*. s. 41. Praha: Portál. 1998. ISBN 80-71782-17-3

⁹⁴ JUNG, C. G. *Archetypy a nevědomí, výbor z díla*, s.99. Praha: Nakladatelství T. Janečka. 1997. ISBN 80-85880-16-42

⁹⁵ JUNG, C. G. *Archetypy a nevědomí, výbor z díla*, s.100-103. Praha: Nakladatelství T. Janečka. 1997. ISBN 80-85880-16-42

6.3 Vývojová stadia náboženského poznání

V procesu zrání dochází ve vývoji lidské osobnosti k několika zlomům, zásadně formujících představu Boha a další náboženské představy. Podle Holma prvním stadiem můžeme nazvat „pohádkovým“. Formuje se mezi 3. a 6. rokem a převládají v něm dětské formy představ, které vystupují jako pohádkové příběhy. Dítě si uvědomuje hodnotu mravních nároků v souvislosti s pohádkovými hrdiny a přitom nerozlišuje pohádkový a náboženský příběh.

Realistické stadium je následujícím obdobím, spadajícím do 7. až 10. roku života dítěte. Dítě v něm již chápe význam náboženských symbolů, přebírá myšlenková schémata autorit (rodičů) a institucí, uvědomuje si hodnotu mravních imperativů náboženství ve vztahu k Bohu. V následujícím předmagickém a magickém stadiu si dítě formuje vlastní rituály a modlitby, chápe význam morálních hodnot a náboženské autority. Poslední fáze je fáze vlastností, kdy si člověk uvědomuje význam slov jako láska, milost, spravedlnost, spojuje je jako vlastnosti Boha a tím si je zvnitřňuje.⁹⁶

⁹⁶ HOLM, N. G. *Úvod do psychologie náboženství*. s. 75. Praha: Portál. 1998. ISBN 8071782173

7 POTŘEBA RELIGOIZITY V MODERNÍM SVĚTĚ

Podíváme-li se na náš současný svět, v němž se denně odehrává tolik událostí a věcí, které se zdají být nesmírně důležité a poutají pozornost nás všech (od technických vynálezů po držitele moci napříč celým politickým spektrem), a pak jsou během krátké doby zapomenuty, překonány nebo vystřídány, potom v nás musí náboženské instituce, hrající stovky a tisíce let důležitou roli v životě milionů lidí po celém světě, nutně budit opravdový respekt.

Jev sekularizace a oslabování vlivu náboženství, kterým byli mnozí myslitelé ještě před několika desítkami let fascinováni, není už z pohledu dnešních sociologů považován za obecný trend, ale pouze za (snad periodicky se opakující) fázi v dějinách náboženství, nikoliv však za jeho konec. Náboženství prostupuje lidské dějiny od prvopočátku a pravděpodobně je bude doprovázet až do jejich nedohledného konce. Náboženství je vytrvalou součástí lidské kultury také proto, že se neustále přizpůsobuje a mění v různých dobách a prostředích.

Proces globalizace dnes přináší výrazné změny v i v politické a společensko-kulturní roli náboženství. Mnohde se náboženství stává nositelem skupinové identity; tam, kde roste obava z ohrožení této vlastní identity, dramaticky sílí „náboženský fundamentalismus“⁹⁷, který může přerůst ve fanatismus, či dokonce v nábožensky zdůvodňovaný terorismus. Rozdíly v sociopolitickém a sociokulturním kontextu světových náboženství přispívají k nárůstu nedorozumění a předsudků a roste nebezpečí „střetu civilizací“, příkladem je spor mezi muslimskými společnostmi a Západem.

Novým jevem, který se objevil na konci 20. století, je mezináboženský dialog, který je charakterizován úsilím o překonání předsudků a nedůvěry, o duchovní spolupráci a konstruktivní výměnu mezi věřícími různých náboženských příslušností, ve které se jedni učí od druhých metodám duchovního života. Cílem tohoto dialogu je rozšíření vzájemných znalostí a vzájemného poznání, na kterém se mohou otevřít perspektivy plodné spolupráce za vidinou spravedlnosti a míru.

Naproti tomu jinde stále pokračuje proces „privatizace náboženství“ a oslabování role církevních institucí jako nástroje norem kontroly chování, což je provázáno

⁹⁷ Náboženský fundamentalismus je konzervativní lpění na původních ideologických základech a posvátných textech (z lat.fundamentum= základ) Dnes se takto označuje každé radikalistické hnutí s náboženským podtextem a především se hovoří o islámském fundamentalismu. JANDOUREK, J. *Vzestup a pád moderního ateismu*, s. 85. Praha: Grada. 2010. ISBN 978-80-247-2981-7.

nárůstem nových spiritualit a alternativních forem víry. Hovoříme o posunu od náboženství ke „spiritualitě“, často převzaté z jiných tradic, kultur a náboženství.⁹⁸

Česká republika bývá označovaná za jednu z nejvíce ateistických a značně sekularizovaných zemí Evropy, podle proběhlých sociologických výzkumů a porovnání údajů ze Sčítání lidu však nelze označit Čechy za opravdové ateisty. I přes zaznamenaný vzestup obyvatelstva bez náboženského vyznání (úbytek členů je zaznamenán především u velkých církví s převážně formálním členstvím), mají některé formy církví a náboženských společností naopak členskou základnu stále širší.

Dalším neopomenutelným faktem je jistá inklinace Čechů k alternativním formám religiozity. Podle české socioložky Dany Hamplové lze vysledovat trend, který lze dát jen těžko dohromady s představou sekulární společnosti: v Čechách převažuje vysoký zájem o nadpřirozeno a spirituální otázky. Šetření z posledních let totiž naznačují, že nezanedbatelný počet Čechů věří, že existuje nějaká nadpřirozená síla, že hvězdná znamení a horoskopy mohou ovlivnit běh lidského života nebo že někteří věštcí mají schopnost předvídat budoucnost. Při šetření ISSP v roce 2008 tak souhlasila přibližně polovina respondentů s tím, že někteří věštcí mohou předvídat budoucnost, že amulety pro štěstí občas přinášejí štěstí nebo že někteří léčitelé mají léčitelské schopnosti od boha. Populární byla i představa, že hvězdné znamení při narození nebo horoskop mohou ovlivnit běh života člověka.

Odpověď na otázku, proč velká část populace věří v existenci a působení nadpřirozených sil, není jednoduchá. Je možné, že se za touto tendencí opravdu skrývá zkušenost s komunistickým režimem. Nepředvídatelnost chování tohoto režimu a nemožnost ovlivňovat okolnosti svého života standardními prostředky tak opravdu mohla vést k zájmu o nástroje magie. Stejně je ale možné, že mají pravdu zastánci teorie náboženské mobilizace a že příčinu je třeba hledat v nelákavé nabídce českých církví, která zájemce o náboženské „produkty“ spíše odrazuje, než přitahuje. Zavrhnout však nemůžeme ani specifikum české historické zkušenosti, která Čechy ve velkých počtech odvedla z náručí katolické církve v situaci, kdy protestantské církve byly příliš slabé na to, aby vzniklé vakuum zaplnily.⁹⁹

⁹⁸ HALÍK, T. *Prolínání světů*, s. 225-228. Praha: NLN. 2006. ISBN 80-7106-834-9

⁹⁹ HAMPLOVÁ, D. Socioweb. [online]. [cit. 2013-02-01]. Dostupné z <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=332&lst=121>

7.1 Potřeba víry z psychologického pohledu

Z psychologického pohledu je potřeba víry složená z několika složek: Každý člověk se potřebuje orientovat ve společnosti, přičemž je silná jeho potřeba jistoty a sounáležitosti ke skupině. Dále je nám vlastní potřeba vyššího řádu, kdy víra pomáhá zajišťovat stabilitu a řád ve společnosti. Z náboženství vychází morální normy dobra a zla.

Potřebujeme překonávat strach z pomíjivosti času; upínáme se k něčemu, co je nepomíjivé, věčné, máme potřebu nesmrtelnosti nebo alespoň logického zdůvodnění. K tomu se pojí i jakási naše potřeba spravedlnosti a očištění.

Další z našich potřeb v souvislosti s vírou jsou potřeby sebepřesahu, transcendence a sebezpřekračování, ale i vnímání splynutí duše s Bohem.

Z existencionální úzkosti člověka vychází potřeba smyslu života, je projevem jeho touhy po smyslu lidské existence na světě. Tato potřeba souvisí se smrtí jako konečným bodem jakéhokoli smyslu a sebeprojektu.¹⁰⁰

7.2. Spiritualita

Spiritualita je součástí jednoho z rozměrů osobnosti, stejně jako je i přesah a transcendence. Součástí spirituality je pocit, že za vnímanou realitou existuje vyšší síla, moc nebo kontrola a pocit jednoty se světem a přírodou. Lidé prožívají pocit hluboké „pravdy“, který si předtím neuvědomovali, objevuje se pocit štěstí a starosti a strasti mizí. Tuto zkušenost nelze slovně sdělit, ale její nositel si je neotřesitelně jist jejím významem, přijímá jevy takové, jaké jsou. Jistota, že nejde o iluzi, ale zkušenost existuje, je přítom naprostá. Spirituální zkušenost přináší pocit, že „cosi“ existuje za jevy a že je to podstatně větší než lidský jedinec. Objevuje se pocit jednoty s vesmírem, spolu s pocitem svobody, přičemž veškerá zkušenost je neosobní.

Podle významného představitele humanistické psychologie A. Maslowa je mystická zkušenost samotným počátkem, vnitřním jádrem, podstatou, univerzálním základním prvkem každého známého velkého náboženství. V každé době, kultuře, v každém náboženství jde v podstatě o tutéž mystickou zkušenost. Liší se pouze jazyk, kterým je tato zkušenost popisována, je poplatný dané kultuře, době a místu.¹⁰¹

Pravá spiritualita je svrchovaně osobní úkol, při kterém jde o hledání smyslu života, o vyrovnání se sebou samým, ale i okolním světem.

¹⁰⁰ RVP. Metodický portál, Dušek, J., dostupné z: <http://dum.rvp.cz/materialy/uvod-do-religionistiky.html>

¹⁰¹ tamtéž

PRAKTICKÁ ČÁST

8 CÍLE PRŮZKUMU A METODIKA

V praktické části této diplomové práce jsme se zaměřili na zjištění potřeby religiozity v současné české společnosti. Pomocí necíleného dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 277 respondentů, jsme se pokusili zjistit, jak lidé vnímají různé náboženské skupiny a jakým formám religiozity případně dávají přednost. Dále jsme zjišťovali, zdali se respondenti domnívají, že víra může být v dnešní době jakýmsi pomocným faktorem při překonávání životních obtíží a jaké situace by mohla pomoci zvládat. Také jsme nastínili otázku, jaký vztah mají respondenti k tradičním církvím a novým náboženským společnostem (sektám) a jak vnímají rozdíly mezi nimi.

Na začátku jsme si stanovili několik dílčích **hypotéz**:

- 1/** Víra hraje podle našich respondentů i v současné společnosti významnou roli.
- 2/** Významná role religiozity spočívá dle názoru našich respondentů v její pomoci při překonávání krizových životních situací, při hledání smyslu života a nastavení morálního kreditu.
- 3/** Naši respondenti se domnívají, že výchova hraje klíčovou roli v postoji k náboženství, ale důležitá je i fáze utváření vlastního názoru na toto téma.
- 4/** Víra (dle názoru našich respondentů) ovlivňuje člověka stejně tak ve směru pozitivním i negativním.
- 5/** Většina respondentů slaví některé svátky historicky spjaté s náboženstvím, ať už je vnímá jako náboženskou záležitost nebo ne.
- 6/** Názor na tradiční církve u většiny respondentů bude spíše negativní.
- 7/** Většina respondentů má sama nebo ze svého nejbližšího okolí povědomí o činnosti některé ze sekt.
- 8/** Většina respondentů se domnívá, že do sekt vstupují lidé slabí a snadno zmanipulovatelní.
- 9/** Většina respondentů vnímá sekty jako potenciální nebezpečí.

Dotazníkem zveřejněným na internetu jsme oslovili blíže neurčenou skupinu lidí, jejíž věkové, genderové i vzdělanostní složení je uvedeno v závěru šetření. Dotazníku se zúčastnilo celkem 277 respondentů, obsahoval 21 otázek s volbou jedné nebo více nabízených odpovědí. U jedné otázky byla vyžadována písemná odpověď vlastními slovy.

9 DOTAZNÍK¹⁰²

1. HRAJE VE VAŠEM ŽIVOTĚ VÍRA (OBEČNĚ) DŮLEŽITOU ROLI?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

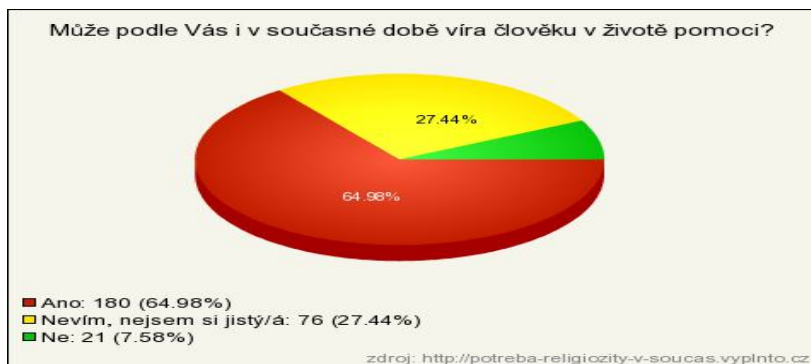
2. POVAŽUJETE SE ZA:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

3. MŮŽE PODLE VÁS I V SOUČASNÉ DOBĚ VÍRA ČLOVĚKU V ŽIVOTĚ POMOCI?

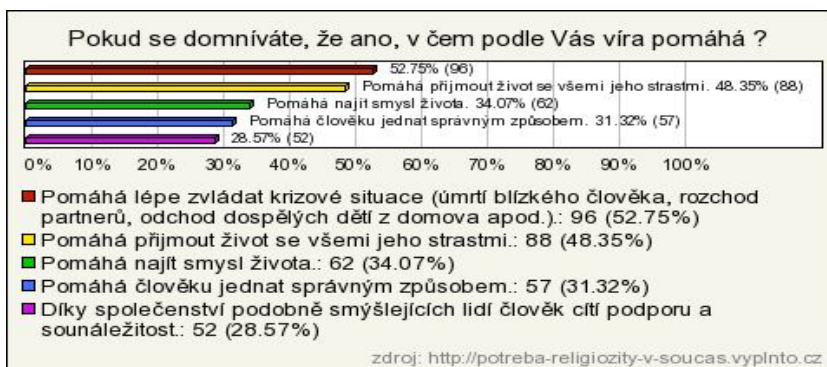
Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [Ano → otázka č. 4, Nevím, nejsem si jistý/á → otázka č. 5, Ne → otázka č. 5].

¹⁰² Veselá, A. – *Potreba religiozity v současné společnosti (výsledky průzkumu)*, 2013. Dostupné online na <http://potreba-religiozity-v-soucas.vyplnto.cz>.

4. POKUD SE DOMNÍVÁTE, ŽE ANO, V ČEM PODLE VÁS VÍRA POMÁHÁ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí.

5. JAKÝM ZPŮSOBEM JSTE DOSPĚL/A KE SVĚMU SOUČASNÉMU POSTOJI K VÍŘE?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

6. MYSLÍTE SI, ŽE BY RODIČE MĚLI VÉST SVÉ DĚTI K VÍŘE?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

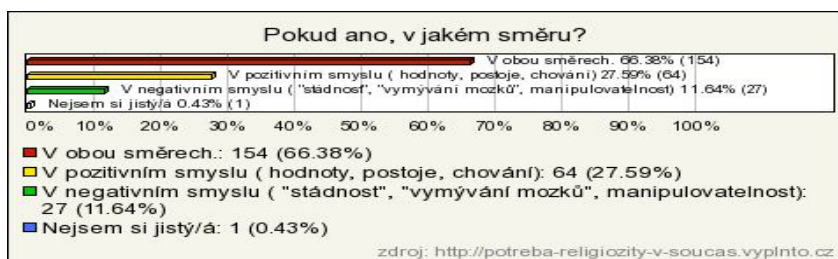
7. DOMNÍVÁTE SE, ŽE NÁBOŽENSKÁ VÝCHOVA MŮŽE ČLOVĚKA OVLIVNIT V JEHO ÚSUDKU A JEDNÁNÍ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [Ano → otázka č. 8, Ne → otázka č. 9, Nevím → otázka č. 9].

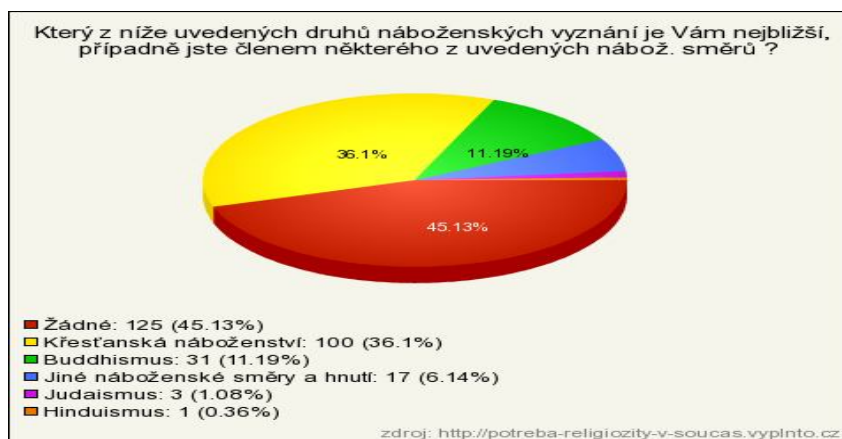
8. POKUD ANO, V JAKÉM SMĚRU?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí.

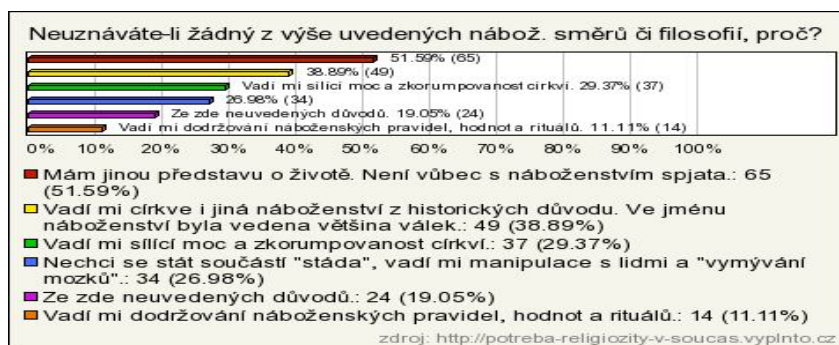
9. KTERÝ Z NÍŽE UVEDENÝCH DRUHŮ NÁBOŽENSKÝCH VYZNÁNÍ JE VÁM NEJBLIŽŠÍ, PŘÍPADNĚ JSTE ČLEMEM NĚKTERÉHO Z UVEDENÝCH NÁBOŽ. SMĚRŮ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [Křesťanská náboženství → otázka č. 11, **Judaismus** → otázka č. 11, **Islám** → otázka č. 11, **Buddhismus** → otázka č. 11, **Hinduismus** → otázka č. 11, **Jiné náboženské směry a hnutí** → otázka č. 11, **Žádné** → otázka č. 10].

10. NEUZNÁVÁTE-LI ŽÁDNÝ Z VÝŠE UVEDENÝCH NÁBOŽ. SMĚRŮ ČI FILOSOFIÍ, PROČ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí.

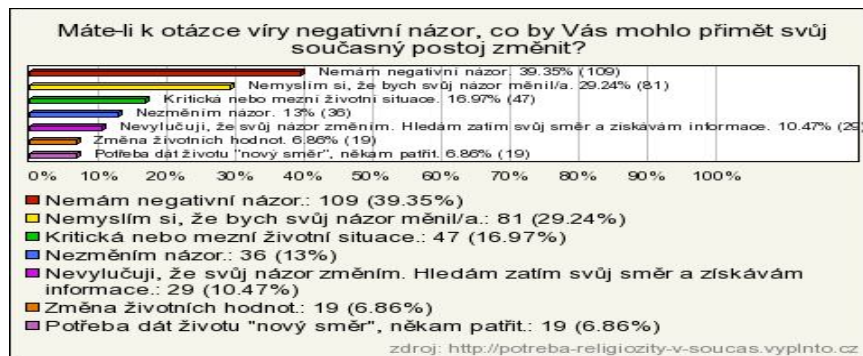
11. DOKÁŽETE SI PŘEDSTAVIT, ŽE BYSTE SE V BUDOUCNU K NĚKTERÉMU Z NÁB. SMĚRŮ PŘIKLONIL/A ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

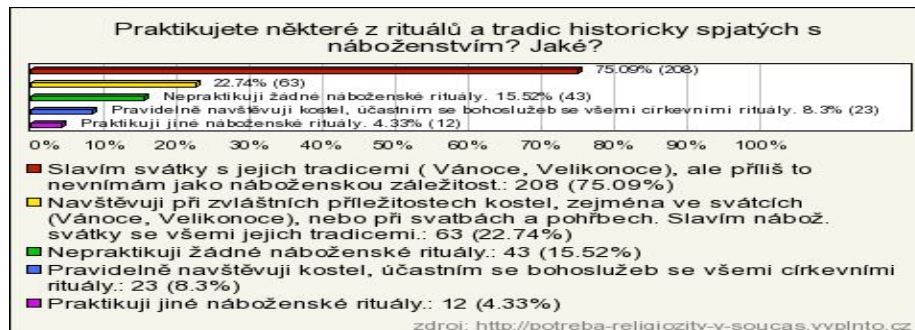
12. MÁTE-LI K OTÁZCE VÍRY NEGATIVNÍ NÁZOR, CO BY VÁS MOHLO PŘIMĚT SVŮJ SOUČASNÝ POSTOJ ZMĚNIT?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí (min. 1).

13. PRAKTIKUJETE NĚKTERÉ Z RITUÁLŮ A TRADIC HISTORICKY SPJATÝCH S NÁBOŽENSTVÍM? JAKÉ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí (min. 1).

14. JAKÝ JE VÁŠ NÁZOR NA CÍRKVE JAKO INSTITUCE?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí a podle toho se mu zobrazily další otázky [Jsou věrohodné. Uznávám je jako zástupce jednotlivých náboženských směrů. → otázka č. 16, Jsou nedůvěryhodné. → otázka č. 15, Církev mě nezajímají, nemám na ně názor. → otázka č. 16].

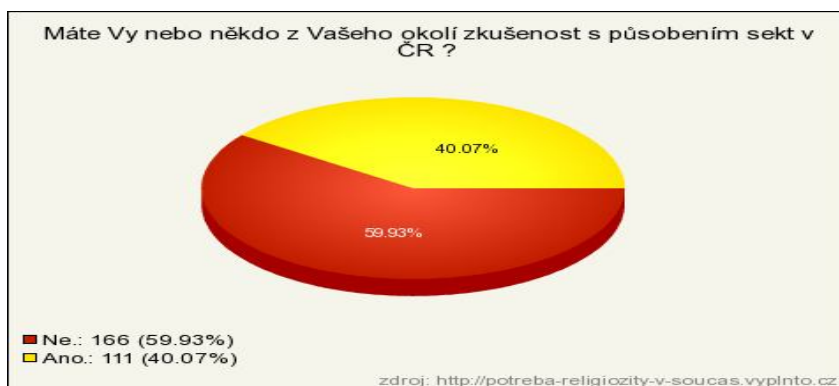
15. POKUD CÍRKVÍM NEDŮVĚŘUJETE, Z JAKÉHO DŮVODU?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí (min. 1).

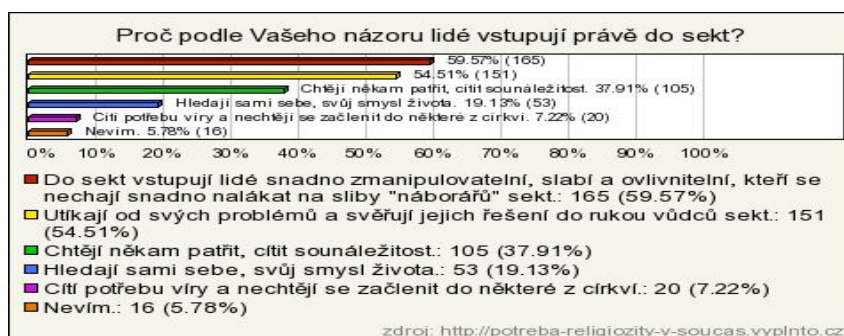
16. MÁTE VY NEBO NĚKDO Z VAŠEHO OKOLÍ ZKUŠENOST S PŮSOBENÍM SEKT V ČESKÉ REPUBLICE ?

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

17. PROČ PODLE VAŠEHO NÁZORU LIDÉ VSTUPUJÍ PŘÁVĚ DO SEKT?

Povinná otázka, respondent musel zvolit alespoň některou z nabízených odpovědí (min. 1).

18. V ČEM JE PODLE VÁS HLAVNÍ ROZDÍL MEZI CÍRKVÍ A SEKTOU?

Povinná otázka, respondent musel napsat odpověď vlastními slovy.¹⁰³

-Církev - hledají víru v něco vyššího, k čemu se upnout v těžkých okamžicích, něco k čemu mít možnost vzhlížet a odvolávat se sekta - fanatické vymývání mozku, totální ovladatelnost lidí a jejich myšlenek a jednání

-Církev - pevněji stanovená "pravidla", větší svoboda samostatného myšlení stoupenců, často méně extrémní požadavky na své stoupence.

¹⁰³ Pozn.autorky: Zde jsme přikročili z důvodů velkého množství odpovědí k redukci na cca 50 nejzajímavějších příspěvků. Tyto a ostatní příspěvky jsou uvedeny v plném znění a dostupné z: **Veselá, A.** – Potřeba religiozity v současné společnosti (výsledky průzkumu), 2013. Dostupné online na <http://potreba-religiozity-v-soucas.vyplnto.cz>

-církev = svoboda pro věřící, sekta = obohacování na svých členech + vymývání mozků, manipulace

-Církev by měla být volné sdružení, pokud ji chce někdo opustit, neměl by na něho být veden nátlak, aby zůstal, jinak se církev stává sektou.

-Církev je náboženská společnost, sekta je vysoce autoritářský způsob řízení, v podstatě mentální programování

-Církev je dobrovolná, nejsou v ní lidi k ničemu nucení. Vše dělají dle vlastní vůle. V sektě musí konat podle pravidel.

-Církev je institucionalizovaná náboženská sekta.

-Církev je konzervativní náboženská skupina, nejvyšší instancí je Bůh, sekta je většinou menší náboženská skupina oddělená od společnosti, založená na podobných základech jako církev, ale více alternativní, často využívající osoby z nižších sociálních vrstev a manipulující silně se svými členy.

-Církev je oficiální dobrovolná organizace, sekty fungují na principu totálního přijetí a pohlcení členů.

-Církev je otázka svobodného rozhodnutí, sekty vede manipulativní osoba a členové jsou manipulováni, je tedy omezena jejich svoboda, sekty jsou často fundamentální, nejsou založeny na spekulacích

-Církev je sekta, která se rozvinula, získala na moci, a tudíž byla přijata bez stigma skupiny bláznů vedených buď pokryteckým lhářem, nebo paranoidním schizofrenikem. církev je společenství duchovních + věřících, má dlouhou tradici, svůj vývoj a své postavení ve společnosti. Sekta je vedena zpravidla charismatickým vůdcem, který hlásá své osobní názory a snaží se vymývat členům mozky /často za účelem obohacení/, sekta nemá žádnou tradici, nevyhází z autentické věrouky etablované církve/církví.

-Církev je státem uznaná sekta. Církev také obírá lidi o jejich majetek méně okatě.

-Církev je velká náboženská skupina otevřená většímu počtu lidí, je brána okolím spíše pozitivně; sekta je malá uzavřená společnost se striktními pravidly a sankcemi. Sekta je vnímána jako pro společnost nežádoucí.

-Církev je veřejná instituce bez nutnosti dalšího individuálního financování.

-Církev je většinovou společností uznána, sekta nikoli.

-církev má tradici a dlouhodobě ctí jasné cíle a hodnoty. Sekta je účelová organizace (spolek) založená jednou silnou osobností za účelem manipulace s ostatními

-Církev považuji za jistý druh sekty. Jsem věřící, ale nepotřebuji k tomu organizaci. Je důležité jak nás VÍRA a důVĚRA provází v životě. Obojí je od slova věřit - a především sama sobě, pak mohu věřit svému okolí a věřit v to,,něco,,. Co se v této době schovává většinou jen za církevní instituce, leč to osobně tak necítím. Víra a Důvěra je zde pro každého, někdo po ni sáhne a někdo je nechá ležet...každý z nás tak koná s nejlepším vědomím.

-Církev se snaží lidem pomáhat, nevnučuje se a je tolerantní vůči lidem jiného vyznání. Sekta vyznává heslo "Kdo není s námi, je proti nám", vyděluje se ze společnosti a pobízí k nenávisti. (Také mívá "charismatického" vůdce, který s jejími členy manipuluje atd.) Z toho vyplývá, že i organizace, které se oficiálně říká církev, může nabývat sektářských rysů.

-Církev zastává pouze vlastní dogmata výkladu víry, to je její hlavní činnost, získávání majetku je až na druhém místě (v současné době). Sekty mají hlavní zájem na manipulaci s jedinci, jejich ovládnutí, získání jejich majetku, víru používají pouze jako zástěrku této činnosti.

-Církev má svoji dlouhou historii a zaběhanou hierarchii. Sekty jsou nové. Vůdce vlastní, ovládá, manipuluje.

-Není mezi nimi zas až tak velký rozdíl. I křesťanství začínalo jako sekta.

-Nevnímám mezi nimi rozdíl. Církev je pro mě jen státem tolerovaná sekta. A troufám si tvrdit, že některé církve jsou nebezpečnější než sekty.

-Nevnímám výrazný rozdíl, kromě toho, že sekta vyznívá negativněji, co se týká vymývání mozků a totálního ovládnutí svých členů, což u církve až tolik nehrozí. Spíš jde také o to, jakou církev máme na mysli. Islám je církev, ale působí stejně, nikdy hůře než sekta....

-Nikdy jsem nad tím nepřemýšlel, neznám historické souvislosti, ale vždy jde jistě o organizovanou strukturu s jistou hierarchií, a nejlíp je na tom ten nejvyšší postavený :) Asi je jedno, zda církev, sekta, nebo politika - o každé hierarchii platí můj názor.

-Nikdy jsem se nad rozdíly až tak nezamýšlela, nicméně si myslím, že sekty jsou pod vedením "dobrých" psychologů, kteří dokáží manipulovat se svými "ovečkami" tak, jak se jim hodí. Lidé, kteří jsou zainteresováni v sektě dle mého názoru ztrácí pojem realita života a začnou vést život dle hybných sil - tedy oněch dobrých psychologů. Do sekt se uchylují lidé, kteří potřebují nalézt nějaký "pevný stěžejní bod" ve svém životě a sektu tak vidí jako jedinou volbu. Sekta je dle mě pouhé: "vymývání mozků a manipulace s druhými".

-Podle mě církev dává člověku mnohem větší svobodu myšlení a nechává ho se samostatně rozhodovat. Oproti tomu sekta se mnohem více snaží (a často úspěšně) naprosto manipulovat s lidmi a naprosto ovládnout jejich rozhodování.

-Principiálně žádný - prakticky ten, že sekta je uzavřenější a potenciálně nebezpečnější (divné praktiky ale odmítání transfúze, nucení odkázat veškerý majetek, apod.)

-Původní význam slova sekta znamenal "někdo kdo se odštěpil" bývaly to skupiny odtržené od hlavního proudu církví. Dnes bývá výraz sekta často vnímán jako synonymum slova "kult". Definoval bych to určitými společnými rysy. Silný vůdce, který má naprostou kontrolu nad svými "věrnými" a to často i včetně kontroly nad majetkem a právní mocí, specifický výběr členů, uzavřenost před okolím, nekritický obdiv poddaného k vůdci, bezohledná šikana těch kteří jakkoliv vybočují z řady, někdy až i pokusy o fyzickou likvidaci odpadlíků. (viz Peoples Temple and Jonestown incident, Westboro Baptists v současnosti apod.) Naopak mainstream církve (Křesťanství, Judaismus, Islám) které se sice určitými prvky z popisu sekt také vyznačují, přeci jen mívají otevřenější strukturu, jsou až na pár specifických vyjímek otevřené každému, každý také může svobodně odejít (opět - až na určité konkrétní varianty např. Islámu. Základní rozdíl bych viděl tedy v otevřenosti (běžné církve) oproti uzavřenosti (kulty/sekty) Státy uznávané církve také mívají daňové úlevy a dostávají různé příspěvky na rozdíl od sekt, které jsou obvykle financovány převážně zevnitř - členové často věnují veškerý svůj majetek a všechny vydělané peníze pro účely sekty.

-Sekta = nové náboženské hnutí, tedy existuje kratší dobu než církev. Církev je více institucionalizovaná, v sektě je zásadní role charismatického vůdce. Sekta je radikálnější a více semknutá.

-Sekta je společenství, které své členy navazuje na kult osobnosti, více omezuje svobodu jednotlivce...

-Sekta je uzavřeným společenstvím, které nepřijímá názory jiných, případně je odsuzuje, zpravidla vedený charismatickou (někdy manipulativní) osobností. Cílem sekty, respektive jejího vůdce, nemusí být nalezení smyslu života, ale např. vylákání peněz z důvěřivých a hledajících lidí. Církev je otevřená a nucená reagovat na neustále změny společnosti. Samozřejmě i v jejích řadách se najdou ti, kteří mají pochybnou motivaci pro svoje konání, někdy i ti, kteří ubližují. Vezmu-li však křesťanské církve, v historii udělaly mnoho dobrého (úcta k člověku, k jeho životu, lidská důstojnost, lidská práva, pomoc slabým), i když se jim v současnosti spíše mnoho věcí vytýká. Dalším podstatným rozdílem je, že zatímco sekta koriguje to, co si lidé myslí a jak žijí, církev toto nečiní.

19. PROSÍM, UVEĎTE VAŠE POHLAVÍ:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

20. PROSÍM O UVEDENÍ VAŠEHO VĚKU:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

21. PROSÍM, UVEĎTE VAŠE NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ:

Povinná otázka, respondent musel zvolit jednu z nabízených odpovědí.

10 SHRNUÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI PRÁCE

Dotazníku se zúčastnilo 277 osob různého věku, přičemž nejpočetnější skupinou byla skupina ve věkovém rozmezí 21-30 let (téměř 30% osob) a 31-40 let (25,3%). Mezi respondenty výrazně převažoval podíl žen (téměř 73%) a vysokoškolsky vzdělaných lidí (57,8%).

Ad 1/

První naší dílčí hypotézu, zda **víra hraje v životě respondentů významnou roli**, se potvrdit zcela nepodařilo. Nejčastější byla volba odpovědi „*víra pro mne není důležitá, jsem jinak založený člověk*“ (u 48% dotazovaných), což odpovídá i současnému sekulárnějšímu obrazu v ČR. Pokud bychom ale vzali v potaz obě následující odpovědi: *víra je pro mne velmi důležitá*“ a „*v některých aspektech je pro mne víra dost důležitá*“, získáme nadpoloviční většinu (52%), kterou se přesto naše hypotéza částečně potvrzuje.

I otázka druhá, „*považujete se za*“ potvrzuje naši teorii o „české spiritualitě“, neboť nejčastější odpovědí bylo „*považuji se za člověka, neodmítajícího existenci něčeho vyššího nad námi*“ (38,63%). Tuto odpověď potvrzují i názory některých našich sociologů, např. Dany Hamplové, která poukazuje nárůst zájmu české veřejnosti o některé formy alternativních religiozit; nejde však přímo o označení sama sebe jako člověka věřícího (v našem průzkumu tato odpověď dosáhla pouze 21% respondentů).

Ad 2/

Další dílčí hypotézu, **jestli víra i v současné době může člověku pomoci**, výrazně potvrdily odpovědi respondentů (v téměř 65%). Jak podle jejich názorů víra pomáhá, je zodpovězeno v otázce čtvrté, kdy respondenti nejčastěji uváděli, že „*víra pomáhá lépe zvládat krizové situace (úmrtí blízkého člověka, rozchod partnerů, odchod dospělých dětí z domova apod.)*“ a dále, že „*pomáhá přijmout život se všemi jeho strastmi*“. Ač tedy převažuje počet respondentů nevyznávajících konkrétní náboženství, přesto se sami domnívají, že druhým může samotná víra v kritických uzlech jejich života výrazně pomoci.

Ad 3/

Na třetí hypotézu, která se opírá o **klíčovou roli výchovy v postoji k náboženství**, jsme dostali odpověď v páté otázce. Kdo je z věřící rodiny, ten přirozeně věří také a nevěřící rodina produkuje opět nevěřícího jedince- v součtu těchto odpovědí se dostáváme na 67%. Ve výrazné většině (80%) se ovšem naši respondenti domnívají, že i pokud jsou rodiče sami věřící, měli by rozhodnutí v otázce víry nechat

na dítěti, až bude starší a bude se schopné samo rozhodovat. Otázku praktické proveditelnosti takového názoru nám zde samozřejmě nepřísluší komentovat.

Ad 4/

Většina (84%) respondentů se rovněž domnívá, že náboženská výchova může člověka ovlivnit v jeho úsudku a jednání, a to v pozitivním smyslu (morální hodnoty, postoje, chování), ale i v negativním směru (vymývání mozků, manipulovatelnost, „stádnost“). To, že **náboženská výchova člověka ovlivňuje** v obou těchto směrech, uvedlo 66,4% respondentů. Tato odpověď potvrzuje i naši čtvrtou hypotézu.

Ad 5/

Jak se dalo předpokládat, většina respondentů, ač sama svátky slaví, příliš nevnímá oslavy těchto původně křesťanských svátků jako náboženskou záležitost. Tuto odpověď uvedli respondenti v 75%. To, že nepraktikují žádné náboženské rituály, uvedlo 15,5% respondentů. Spíše bychom zde ale mohli konstatovat, že Vánoce a Velikonoce už většina lidí jako náboženskou záležitost opravdu neslaví, a menší část občanů si ani nepřipouští jejich původně náboženskou souvislost. Přesto se naše pátá hypotéza, že **většina respondentů svátky historicky spjaté s náboženstvím slaví**, plně potvrdila v součtu odpovědí čítajících 84,5%.

Ad 6/

Vnímání tradičních církví u našeho respondentského vzorku je spíše negativní a to z toho důvodu, že církve „*lidem vnucují svá pravidla a názory*“ (30%), a také pro to, že „*církve vyžadují po svých členech něco, co sami nedodržují*“ (26,7%). Tento trend odklonu od tradičních církví je také v souladu s vývojem religiozity v ČR, avšak tento pokles se týká právě pouze tradičních náboženských institucí, ne nových religiozit. U našeho vzorku uvedlo 45,1% respondentů, že jim není blízký žádný z náboženských směrů, a na doplňující otázku „*proč neuznáváte žádný z uvedených náboženských směrů či filosofii*“, nejčastěji uvedli, že mají „*jinou představu o životě, která není s náboženstvím spjata*“ (23,5%), nebo právě „*vadí mi církve i jiná náboženství z historických důvodů, protože v jejich jménu byla vedena většina válek*“ (17,7%) a také odpověď „*vadí mi sílící moc a zkorumpovanost církví*“ (13,4%).

Ad 7, 8/

V otázce sekt jsme předpokládali, že **většina respondentů bude mít o jejich činnosti ze svého okolí povědomí**. Tento předpoklad se nepotvrdil, protože tuto odpověď uvedlo pouze 40% dotazovaných. Přesto měli naši respondenti podobný názor na to, jací lidé podle nich do sekt vstupují. V téměř 60% se shodli na to, že „*do sekt vstupují lidé snadno zmanipulovatelní, slabí a ovlivnitelní, kteří se snadno nechají*

nalákat na sliby náborářů sekt“. Pro tuto otázku se dalo v dotazníku volit více odpovědí, a tak druhou nejčastěji volenou odpovědí (54,5%) bylo, že lidé, vstupující do sekt *„utíkají od svých problémů a svěřují jejich řešení do rukou vůdců sekt*“, což je prakticky podobná odpověď, která předpokládá ovlivnitelnost, slabost a manipulovatelnost potenciálních obětí sekt.

Ad 9/

Na poslední hypotetickou otázku, jestli **většina dotazovaných vnímá sekty jako potenciální nebezpečí**, lze odpovědět kladně. V tomto případě jsme dali prostor slovnímu vyjádření, v čem je podle našich respondentů hlavní rozdíl mezi církví a sektou. Převažovaly odpovědi typu: *„církev je oficiální a dobrovolná organizace, je to otázka osobního rozhodnutí“*. Naproti tomu sektám byly často přisuzovány vlastnosti a přívlastky jako: *„manipulativní, spekulativní, fanatické, nátlakové, pochybné, nežádoucí, radikální, nebezpečné“*. Slova „manipulativní“ a „vymývání mozků“ se asi v souvislosti se sektou objevila v odpovědi na otázku č. 18 nejčastěji, proto se můžeme domnívat, že takto jsou povětšinou sekty vnímány. Snad právě proto by bylo vhodné (jak jsme již v úvodu práce zmínili), zařadit informace o možnostech případného negativního působení nejen sekt, ale i jiných náboženských organizací k obecnému základu vzdělání na všech stupních vzdělávacích institucí.

ZÁVĚR

Náboženství bylo před více než sto lety prohlášeno Karlem Marxem „opiem lidstva“. Přesto je stále v popředí zájmu mnohých věd o člověku a přitahuje pozornost mnohých současných myslitelů z různých oborů. Náboženská zkušenost již není pod výlučnou kompetencí teologie, ale pronikla postupně do mnoha humanitních věd, jako jsou religionistika, etnologie, historie, psychologie, sociologie, antropologie, lingvistika, apod. Staletími prověřovaná a generacemi předávaná náboženská zkušenost v nás i dnes budí respekt, i když snad sami sebe označujeme za nevěřící, či dokonce ateisty. Je pravdou, že naše republika bývá označovaná za jednu z nejvíce sekularizovaných zemí Evropy. Podle českého religionisty a sociologa Davida Václavíka je zajímavé sledovat, jak si mnozí Češi a někteří naši politici i kulturní představitelé zakládají na údajné sekularizaci české společnosti. Tento jen částečně pravdivý současný stav má svůj původ možná už v 19. století, kdy s procesem modernizace a náboženské uniformity došlo k podkopání základů tradiční společnosti a tím i důvěryhodnosti tradičních náboženských institucí. Tato náboženská uniformita totiž nenabízela možnost řešit tuto situaci hledáním v alternativních, nových náboženských směrech a proudech, ale vedla k postupné formalizaci náboženské příslušnosti a v tomto důsledku k zlhostejnění obyvatelstva a jeho nedůvěru vůči náboženským institucím.¹⁰⁴

Dalším svízelným obdobím pro utvrzování negativního postoje k náboženství bylo období první a druhé světové války a samozřejmě období totality od 50. let 20. Století. Tehdy byl oficiální postoj k náboženství prezentován ideologickým odmítnutím, neboť náboženství bylo ztělesněním klamavé ideologie, sloužící k legitimizaci třídního útlatku. Na druhé straně bylo však v této době náboženství chápáno jako něco „proti režimu“, spíše než náboženství samo a životní postoj byl v tomto kontextu vnímán protest, alternativa a odlišení se. Proto můžeme chápat nárůst „věřících“ po listopadové revoluci 1989 spíše jako negativní vymezení se vůči minulému režimu.

S novými možnostmi otevření se světu dorazila i do Československa 90. let expanze duchovní „nabídky“ a i když zájem o tradiční formy institucionalizovaných církví poklesl, nebývale narostl zájem o nové náboženské směry a hnutí, které u nás začaly působit. V dnešní době vnímáme nárůst zájmu o spirituální a duchovní uspokojení, kdy se na jedné straně většina Čechů sice sama označuje za nenáboženské, ale nebývale roste jejich zájem o nadpřirozeno, esoteriku a duchovní

¹⁰⁴ VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*. s. 213-214. Praha: Grada. 2010. ISBN 978-80-247-2468-3

sebevzdělávací, sebezdokonalovací a sebeobjevné metody. Vzrůstá u nás také jakási „alternativní religiozita“, na náš otevřený „duchovní trh“ je nabízena spousta atraktivních a různorodých produktů a lidé si, jak se zdá, velice užívají možnost svou přirozenou potřebu víry a duchovního života v dnešní společnosti uplatnit a rozvíjet.

Současná česká náboženská scéna je pestrá a nabízí příležitost k uplatňování náboženského i občanského a sociálního pluralismu. Podle religionisty Odilona Štampacha je v naší zemi náboženské spektrum charakterizováno v pohybu směrem od tradičních směrů k nové, často neorganizované religiozitě, ale také k náboženské lhostejnosti, méně už k vysloveně nenáboženským postojům. Tyto postoje nejsou definitivně ustálené, jsou ale otevřené a mohou se stát výzvou k podpoře tolerance i spolupráce lidí nábožensky i nenábožensky orientovaných.¹⁰⁵

¹⁰⁵ ŠTAMPACH, I.O. in HANUŠ J.(ed). *Náboženství v době společenských změn*. Brno: Masarykova univerzita. 1999. ISBN: 80-210-2251-5

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BENEŠ, M.: *Úvod do andragogiky*. 1. vyd. Praha: Karolinum 1997. ISBN 8071845426

DEMJANČUKOVÁ, D. *Teorie a dějiny náboženství*. 1.vyd. Dobrá Voda: Vydavatelství Aleš Čeněk. 2003. OSBN 80-86473-43-0

HALÍK, T. *Prolínání světů*. 1.vyd. Praha: NLN. 2006. ISBN 80-7106-834-9

HANUŠ, J.(ed.). *Náboženství v době společenských změn*. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita. 1993. ISBN 80-210-2251-5

HEJNA, D. *Náboženství a společnost*. 1.vyd.Praha: Grada, 2010, ISBN 978-80-247-2427-0

HOLM, N. G. *Úvod do psychologie náboženství*. 1.vyd. Praha: Portál. 1998. ISBN 8071782173

HORYNA, B. *Úvod do religionistiky*. 1.vyd. Praha: OIKÚMENÉ, 1994. ISBN 80-85-24-164-1.

HUF, H. CH. *Nebe, peklo, nirvána*. 1.vyd. Praha: Euromedia Group. 2000. ISBN 80-242-0320-0

JANDOUREK, J. *Vzestup a pád moderního ateismu*. 1.vyd. Praha: Grada. 2010. ISBN 978-80-247-2981-7

JUNG, C. G. *Archetypy a nevědomí, výbor z díla*. 1.vyd. Brno: Nakladatelství T. Janečka. 1997. ISBN 80-85880-16-42

KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin I.* 1.vyd. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-004-4

KADLEC, J. *Přehled Českých církevních dějin II.* 1.vyd. Praha: Zvon. 1991. ISBN 80-7113-003-6

Kolektiv autorů. *Encyklopedie nových náboženství.* 1.vyd. Praha: Lion Publishing. 2006. ISBN 80-242-1605-1

Kolektiv autorů. *Víry a vyznání- Náboženství, sekty, paranormální jevy.* 1.vyd. Bratislava: Slovart. 1993, ISBN 80-75-145-011-1

MOYANO, A. L. *Sekty, skrytá hrozba současnosti.* 1.vyd. Frýdek-Místek: Alpress. 2011. ISBN 978-80-7362-882-6

NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie,* 1.vyd. Praha: Academia. 2002 ISBN 978-80-200-1679-9

NOVOTNÝ, T. *Přicházejí.* 1.vyd. Praha: Oliva. 1992. ISBN 80-901634-0-8

REAPER, W., SMTHOVÁ, L. *Úvod do světa idejí.* 1.vyd. Praha: Vyšehrad. 1994. ISBN 80-7021-082-6

REEBER, M. *Velká světová náboženství.* 1.vyd. Praha: Levné knihy Kma. 2006. ISBN 80-7309-355-3

ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství a spirituality.* 1.vyd. Praha: Portál. 2007. ISBN 80-7367-312-6.

SOKOL, Jan. *Člověk a náboženství.* 1.vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-886-4.

ŠTAMPACH, I. O. *Malý přehled náboženství.* 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 1992. ISBN 80-04-261123-X.

ŠTAMPACH, I. O. *Sekty a nová náboženská hnutí- naděje a rizika*. 1.vyd. Praha: Oliva. 1994. ISBN 80-901634-6-7

TYCHO, A. P. *Tak mnoho cest- příručka o náboženství, sektách, New Age a nových duchovních směrech*. 1.vyd. Olomouc: Spolek moravských nakladatelů. 2001. ISBN 80-238-7253-2

VÁCLAVÍK, D. *Náboženství a moderní česká společnost*. 1.vyd. Praha: Grada. 2010. ISBN 978-80-247-2468-3

VOJTÍŠEK, Z. *Encyklopedie náboženských směrů v České republice: Náboženství, církve, sekty, duchovní společenství*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-798-1

VOJTÍŠEK, Z. *Netradiční náboženství u nás*. 1.vyd. Praha: Dingir, 1998. ISBN 80-902528-0-X

Seznam použitých internetových zdrojů

www.adherents.com. [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z:
http://www.adherents.com/Religions_By_Adherents.html

www.czso.cz [online]., 2009-2011 [cit. 2013-03-11]. Český statistický úřad- Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Dostupné z: <http://www.czso.cz/slodb2011/redakce.nsf/i/home>

www.david-zbiral.cz [online]. David Zbiral- Religionistika.[cit. 2013-10-03]. Dostupné z:
<http://www.david-zbiral.cz/religionistika.htm>

www.dum.rvp.cz [online].RVP.Metodický portál, Dušek, J.2012 [cit. 2013-10-03].
Dostupné z: <http://dum.rvp.cz/materialy/uvod-do-religionistiky.html>

www.fzo.cz [online]. Federace židovských obcí v ČR, 2010 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z:
<http://www.fzo.cz/zidovske-obce/>

www.socioweb [online]. Sociologický ústav AV ČR, 2002 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z:
<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=180&lst=115>

www.svetova-nabozenstvi.cz [online]. Světová náboženství-informační web o náboženství ve světě. 2012.[cit. 2013-10-03]. Dostupné z: <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/>

www.vira.cz [online]. Víra.cz-víra na internetu. [cit. 2013-10-03]. Dostupné z:
<http://www.vira.cz/>

Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki>

Internetové články a ostatní internetové zdroje:

VESELÁ, A. – Potřeba religiozity v současné společnosti (výsledky průzkumu), [online] 2013. Dostupné z: <http://potreba-religiozity-v-soucas.vyplnto.cz>

Blogandelu.bloggerka.cz. Bloggerka.cz [online]. 2013 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://blogandelu.bloggerka.cz/Vira/Buddhismus>

HALÍK, T. *Kdo je odpovědný za přítomnost křesťanství ve veřejném životě?*

www.halik.cz [online]. 2010. [cit. 2013-03-12]. Dostupné z:

<http://www.halik.cz/clanky/krakov100910.php>

HALÍK, T. *O ateismu, pochybnostech a víře.* www.halik.cz [online]. 2005, [cit. 2013-07-03], Dostupné z: < http://www.halik.cz/clanky/o_ateismu_pochybnostech_vire.php

HAMPLOVÁ, D. *Sekularizace a pověrčivost v Čechách.* Socioweb [online]. 2003, [cit.

2013-10-03], Dostupné z:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=125&lst=115>

LUŽNÝ, D., NAVRÁTILOVÁ, J. *Náboženství a sekularizace v České republice: Religion and Secularization in the Czech Republic.* [online]. 2001. [cit. 2013-03-12], Dostupné z:

<<http://snem.cirkev.cz/download/Luzny.htm>>.

NEŠPOR, Z. *Mezináboženský dialog v současné české společnosti.* Socioweb [online].

2004, [cit. 2013-10-03], Dostupné z:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=180&lst=115>

NEŠPOR, Z. *Hlavní vývojové trendy české zbožnosti.* Socioweb [online]. 2004

[cit. 2013-10-03], Dostupné z:

<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=181&lst=115>

PLESINGER, T. *Židovské hřbitovy* [online]. 2009 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z:

http://zidovskehrbitovy.cz/index.php?id_cat=127

ZBÍRAL, D. *Stručný úvod do problematiky nových náboženských hnutí.* [online]. 2012

[cit. 2013-01-03]. Dostupné z: http://www.david-zbiral.cz/NNHuvod.htm#_ftn1

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Rozložení náboženství v současném světě.....	14
Obrázek 2: Hinduistický svátek.....	16
Obrázek 3: Buddhističtí mniši při modlitbě.....	18
Obrázek 4: Skupina duchovních – Sikhů na dvoře chrámu v Dillí.....	21
Obrázek 5: Symboly judaismu.....	23
Obrázek 6: Modlitba v mešitě v Mekce.....	25
Obrázek 7: Anglikánské procesí ve Walsinghamu.....	28
Obrázek 8: Různé náboženské symboly.....	60

Seznam grafů v dotazníku

- Graf 1: Hraje ve vašem životě víra důležitou roli?
- Graf 2: Považujete se za:
- Graf 3: Může podle Vás i v současné době víra člověku pomoci?
- Graf 4: pokud se domníváte, že ano, v čem podle Vás víra pomáhá?
- Graf 5: Jakým způsobem jste dospěl ke svému současnému postoji k víře?
- Graf 6: Myslíte si, že by rodiče měli vést své děti k víře?
- Graf 7: Domníváte se, že náboženská výchova může člověka ovlivnit v jeho úsudku a chování ?
- Graf 8: Pokud ano, v jakém směru?
- Graf 9: Který z níže uvedených náboženských vyznání je Vám nejbližší, případně jste členem některého z uvedených nábož.směrů?
- Graf 10: Neuznáváte-li žádný z výše uvedených nábož.směrů či filosofii, proč?
- Graf 11: Dokážete si představit, že byste se v budoucnu k některému z náb.směrů přiklonil?
- Graf 12: Máte-li k otázce víry negativní názor, co by Vás mohlo přimět svůj současný postoj změnit?
- Graf 13: Praktikujete některé z rituálů a tradic historicky spjatých s náboženstvím?
- Graf 14: Jaký je Váš názor na církve jako instituce?
- Graf 15: Pokud církvím nedůvěřujete, z jakého důvodu?

Graf 16: Máte Vy nebo někdo z Vašeho okolí zkušenost s působením sekt v České republice?

Graf 17: Proč podle Vašeho názoru lidé vstupují právě do sekt?

Graf 19: Prosím, uveďte Vaše pohlaví

Graf 20: Prosím o uvedení Vašeho věku

Graf 21: Prosím, uveďte Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

Seznam tabulek

Tabulka 1: Obyvatelstvo dle náboženské víry v ČR dle sčítání lidu 2011.....44

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
Příloha B - Analýza zajímavých souvislostí a závislostí.....	II

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

1. Hraje ve Vašem životě víra (obecně) důležitou roli?

- V některých aspektech je pro mne víra dost důležitá.
- Víra je pro mne velmi důležitá.
- Víra pro mne není důležitá, jsem jinak založený člověk.

2. Považujete se za:

- Ateistu.
- Člověka neodmítajícího existenci "něčeho vyššího" nad námi.
- Spíše nevěřícího člověka.
- Věřícího člověka.

3. Může podle Vás i v současné době víra člověku v životě pomoci?

- Ano
- Ne
- Nevím, nejsem si jistý/á

4. Pokud se domníváte, že ano, v čem podle Vás víra pomáhá?

- Pomáhá člověku jednat správným způsobem.
- Pomáhá lépe zvládat krizové situace (úmrť blízkého člověka, rozchod partnerů, odchod dospělých dětí z domova apod.).
- Pomáhá najít smysl života.
- Pomáhá přijmout život se všemi jeho strastmi
- Díky společenství podobně smýšlejících lidí člověk cítí podporu a sounáležitost.

5. Jakým způsobem jste dospěl/a ke svému současnému postoji k víře?

- Jsem sice z věřící rodiny, ale sám/sama nevěřím.
- Nejsem věřící a pocházím z nevěřící rodiny.
- Nejsem z věřící rodiny, ale postupně jsem se sám/sama k víře dostal/a
- Pocházím z věřící rodiny, proto zcela přirozeně věřím i já.

6. Myslíte si, že by rodiče měli vést své děti k víře?

- I pokud jsou sami věřící, měli by toto rozhodnutí nechat na dítěti, až bude starší. Měla by to být svobodná volba každého člověka.
- Nevím.
- Pokud jsou sami věřící, tak ano. Je to jejich povinnost.
- V žádném případě.

7. Domníváte se, že náboženská výchova může člověka ovlivnit v jeho úsudku a jednání?

- Ano
- Ne
- Nevím

8. Pokud ano, v jakém směru?

- V negativním smyslu ("stádnost", "vymývání mozků", manipulovatelnost)
- V obou směrech.
- V pozitivním smyslu (hodnoty, postoje, chování)

9. Který z níže uvedených druhů náboženských vyznání je Vám nejbližší, případně jste členem některého z uvedených nábož. směrů?

- Buddhismus
- Judaismus
- Hinduismus
- Žádné
- Jiné náboženské směry a hnutí
- Křesťanská náboženství

10. Neuznáváte-li žádný z výše uvedených nábož. směrů či filosofii, proč?

- Mám jinou představu o životě. Není vůbec s náboženstvím spjata.
- Nechci se stát součástí "stáda", vadí mi manipulace s lidmi a "vymývání mozků".
- Vadí mi církve i jiná náboženství z historických důvodů. Ve jménu náboženství byla vedena většina válek.
- Vadí mi dodržování náboženských pravidel, hodnot a rituálů.
- Vadí mi sílicí moc a zkorumpovanost církví.
- Ze zde neuvedených důvodů.

11. Dokážete si představit, že byste se v budoucnu k některému z nábož. směrů přiklonil/a ?

- Ano, dokonce si dokážu představit vstup do některé z církví.
- Dokážu, ale do žádné organizované církve rozhodně nevstoupím.
- Rozhodně ne.
- Spíše ne.

12. Máte-li k otázce víry negativní názor, co by Vás mohlo přimět svůj současný postoj změnit?

- Kritická nebo mezní životní situace.
- Nemám negativní názor.
- Nemyslím si, že bych svůj názor měnil/a.
- Nevylučuji, že svůj názor změním. Hledám zatím svůj směr a získávám informace.
- Nezměním názor.
- Potřeba dát životu "nový směr", někam patřit.
- Změna životních hodnot.

13. Praktikuji některé z rituálů a tradic historicky spjatých s náboženstvím? Jaké?

- Navštěvuji při zvláštních příležitostech kostel, zejména ve svátcích (Vánoce, Velikonoce), nebo při svatbách a pohřbech. Slavím nábož. svátky se všemi jejich tradicemi.
- Nepraktikuji žádné náboženské rituály.
- Praktikuji jiné náboženské rituály.
- Pravidelně navštěvuji kostel, účastním se bohoslužeb se všemi církevními rituály.
- Slavím svátky s jejich tradicemi (Vánoce, Velikonoce), ale příliš to nevnímám jako náboženskou záležitost.

14. Jaký je Váš názor na církev jako instituce?

- Církev mě nezajímá, nemám na ně názor.
- Jsou nedůvěryhodné.
- Jsou věrohodné. Uznávám je jako zástupce jednotlivých náboženských směrů.

15. Pokud církvím nedůvěřujete, z jakého důvodu?

- Jsou přežitkem historie.
- Mají zájem jen o majetek a politickou moc.
- Nelze jednoznačně hodnotit.
- Vnucují svá pravidla a názory.
- Vyžadují po svých členech něco, co sami představitelé církví nedodržují.

16. Máte Vy nebo někdo z Vašeho okolí zkušenost s působením sekt v ČR ?

- Ano.
- Ne.

17. Proč podle Vašeho názoru lidé vstupují právě do sekt?

- Cítí potřebu víry a nechtějí se začlenit do některé z církví.
- Do sekt vstupují lidé snadno zmanipulovatelní, slabí a ovlivnitelní, kteří se nechají snadno nalákat na sliby "náborářů" sekt.
- Hledají sami sebe, svůj smysl života.
- Chtějí někam patřit, cítit sounáležitost.
- Nevím.
- Utíkají od svých problémů a svěřují jejich řešení do rukou vůdců sekt.

18. V čem je podle Vás hlavní rozdíl mezi církví a sektou?

- slovní odpověď

19. Prosím, uveďte Vaše pohlaví:

- Muž Žena

20. Prosím o uvedení Vašeho věku:

- 21-30 let 31- 40 let 41- 50 let 51-60 let do 20 let

21. Prosím, uveďte Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:

- Střední bez maturity (včetně vyučení).
- Střední s maturitou.
- Vysokoškolské.
- Vyšší odborné.
- Základní.

Příloha B – Analýza zajímavých souvislostí a závislostí

Byly nalezeny zajímavé souvislosti u 7 otázek.

1. Hraje ve Vašem životě víra (obecně) důležitou roli?

odpověď **Víra je pro mne velmi důležitá.:**

4.9x větší pravděpodobnost při odpovědi **Pravidelně navštěvuji kostel, účastním se bohoslužeb se všemi církevními rituály.** na otázku 13. *Praktikujete některé z rituálů a tradic historicky spjatých s náboženstvím? Jaké?*

odpověď **Víra pro mne není důležitá, jsem jinak založený člověk.:**

2.1x větší pravděpodobnost při odpovědi **Ne** na otázku 3. *Může podle Vás i v současné době víra člověku v životě pomoci?*

2x větší pravděpodobnost při odpovědi **Ateistu.** na otázku 2. *Považujete se za:*

2. Považujete se za:

odpověď **Věřícího člověka.:**

4.8x větší pravděpodobnost při odpovědi **Pravidelně navštěvuji kostel, účastním se bohoslužeb se všemi církevními rituály.** na otázku 13. *Praktikujete některé z rituálů a tradic historicky spjatých s náboženstvím? Jaké?*

3. Může podle Vás i v současné době víra člověku v životě pomoci?

odpověď **Ano:**

1.5x větší pravděpodobnost při odpovědi **Věřícího člověka.** na otázku 2. *Považujete se za:*

1.5x větší pravděpodobnost při odpovědi **Díky společenství podobně smýšlejících lidí člověk cítí podporu a souměřitost.** na otázku 4. *Pokud se domníváte, že ano, v čem podle Vás víra pomáhá?*

1.5x větší pravděpodobnost při odpovědi **Pomáhá člověku jednat správným způsobem.** na otázku 4. *Pokud se domníváte, že ano, v čem podle Vás víra pomáhá?*

8. Pokud ano, v jakém směru?

odpověď **V pozitivním smyslu (hodnoty, postoje, chování):**

4x větší pravděpodobnost při odpovědi **Pravidelně navštěvuji kostel, účastním se bohoslužeb se všemi církevními rituály.** na otázku 13. *Praktikujete některé z rituálů a tradic historicky spjatých s náboženstvím? Jaké?*

3.9x větší pravděpodobnost při odpovědi **Pokud jsou sami věřící, tak ano. Je to jejich povinnost.** na otázku 6. *Myslíte si, že by rodiče měli vést své děti k víře?*

9. Který z níže uvedených druhů náboženských vyznání je Vám nejbližší, případně jste členem některého z uvedených nábož. směrů?

odpověď **Křesťanská náboženství:**

2.8x větší pravděpodobnost při odpovědi **Pravidelně navštěvuji kostel, účastním se bohoslužeb se všemi církevními rituály.** na otázku 13. *Praktikujete některé z rituálů a tradic historicky spjatých s náboženstvím? Jaké?*

2.7x větší pravděpodobnost při odpovědi **Ano, dokonce si dokážu představit vstup do některé z církví.** na otázku 11. *Dokážete si představit, že byste se v budoucnu k některému z nábož. směrů přiklonil/a ?*

2.5x větší pravděpodobnost při odpovědi **Pocházím z věřící rodiny, proto zcela přirozeně věřím i já.** na otázku 5. *Jakým způsobem jste dospěl/a ke svému současnému postoji k víře?*

odpověď **Žádné:**

2.2x větší pravděpodobnost při odpovědi **Nechci se stát součástí "stáda", vadí mi manipulace s lidmi a "vymývání mozků".** na otázku 10. *Neuznáváte-li žádný z výše uvedených nábož. směrů či filosofii, proč?*

2.2x větší pravděpodobnost při odpovědi **Vadí mi církve i jiná náboženství z historických důvodů. Ve jménu náboženství byla vedena většina válek.** na otázku 10. *Neuznáváte-li žádný z výše uvedených nábož. směrů či filosofii, proč?*

2.2x větší pravděpodobnost při odpovědi **Vadí mi dodržování náboženských pravidel, hodnot a rituálů.** na otázku 10. *Neuznáváte-li žádný z výše uvedených nábož. směrů či filosofii, proč?*

zobrazit další souvislosti

14. Jaký je Váš názor na církve jako instituce?

odpověď **Jsou nedůvěryhodné.:**

2x větší pravděpodobnost při odpovědi **Jsou přežitkem historie.** na otázku 15. *Pokud církvi nedůvěřujete, z jakého důvodu?*

2x větší pravděpodobnost při odpovědi **Mají zájem jen o majetek a politickou moc.** na otázku 15. *Pokud církvi nedůvěřujete, z jakého důvodu?*

2x větší pravděpodobnost při odpovědi **Nelze jednoznačně hodnotit.** na otázku 15. *Pokud církvi nedůvěřujete, z jakého důvodu?*

zobrazit další souvislosti

odpověď **Jsou věrohodné. Uznávám je jako zástupce jednotlivých náboženských směrů.:**

4.1x větší pravděpodobnost při odpovědi **Pravidelně navštěvuji kostel, účastním se bohoslužeb se všemi církevními rituály.** na otázku 13. *Praktikujete některé z rituálů a tradic historicky spjatých s náboženstvím? Jaké?*

20. Prosím o uvedení Vašeho věku:

odpověď **do 20 let:**

16.3x větší pravděpodobnost při odpovědi **Základní.** na otázku 21. *Prosím, uveďte Vaše nejvyšší dosažené vzdělání:*

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Alena Veselá

Obor: Andragogika

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Potřeba religiozity v moderní společnosti - vztah sekt a nových náboženských hnutí k tradičním církvím

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 81

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů českých použitých zdrojů: 27

Počet internetových zdrojů: 19

Vedoucí práce: Doc. JUDr. Zdeněk Brynda, CSc.